

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี
อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

นางสาวอำไพ สว่างศรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2552

**The Factors Affecting Community Strength of Samchuk Hundred Years Market
in Samchuk District, Suphan Buri Province**

Miss Ampai Sawangsri

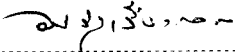
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Public Administration
School of Management Science
Sukhothai Thammathirat Open University

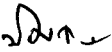
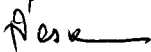
2009

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยละ
อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
ชื่อและนามสกุล นางสาวอำไพ สว่างศรี
แขนงวิชา บริหารรัฐกิจ
สาขาวิชา วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ
2. รองศาสตราจารย์พิศเพลิน เขียวหวาน

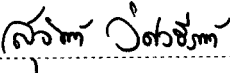
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้ให้ความเห็นชอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์สมศักดิ์ ภูริศรีศักดิ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์พิศเพลิน เขียวหวาน)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชา
บริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ วิสวธีรานนท์)
วันที่ 25 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี

ผู้วิจัย นางสาวอำไพ สว่างศรี ปริญญา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ (2) รองศาสตราจารย์พิศเพลิน
เจียวหวาน **ปีการศึกษา** 2552

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี 3) เสนอแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นตัวแทนประชาชนของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 365 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับที่เข้มแข็งมาก 2) ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน และปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ .427, .233, .228 ตามลำดับ 3) แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี คือ ทางจังหวัดสุพรรณบุรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณากำหนดเป็นนโยบายที่จะให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ และความรู้ทางวิชาการด้านการบริหารงานของคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ ควรจัดให้มีการเลือกตั้งกรรมการ และกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่ง รวมทั้งควรส่งเสริมการมีส่วนร่วม การสร้างความสามัคคี ความรักใคร่ปรองดอง และควรปลูกฝังจิตสำนึกให้ชุมชนรักษาสิ่งแวดล้อม และร่วมอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้คงอยู่สืบไป

คำสำคัญ ปัจจัยที่ส่งผล ความเข้มแข็งของชุมชน ตลาดสามชุกร้อยปี จังหวัดสุพรรณบุรี

Thesis title: The Factors Affecting Community Strength of Samchuk Hundred Years Market in Samchuk District, Suphan Buri Province
Researcher: Miss Ampai Sawangsri; **Degree:** Master of Public Administration;
Thesis advisors: (1) Dr. Waraporn Rungreungkolkich, Associate Professor;
 (2) Pitphlam Khieowan Associate Professor; **Academic year:** 2009

Abstract

The objectives of this research were to (1) study level of Community Strength of Samchuk Hundred Years Market in Samchuk District, Suphanburi Province 2) study the factors affecting community strength of Samchuk Hundred Years Market in Samchuk District, Suphanburi Province (3) propose the community strength development guidelines for Samchuk Hundred Years Market in Samchuk District, Suphanburi Province.

Samples of 365 were representatives of people in Samchuk Hundred Years Market community, Tambol Samchuk, Samchuk District, Suphanburi Province. Instrument used for collecting data was questionnaire. Statistical tools employed were percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

Research result revealed that (1) Community Strength of Samchuk Hundred Years Market in Samchuk District, Suphanburi Province was in very high level (2) the local wisdom and community cultural factors, the supporting from government agencies and private organization, and the community management factors affected the community strength at 0.05 level of significance, the regression coefficients in the standard score (Beta) were 0.427, 0.233, 0.228 respectively, (3) the guidelines to increase the community strength of Samchuk Hundred Years Market in Samchuk District, Suphanburi Province were: the province and organizations involved should consider the formulation of policy to provide the community support in various aspects such as budgeting support, while management knowledge support should be provided to the market's conservative development committee, committee election should be arranged together with the determination of committee's term of services; civil participation, cohesion and unity should be promoted, community's conscious to take care of the environment should be instilled so consequently the community culture and tradition would be well preserved and sustained.

Keywords: The Factors Affecting, Community Strength, Samchuk Hundred Years Market, Suphanburi Province.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์สมศักดิ์ ภูริศรีศักดิ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ และรองศาสตราจารย์ พิศเพลิน เขียวหวาน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เป็นอย่างสูงที่ได้ให้ความกรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแล ติดตามตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง และให้การช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ จนเสร็จสมบูรณ์ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาวิทยาการจัดการ วิชาเอกรัฐประศาสนศาสตร์ ทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความรู้รวมทั้งคำแนะนำ และกำลังใจมาโดยตลอดระยะเวลาการศึกษา กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ไพบุลย์ ศิวาวราเวทย์ คุณเสกสรร ถนอมกิตติ ปลัดอำเภอหัวหน้าฝ่ายบริหารงานปกครอง อำเภอสามชุก และคุณเครือณรงค์ พงษ์รัตน์ ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครอง) ระดับชำนาญการ อำเภอสามชุก ผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาตรวจสอบ เครื่องมือวิจัย ขอบพระคุณพี่น้องและเพื่อนร่วมงานทุกท่านที่ได้กรุณาช่วยประสานงานและเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ท้ายที่สุดต้องขอขอบพระคุณคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ ประชาชน ชาวตลาดสามชุก และผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าและให้ความร่วมมือ เป็นอย่างดียิ่งในการตอบแบบสอบถาม ตลอดจนขอขอบพระคุณ คุณแม่ ญาติพี่น้อง และเพื่อนๆ ที่คอยให้การช่วยเหลือ สอบถามความก้าวหน้าและให้กำลังใจเสมอมา ส่งผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ซึ่งส่วนดีอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอบแต่คุณแม่ คณาจารย์ ญาติ พี่น้องและเพื่อนๆ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน

อำไพ สว่างศรี

ตุลาคม 2552

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	8
กรอบแนวคิด	9
ประเด็นปัญหาการวิจัย	9
สมมติฐานการวิจัย	10
ขอบเขตของการวิจัย	10
นิยามศัพท์เฉพาะ	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	11
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	13
แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน	13
แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน	27
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีภาวะผู้นำและบทบาทผู้นำกับความเข้มแข็งของชุมชน	33
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน	39
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชน	48
แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	50
ตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	58
กรอบแนวคิดในการศึกษา	63
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	64
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	64
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	64

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูล	66
การวิเคราะห์ข้อมูล	66
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	68
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง	69
ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เกี่ยวกับระดับความเข้มแข็งของชุมชน	71
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน	80
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน จากผู้ตอบแบบสอบถาม	83
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	87
สรุปการวิจัย	87
อภิปรายผล	91
ข้อเสนอแนะ	97
บรรณานุกรม	100
ภาคผนวก	106
ก ประวัติและผลงานผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ	107
ข แบบสอบถาม ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) ผลการทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม	111
ค แผนที่ชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี	130
ประวัติผู้วิจัย	132

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 สรุปการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผล/มีอิทธิพล/มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็ง ของชุมชน	62
ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	69
ตารางที่ 4.2 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความเข้มแข็งของชุมชน	72
ตารางที่ 4.3 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยภาพรวม	73
ตารางที่ 4.4 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน 1 ด้านผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ	74
ตารางที่ 4.5 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน 2 ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน	75
ตารางที่ 4.6 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน 3 ด้านการบริหารจัดการชุมชน	76
ตารางที่ 4.7 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน 4 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน	77
ตารางที่ 4.8 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน 5 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน	78
ตารางที่ 4.9 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน 6 ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน	79
ตารางที่ 4.10 แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน	81
ตารางที่ 4.11 แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน แบบขั้นตอน	82

ญ

สารบัญญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 โครงสร้างคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์	55
ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการศึกษา	63

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นเป้าหมายสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ซึ่งได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาเป็นแนวทางเพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบพอเพียง พึ่งตนเองและยั่งยืน การที่ชุมชนยั่งยืนได้ต้องมาจากการพึ่งตนเอง โดยนำองค์ความรู้และความชำนาญจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีในชุมชน และจากการที่บรรพบุรุษสะสมมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันออกมาใช้อย่างเต็มศักยภาพ (กรมเร่งรัดพัฒนาชนบท 2545: 480) องค์ประกอบของการพัฒนาชนบทอย่างยั่งยืนมี 2 ประการ คือ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ เน้นการพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็งให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของสังคม ระดมพลังร่วมกันแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนสร้างสภาวะแวดล้อมที่ดี เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชนบทให้เกิดความสงบปลอดภัย และมีวินัย รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานรากให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้พร้อมกับกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่อย่างต่อเนื่อง

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 สู่ทิศทางการพัฒนาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ที่กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศทั้งทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และอัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ดังนั้น ยุทธศาสตร์การพัฒนาคคนและสังคมไทยจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคน เนื่องจาก “คน” เป็นเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนา ขณะเดียวกันก็เป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติอย่างสมดุลทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้และทักษะความสามารถ เพื่อให้เทียบพร้อมทั้งด้าน “คุณธรรม” และ “ความรู้” ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” รอบคอบและระมัดระวัง ด้วยจิตสำนึกในศีลธรรมและ “คุณธรรม” ทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถตัดสินใจโดยใช้หลัก “ความพอประมาณ” ในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ชื่อสัตย์สุจริต อดทนขยันหมั่นเพียร อันจะเป็น

“ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” ให้คนพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นและสังคมที่สงบสันติขณะเดียวกันก็เป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ มีเสถียรภาพและเป็นธรรม รวมทั้งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นรากฐานการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นำไปสู่สังคมที่อยู่เย็นเป็นสุข (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554)

แนวคิดและทิศทางการปรับตัวของประเทศไทย ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลก ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต ตลอดจนการทบทวนผลการพัฒนาและสถานะของประเทศ ได้สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างการพัฒนาของประเทศที่ไม่สมดุล ไม่ยั่งยืน และอ่อนไหวต่อผลกระทบต่อความผันผวนของปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องปรับตัวหันมาทบทวนกระบวนการพัฒนาในทิศทางที่พึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกันมากขึ้น โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เพื่อให้การพัฒนาและการบริหารเป็นไปในทางสายกลางบนพื้นฐานคุณภาพเชิงพลวัตของการพัฒนาที่เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยมีการวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง โดยมีการเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรู้” ในการพัฒนาด้านต่างๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งการเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วยความเพียร อันเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับ ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ พร้อมทั้งปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ลดบทบาทอำนาจของราชการในส่วนกลาง และเพิ่มบทบาท มอบอำนาจการตัดสินใจ การดำเนินการ และกระจายการจัดสรรทรัพยากรให้แก่ราชการส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และชุมชน ส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนและการปฏิรูปธุรกิจเอกชนให้เข้มแข็ง สุจริต โปร่งใส เร่งปฏิรูปกฎหมาย กฎระเบียบ เพื่อสร้างสมดุลในการจัดสรร และกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาให้ทั่วถึงเป็นธรรม โดยต้องดำเนินการรักษาและเสริมสร้างความมั่นคงควบคู่ไปด้วย อันจะสนับสนุนให้การบริหารจัดการประเทศสู่คุณภาพ ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความมั่นคง

ที่นำไปสู่สันติและความยั่งยืน และได้กำหนดวิสัยทัศน์ประเทศมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบคลุม อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและ ทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่ง ระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมี ศักดิ์ศรี (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554)

จากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงอย่าง ทั่วถึงโดยเฉพาะชุมชน หมู่บ้าน เป็นหน่วยการพัฒนาที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ซึ่งที่ผ่านมา หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาใน ลักษณะของผู้ให้ และส่วนใหญ่จะคำนึงถึงการเข้าร่วมตามบทบาทภารกิจของหน่วยงานตนเอง เป็นหลัก เป็นการพัฒนาที่แยกส่วนกันต่างคนต่างทำ เป็นการพัฒนาที่มุ่งตอบสนองภารกิจของ หน่วยงานเป็นหลัก และเมื่อสังคมไทยต้องประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ รัฐบาลก็ได้กำหนด แนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยหันมาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนแทนการ จัดการโดยอำนาจรัฐและทรัพยากรของภาครัฐเพียงลำพัง ดังนั้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชน หมู่บ้าน ถือเป็นระดับรากหญ้า และเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาที่ให้ความสำคัญ ของชุมชน โดยชุมชนสามารถกำหนดแนวทางในการพัฒนาตนเอง แทนแนวทางการพัฒนาที่ถูก กำหนดจากภายนอก ซึ่งมีหลายชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากกระบวนการพัฒนาตนเองไปสู่ ความเข้มแข็งและสร้างหลักประกันความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนความ คงอยู่ของวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลได้เห็นถึง ความสำคัญและได้พยายามให้ชุมชน หมู่บ้านได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และ ร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยรัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหา ของชุมชน และเพื่อให้ชุมชนได้พึ่งตนเองและนำไปสู่การเป็นหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง เพื่อการพัฒนา ประเทศอย่างยั่งยืนในอนาคต (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554)

ท่ามกลางกระแสการพัฒนาประเทศตามแนวทางการพัฒนากระแสหลักที่มุ่งให้ประเทศ ปรับเปลี่ยนเป็นระบบอุตสาหกรรม โดยเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภาพรวมนั้น ละเลยการ ให้ความสำคัญกับชุมชนชนบท ซึ่งชุมชนจำนวนมากต้องเผชิญกับปัญหานานัปการ แต่ยังมีชุมชน จำนวนหนึ่งสามารถปรับตัว และกำหนดทางเลือกในการพัฒนาของตนเอง แทนการปล่อยตัวเองไป ตามแนวทางการพัฒนาที่กำหนดจากภายนอกชุมชน ชุมชนเหล่านี้ได้สร้างเงื่อนไขและกระบวนการ บางอย่างเพื่อตอบสนองสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่รุกเข้ามา จากภายนอกชุมชน ชุมชนหลายแห่งได้กลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ประเด็นที่สำคัญ คือ ชุมชน

ที่เข้มแข็งนั้นมีอะไรเป็นตัวชี้วัด และอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเหล่านั้นเข้มแข็งขึ้นมาได้ท่ามกลางวิกฤตและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จากภายนอก (นภภรณ์ หะวานนท์ 2550)

ในสภาพการณ์ที่สังคมไทยกำลังเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมามุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและการบริการเป็นหลัก ส่วนภาคเกษตรกรรม กลับถูกทอดทิ้ง การพัฒนาขาดความสมดุล สังคมไม่อาจปรับตัวได้ทันการเปลี่ยนแปลง เกิดการล่มสลายทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชน การให้ความสำคัญกับค่านิยมที่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยภายนอกมากกว่าปัจจัยภายในชุมชนเหมือนที่ผ่านมาในอดีต ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ จึงเป็นทางเลือกให้กับชุมชนและสังคมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนต้องเริ่มจากรากที่ชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดความหมาย (meaning) ของนิยาม ความเข้มแข็ง เนื่องจากชุมชนต่างๆ อาจมีความเข้มแข็งที่แตกต่างกัน การมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และความเพียงพอที่แตกต่างกัน ฉะนั้น ความเข้มแข็งของชุมชนจึงควรให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดเอง จะได้สะท้อนภาพความเข้มแข็งของชุมชนตามความเป็นจริง และการที่จะสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งได้นั้น การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ และถือได้ว่าเป็นอีกยุทธศาสตร์หนึ่งที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน

จากวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศในปี 2540 และจากการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมบวกกับกระแสโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงโดยทั่วกัน ก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในชุมชนทั่วทุกภาคต่างประสบปัญหาความเดือดร้อน รัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหาในลักษณะผู้ให้และเป็นการมุ่งตอบสนองต่อภารกิจของหน่วยงานเป็นหลัก แต่เมื่อสังคมเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจทางรอดของสังคมไทยจึงควรสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจพื้นฐานหรือที่ฐานรากของสังคม แนวทางการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในระดับ รากหญ้า สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยชุมชนสามารถกำหนดทางเลือกและแนวทางในการพัฒนาตนเอง ชุมชนเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบและร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชน เกิดความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และแก้ไขปัญหาาร่วมกันแทนการรอรับการช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งจะ

นำไปสู่ความเข้มแข็งและการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการนำไปสู่การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายชุมชน โดยคนในชุมชน รวมกลุ่มกันร่วมกันคิดร่วมกันทำ ประสานความร่วมมือกันเป็นเครือข่าย เกิดเป็นเครือข่ายระดับ ชุมชน ระดับอำเภอ จังหวัดและภาค มีการประสานการเคลื่อนไหวร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน และปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยการสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้ชุมชนบริหารจัดการเองผ่านทางโครงการต่างๆ เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) โครงการปฏิบัติการชุมชน และเมืองน่าอยู่ เป็นต้น

ตลาดสามชุกเป็นอีกชุมชนหนึ่ง ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศในปี 2540 เช่นเดียวกับหลายๆ ชุมชน ทั้งที่เป็นชุมชนชนบทและชุมชนเมือง ที่ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งมีชุมชนจำนวนหนึ่งสามารถปรับตัว และกำหนดทางเลือกในการพัฒนาของตนเอง แทนการปล่อยตัวเองไปตาม แนวทางการพัฒนาที่ถูกกำหนดจากภายนอกชุมชน โดยชุมชนเหล่านี้ได้สร้างเงื่อนไขและกระบวนการ บางอย่างเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่รุกรานเข้ามา จากภายนอกชุมชน ชุมชนหลายแห่งได้กลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สมาชิกของชุมชนสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ประวัติความเป็นมาของตลาดสามชุก “ตลาดสามชุก” ตั้งอยู่ที่อำเภอสามชุก จังหวัด สุพรรณบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอสามชุก แรกตั้งเขตการปกครองเป็นอำเภอ เมื่อปี พ.ศ. 2437 ชื่ออำเภอนางบวช เพราะที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่บริเวณบ้านนางบวช ชุนพรมสุภา (บุญรอด) เป็น นายอำเภอคนแรก ต่อมาปี พ.ศ. 2441 หมื่นพลพ่าย เป็นนายอำเภอ ได้ปลูกสร้างที่ว่าการอำเภอ ครั้น ปี พ.ศ. 2457 หลวงปราบ ประจันต์ราษฎร์ (ใหญ่ บุญบุตร) เป็นนายอำเภอ ต่อมากระทรวงมหาดไทย ประกาศยกฐานะอำเภอฝ่ายเหนือในบริเวณหมู่บ้านเขาพระ คือ อำเภอเดิมบาง นายอำเภอนางบวช จึงย้ายที่ว่าการอำเภอลงมาตั้งที่บ้านสามเพ็ง ตำบลสามชุก อำเภอสามชุกในปัจจุบัน ซึ่งมีทำนน้ำ สำหรับชาวป่านำสินค้าของป่าบรรทุกเกวียนมาซื้อขายแลกเปลี่ยน ประกอบกับเป็นช่วงที่มีแม่น้ำ ต้นเป็นที่จอดเรือซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า อำเภอสามชุกได้มีการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการเรื่อยมา ในปี พ.ศ. 2533 ได้แบ่งพื้นที่บางส่วนเป็นอำเภอหนองหญ้าไซ สามชุกในอดีตเป็นดินแดนที่ตั้งถิ่นฐานของชาวกระเหรี่ยงและละว้า มีการติดต่อค้าขายกับคนพื้นราบ ปรากฏดังพรรณนาใน โคลงนิราศ สุพรรณ “ถึงนามสามชุกถ้า ป่าดง กะเหรี่ยง ไร่ฝ้ายลง แลกค้า” (วรพร พรหมใจรักษ์ 2544 : 61) อำเภอสามชุกตั้งอยู่บริเวณ หมู่ที่ 2 ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก ปัจจุบันอำเภอสามชุกมีเขตการ ปกครอง จำนวน 7 ตำบล 68 หมู่บ้าน มีลักษณะที่ตั้งและอาณาเขต อยู่ทางทิศเหนือของจังหวัด

สุพรรณบุรี ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 37 กิโลเมตร มีพื้นที่ ประมาณ 362 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอเดิมบางนางบวช ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอศรีประจันต์ และอำเภอคอนเจดีย์ ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอเดิมบางนางบวช และอำเภอศรีประจันต์ และทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอหนองหญ้าไซ

ตลาดสามชุกเป็นตลาดเก่าแก่อายุกว่า 100 ปี ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน เป็นตลาดเล็กๆ พัฒนารุ่งเรืองมาเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เป็นเมืองท่าที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าทางเรือ มีท่าเรือรับส่งสินค้าและเป็นจุดพักพ่อค้าที่เดินทางขึ้นล่องกรุงเทพมหานคร ในอดีต ต่อมารัฐได้มีการพัฒนาบ้านเมือง มีการตัดถนนมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบายทำให้ประชาชนเปลี่ยนไปใช้การเดินทางโดยรถยนต์ การติดต่อซื้อขายสินค้าตลอดจนการเดินทาง จึงหันมาใช้ทางรถยนต์ อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีต่างๆ ที่เข้ามาทำให้การเดินทางและการติดต่อซื้อขายทางเรือต้องเลิกไป ประกอบกับเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ และเกิดเหตุการณ์วิกฤตเศรษฐกิจของประเทศในปี 2540 ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวม

ตลาดสามชุกที่เคยคึกคักเริ่มซบเซาลง สิ่งปลูกสร้าง อาคารบ้านเรือนตึกกรามบ้านช่องก็เริ่มทรุดโทรมตามกาลเวลา หน่วยงานราชการเริ่มมองว่าไม่คุ้มค่าที่จะปล่อยให้ไปเป็นแบบนี้ต่อไป จึงมีแนวคิดที่จะรื้อปรับปรุงตลาดสามชุกให้เป็นเมืองใหม่ท่ามกลางเสียงของชาวบ้านที่แบ่งเป็น 2 ฝ่าย และส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการรื้อตลาด จึงได้รวมตัวกันเป็น “คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุก” ซึ่งมีคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ จำนวน 39 คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา รองลงมาจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี โดยมีนายพงษ์วิน ชัยวิรัตน์ เป็นประธาน ด้านการปฏิบัติมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบออกเป็น 7 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายจัดระเบียบ ฝ่ายออกแบบและปรับปรุง ฝ่ายกองทุนและอนุรักษ์ ฝ่ายท่องเที่ยว ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายเสริมสร้างเอกลักษณ์ และฝ่ายประสานงานภายนอก โดยมีการพบปะสังสรรค์ทุกเดือนในลักษณะของกลุ่มแชร์ ร้อยดวงใจ มีทั้งกรรมการและคนในชุมชนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกันที่ “ลานโพธิ์” และมีการประชุมใหญ่ทุก 6 เดือน เพื่อสรุปผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรค ตลอดจนการวางแผนแก้ไขปัญหาและแนวทางในการพัฒนา และจากปัญหาความซบเซาของตลาดสามชุกบวกกับการมีแนวคิดในการปรับรื้ออาคารเรือนแถวไม้ในซอย 1 และ 2 ที่เป็นที่ดินของกรมธนารักษ์ เพื่อสร้างอาคารคอนกรีตหรือตึกแถว จึงนำไปสู่ความคิดริเริ่มในการพัฒนาตลาดสามชุกในรูปแบบของการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนแบบดั้งเดิม ก่อปรกต์ในช่วงปี 2545 ได้เกิดโครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองนำอยู่ โดยมูลนิธิชุมชนไท ภายใต้การสนับสนุนของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีพื้นที่ปฏิบัติการนำร่องใน 12 เมือง และตลาดสามชุกเป็นหนึ่งในเมืองนำร่องตามโครงการ

ปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ ซึ่งนับเป็นการพัฒนาเมืองแนวใหม่ที่ทำให้ผู้คนหลากหลายในเมือง
ร่วมกันคิด ร่วมกันพัฒนาเมืองของตนเอง แทนที่จะสั่งการมาจากส่วนกลางเหมือนที่ผ่านมาในอดีต

ชุมชนตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเข้มแข็ง มีชื่อเสียงเป็นที่
รู้จักของคนทั่วไปในนาม “สามชุกตลาดร้อยปี” หรือ เรียกว่า “ตลาดมีชีวิต พิศุทธิภัณฑ์มีชีวิต” ตลาด
กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเฉพาะบ้านไม้สามชั้นของเก่าแก่หุ่ย แซ่เฮง หรือ “ขุนจ๋านง
จินารักษ์” ที่ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากรัชกาลที่ 7 ให้เป็นนายอากรคนแรกของอำเภอสามชุก
ซึ่งปัจจุบันได้จัดทำเป็นพิพิธภัณฑสถานบ้านขุนจ๋านงจินารักษ์ เป็นที่รวบรวมข้อมูลความเป็นมาของ
ตลาดสามชุก และมีลานโพธิ์เป็นที่ประชุมปรึกษาหารือ และจัดกิจกรรมร่วมกันเป็นศูนย์แห่งการ
เรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนตลาดสามชุก จำนวน
2,183 หลังคาเรือน ประชากรจำนวน 4,173 คน (ข้อมูล สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง
ธันวาคม 2551) ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลัก โดยตั้งรกรากอยู่ใน
ตลาดสามชุกมาช้านานสืบทอดกันต่อมาชั่วลูกหลาน จำนวนประมาณ 300 กว่าร้าน ในการสร้าง
ความเข้มแข็งของชุมชนนั้น คงต้องเริ่มที่ประชาชนในชุมชนเป็นหลัก ประชาชนต้องรวมตัวกัน
เป็นองค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้ร่วมกัน การจัดการและแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชนแล้ว
จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายใน
ชุมชน และมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ ดังนั้นหลักสำคัญ ในการสร้างความเข้มแข็ง
ของชุมชนอยู่ที่ตัว “ประชาชน” เป็นหลัก โดยประชาชนต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพและเข้ามา
มีส่วนร่วมทั้งร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง โดยอาจรวมตัวกัน
เป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กรชุมชน เพื่อเป็นกลไกหลักที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน จาก
การพัฒนาที่ผ่านมาจะเห็นว่า มีปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งและสร้างความ
ขัดแย้งในชุมชน และจากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ นักพัฒนาทั้งจากองค์ภาครัฐและภาคเอกชน
ต่างๆ ได้ทำการศึกษา พบว่า มีปัจจัยหลายประการที่มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง
มากขึ้น หรือเป็นสิ่งที่สร้างความขัดแย้งในชุมชน โดยปัจจัยต่างๆ มีผลต่อความเข้มแข็งหรือความ
อ่อนแอของชุมชน (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม 2544: 19-20) ได้แก่ (1) ปัจจัย
ด้านการเมืองการปกครอง ถ้ามีระบบการเมืองการปกครองแบบ รวมศูนย์อำนาจจะมีผลกระทบต่อ
ชุมชนสูงและทำให้ชุมชนอยู่ในภาวะอ่อนแอ เพราะระบบราชการที่มีลักษณะการใช้อำนาจสั่งการ
ในการพัฒนาจะเป็นกลไกในการทำลายศักยภาพในการคิดและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
พัฒนาชุมชน (2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนต้องเป็นแบบพึ่งตนเองและมุ่ง
ตอบสนองความต้องการเพื่อการยังชีพของชุมชนเป็นหลัก เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชน
ภายใต้เทคโนโลยีและการจัดการที่เหมาะสม (3) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม โครงสร้างทาง

สังคมของชุมชนที่เข้มแข็งต้องมีโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์แบบแนวนราบหรือแนวนอน มีค่านิยมและความเชื่อในศาสนา เพราะค่านิยมเป็นปัจจัยที่กำหนดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชุมชน และค่านิยมที่มาจากความเชื่อในศาสนาสามารถสร้างทัศนคติให้คนมีความพึงพอใจกับการพึ่งพาตนเองและเกิดวัฒนธรรมแบบร่วมมือ ส่วนการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสาร สมาชิกในชุมชนจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์และติดต่อสื่อสารอยู่ตลอดเวลา เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ ทัศนคติ และร่วมปรึกษาหารือในกลุ่ม ซึ่งจะทำให้เกิดการร่วมมือกันในชุมชน

จากหลักการและเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง ประชาชนมีรายได้ มีฐานะทางเศรษฐกิจสามารถพึ่งพาตนเองได้และยังคงสืบสานอนุรักษ์สถาปัตยกรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม ถึงแม้จะไม่ทั้งหมดแต่ก็ยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดห้องแถวไม้สองชั้นที่เก่าแก่ ทั้งที่สภาพแวดล้อมโดยรอบของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปมากตามกระแสในยุคโลกาภิวัตน์ และเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนและการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ว่ามีส่วนช่วยในการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างไร จึงได้จัดทำโครงการ วิจัยครั้งนี้ขึ้น เพื่อศึกษาและนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนต่างๆ การกระตุ้นให้ชุมชนสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาระดับความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
- 2.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

3. กรอบแนวคิด

จากการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสนใจปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งเสริมให้ชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี เกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ตามนโยบายของรัฐบาล จนทำให้ตลาดสามชุกมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วทุกทิศทั้งประเทศในนาม “สามชุกตลาดร้อยปี” ได้รับรางวัลด้าน “องค์กรอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น” ในปี 2548 ได้รับรางวัล “ชุมชนพัฒนาการท่องเที่ยวดีเด่น” ในปี 2550 และได้รับการประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ให้เป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้ต้นแบบ” รุ่นที่ 1 เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2551 ผู้วิจัยจึงได้กำหนดปัจจัย ที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนไว้ 2 ด้าน ดังนี้

3.1 ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่

- ผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ
- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน
- การบริหารจัดการชุมชน
- การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน
- ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน

3.2 ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่

- การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน

4. ประเด็นปัญหาการวิจัย

ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้กลับมีชีวิตจนเป็น “สามชุกตลาดร้อยปี” (ทั้งที่ในปี 2545 หน่วยงานราชการเริ่มมองว่าไม่คุ้มค่าที่จะปล่อยให้ตลาดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา จึงมีแนวคิดในการรื้อปรับปรุงตลาดให้เป็นเมืองใหม่) ท่ามกลางเสียงของชาวบ้านที่แบ่งเป็น 2 ฝ่าย ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการรื้อปรับปรุงตลาดเป็นตึกแถวหรืออาคารพาณิชย์

5. สมมติฐานการวิจัย

ผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน การบริหารจัดการชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

6. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 2 ด้าน ประกอบด้วย ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน การบริหารจัดการชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน รวมทั้งข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

6.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 2 ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของตลาดสามชุกร้อยปี มีจำนวน 2,183 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 4,173 คน

6.3 ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา

ศึกษาชุมชนตลาดสามชุกตลาดร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 2 ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

7.1 ชุมชน หมายถึง ชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี หมู่ที่ 2 ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

7.2 ผู้นำชุมชน หมายถึง คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์

7.3 การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนของประชาชนในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมระดมความคิดเห็นแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาตลาดสามชุก การร่วมวางแผนและวิเคราะห์ปัญหา การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนและมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

7.4 การบริหารจัดการชุมชนที่ดี หมายถึง การที่ชุมชนมีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ มีการดำเนินงานที่เปิดเผย โปร่งใส และตรวจสอบได้ มีการประชาสัมพันธ์ มีการประสานเครือข่ายจากภาครัฐและองค์กรเอกชนในการดำเนินโครงการและกิจกรรมในชุมชน และมีการประเมินผลการดำเนินโครงการและกิจกรรม

7.5 การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน หมายถึง การที่บุคคลหรือชุมชน ได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีความรู้ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และตัดสินใจร่วมกันกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา และแนวทางพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

7.6 ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง และนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน เป็นพื้นเพ รากเหง้าของชุมชน และรวมถึงระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ การเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

7.7 ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข มีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตมีการจัดสวัสดิการชุมชน มีความมั่นคงด้านอาหาร มีคุณภาพในการดำรงชีวิต มีความสามารถในการพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และมีแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม

7.8 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาคความเข้มแข็งของชุมชน โดยทำให้เกิดความสำเร็จของการบริหารชุมชนให้เข้มแข็ง ประกอบด้วยปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ การมีผู้นำชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การบริหารจัดการชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน การมีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ได้ทราบถึงระดับความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

8.2 ได้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน และสามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาให้หน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนได้ร่วมกันพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ให้เกิดความเข้มแข็ง และนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอื่นต่อไป

8.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาที่ได้ สามารถนำไปกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี และเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องนำไปกำหนดแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

8.4 เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานอื่นๆ นำไปจัดทำแผนพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและชุมชน เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานอื่นๆ นำไปกำหนดแนวทางการพัฒนา และเป็นแนวทางให้กับผู้ที่สนใจศึกษาวิจัยในโอกาสต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของชุมชน และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือและกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และตีความข้อมูล เพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีภาวะผู้นำและบทบาทผู้นำกับความเข้มแข็งของชุมชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน
5. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชน
6. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
7. ตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

คำจำกัดความของคำว่า “ชุมชน” (Community) เป็นที่สนใจของนักสังคมวิทยา โดยที่หลายคนได้พยายามที่จะให้คำจำกัดความที่เหมาะสมและถูกต้องที่สุด แต่ก็ยังไม่มีใครยอมรับว่าคำจำกัดความใดเป็นคำจำกัดความที่ดีที่สุดของวิชาการทางสังคมศาสตร์ ที่ไม่มีอะไรที่จะสมบูรณ์ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับหรือพอใจแก่ทุกคน เพราะทุกคนต่างก็พยายามอธิบายให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตนตั้งไว้ แล้วพยายามหาเหตุผลมาประกอบให้ผู้อื่นเห็นด้วยตามประสบการณ์ของแต่ละคน

แต่อย่างไรก็ตามในสาระสำคัญแล้วไม่แตกต่างกันมากนัก เพราะส่วนใหญ่มุ่งอธิบายถึงองค์ประกอบของคำว่า “ชุมชน” ในหลักการใหญ่ๆ จะคล้ายคลึงกัน ส่วนที่แตกต่างกันจะเป็นส่วนปลีกย่อยหรือส่วนที่เน้นย้ำถึงความสำคัญเท่านั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจน ขอนำเสนอความหมายที่มีผู้ให้ไว้เป็นลำดับ ดังนี้

Robert M. Mac Iver (อ้างใน กฤษณพงษ์ จุฑะกนก 2541) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ในหนังสือ Society, Its Structure and Change ไว้ว่า “ชุมชน คือ กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน และสมาชิกทุกคนให้ความสนใจเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนนั้นร่วมกัน นอกจากนี้จะให้ความสนใจเฉพาะเรื่องแล้วยังต้องให้ความสนใจเรื่องทั่วไป เพื่อจะได้ผดุงหรือรักษาไว้ซึ่งขอบเขตของการมีชีวิตประจำวันร่วมกันอย่างง่ายๆ เช่น หมู่บ้านหนึ่ง ชนเผ่าหนึ่ง หรือกลุ่มชนขนาดใหญ่ เช่น เมือง ประเทศ เป็นต้น และ Charles Hoffer ได้ให้ความหมายว่า “ชุมชน ประกอบด้วยคนที่อยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นผลที่มาจากที่อยู่ร่วมกันในท้องที่แห่งเดียวกัน” โดยเน้นย้ำในเรื่องของความสนใจของคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน โดยตั้งความหวังว่าความหมายนี้มีความหมายที่กว้างขวางเพียงพอที่จะใช้ได้ทั้งชุมชนในเมืองและชนบท

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2525: 3) ให้ความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง พื้นที่อันเป็นที่อยู่อาศัยของคน และหมายความถึงกลุ่มของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น โดยมีความสนใจมีวัตถุประสงค์เป้าหมาย และจุดหมายในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526: 6) ให้ความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่งที่ปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้

ประเวศ วะสี (2541: 13) ให้ความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน

ชุมชน เป็นคำที่มีการนำไปใช้อย่างกว้างขวาง และใช้ในลักษณะแตกต่างกันไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้ให้แนวคิดและความหมายของ “ชุมชน” และ “ความเข้มแข็งของชุมชน” เพื่อเป็นแนวทางและการนำไปสู่การปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนา

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน และมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกัน อย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกันหรือมีอาชีพร่วมกัน หรือประกอบกิจการซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2544: 17)

จากความหมายของ ชุมชน ทั้งหมดที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ชุมชน คือ การที่บุคคลจำนวนหนึ่งมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันฉันท์เครือญาติ และสมาชิกมีความสนใจเรื่องราวต่างๆ มีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน มีอาณาเขตที่ตั้งเป็นหลักแหล่งที่แน่นอน

ที่ใดที่หนึ่งในบริเวณเดียวกัน เช่น หมู่บ้าน ตำบล มีการติดต่อสัมพันธ์กัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน และมีจุดหมายในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ความสำคัญของชุมชน ชุมชนนอกจากเป็นพื้นที่อันเป็นอยู่อาศัยของคน ครอบครัว กลุ่มคนหรือเผ่าชนต่างๆ แล้ว ชุมชนยังมีความสำคัญในการทำหน้าที่ ดังนี้

1. หน้าที่ของชุมชนโดยทั่วไป (สนธยา พลศรี 2545 : 36) มีดังนี้

1.1 หน้าที่ทางชีวภาพ คือ การจัดหาสมาชิกใหม่ไม่ให้ขาดสายด้วยวิธีการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ และการย้ายถิ่นจากชุมชนอื่น เพื่อการดำรงอยู่ของชุมชนอย่างถาวร

1.2 หน้าที่ในการติดต่อสื่อสาร โดยจัดให้มีภาษาพูดและภาษาเขียน เพื่อให้สมาชิกสามารถติดต่อสื่อความหมายระหว่างกันได้

1.3 การอบรมกล่อมเกล่าให้สมาชิกใหม่รู้จักบรรทัดฐานของชุมชน เช่น ปลูกฝังและถ่ายทอดวัฒนธรรม ให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนและบุคคลอื่น แนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในชุมชน เพื่อให้การดำเนินชีวิตในชุมชนดำเนินไปโดยราบรื่น

1.4 การให้บริการขั้นต้นแก่สมาชิก เช่น การจัดให้มีการผลิตและบริการต่างๆ ที่อยู่อาศัยถูกสุขลักษณะ และบริการอื่นๆ เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิก

1.5 จัดระเบียบและรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่สมาชิก เป็นการควบคุมสมาชิกในชุมชนให้ประพฤติปฏิบัติในกรอบของบรรทัดฐานทางสังคม คือ กฎหมายหรือประเพณี ระงับข้อพิพาทระหว่างสมาชิกด้วยความยุติธรรม ค้ำครองรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและความปกติสุขของสังคม

1.6 บำรุงขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติภารกิจของสมาชิก ด้วยการแสวงหาเอกลักษณ์หรือเป้าหมายร่วมกัน ปลูกฝังและจงใจให้สมาชิกเกิดความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ประ โยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

1.7 การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนสามารถขยายกิจกรรมต่างๆ และได้รับประโยชน์มากขึ้น เช่น การค้าขาย การนันทนาการ การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในด้านต่างๆ

1.8 การเตรียมชุมชนให้มีความพร้อมที่จะพัฒนา เช่น จัดระบบการให้การศึกษา การฝึกอบรม การสรรหาและพัฒนาผู้นำ ส่งเสริมให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในรูปของกลุ่มและองค์กร การไปศึกษาดูงานชุมชนอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

2. หน้าที่ตามประเภทและลักษณะของชุมชน นอกจากจะมีหน้าที่เช่นเดียวกับชุมชนโดยทั่วไปแล้ว ชุมชนแต่ละประเภทยังมีหน้าที่เฉพาะของตนเองอีกบางประการ เช่น ชุมชนชนบทและชุมชนเมืองมีหน้าที่ (สนธยา พลศรี 2545: 37) ดังต่อไปนี้

ชุมชนชนบท มีหน้าที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. เป็นแหล่งผลิตอาหารและวัตถุดิบให้แก่ชุมชนเมือง
2. เป็นแหล่งผลิตงานให้แก่ชุมชนเมือง เพราะคนในชุมชนชนบทจะย้ายถิ่นเข้าสู่ชุมชนเมือง เพื่อทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม
3. ทะนุบำรุงและถนอมทรัพยากรธรรมชาติให้แก่ชุมชนและสังคมส่วนรวม
4. เป็นแหล่งที่ให้ความปลอดภัยในยามสงครามและเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเมือง

ชุมชนเมือง มีหน้าที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. เป็นตลาดรับซื้ออาหารและวัตถุดิบ ที่ผลิตจากชุมชนชนบท
2. เป็นศูนย์รวมของการคมนาคม การสื่อสาร พาณิชยกรรม และวัฒนธรรม
3. เป็นศูนย์รวมของการปกครองและการเมือง
4. เป็นแหล่งรวมกิจกรรมต่างๆ ของการบริการด้านสาธารณสุข โภค การศึกษา คันทัน และ การพักผ่อนหย่อนใจ (Gist and Halbert 1949 อ้างใน สนธยา พลศรี 2545 : 37)

จากความสำคัญของ ชุมชน ที่กล่าวมาทั้งหมด พอสรุปได้ว่า ชุมชนมีความสำคัญในการทำหน้าที่จัดหาสมาชิกใหม่ไม่ให้ขาดสาย การจัดให้มีการติดต่อสื่อสาร การอบรมกล่อมเกล่าสมาชิกการจัดบริการต่างๆ การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การติดต่อสัมพันธ์ การค้าขาย รวมทั้งเป็นแหล่งผลิตอาหารและวัตถุดิบที่สำคัญ เป็นตลาดรับซื้อผลิตผลที่เป็นผลผลิตของชุมชน และเป็นศูนย์รวมของการคมนาคม การสื่อสาร การเมืองการปกครอง การศึกษาและวัฒนธรรม

ส่วนความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการ และการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน แล้วถึงเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่องานนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ องค์กรชาวบ้าน เครือข่าย หรืออื่นๆ ที่มีความหมายแสดงถึงการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อประโยชน์ร่วมกัน และความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่นๆ ในสังคมด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2544: 17)

1.1 แนวคิดการวิเคราะห์ชุมชน (Community Analysis)

การวิเคราะห์ชุมชนหรือการศึกษาชุมชนเป็นการหาความจริง และความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะและสภาพต่างๆ ของชุมชนที่บุคคล หรือกลุ่มคนนั้นๆ อาศัยอยู่ ทั้งนี้เพื่อนำ

ความจริงและความเข้าใจดังกล่าวมาใช้วิเคราะห์อธิบายพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มคนที่เป็
 กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยซึ่งอยู่ในชุมชน ได้อย่างถูกต้องมากขึ้น ตลอดจนช่วยให้สามารถวิเคราะห์
 แนวโน้มปัญหาและความต้องการของชุมชนด้วย

โดยทั่วไปเมื่อเราพูดถึง “ชุมชน” นั้น ความเข้าใจที่ได้รับรู้ทั่วกันจะมองว่าชุมชน
 เป็นระบบหรือหน่วยหนึ่งของสังคม ซึ่งสังคมจะประกอบด้วยระบบ หรือหน่วยย่อยๆ หลายๆ หน่วย
 ด้วยกัน ทั้งนี้สิ่งที่เป็นเครื่องกำหนดความเป็นระบบหรือหน่วยหนึ่งๆ ของชุมชนหรือสังคม คือ การ
 ที่บุคคลหรือกลุ่มอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีกิจกรรมในชีวิตประจำวันบางอย่างที่ตอบสนองความ
 จำเป็นร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีระเบียบแบบแผนปฏิบัติ ประเพณีและวัฒนธรรมใน
 แนวทางเดียวกัน และในการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน ส่วนใหญ่จะศึกษาวิเคราะห์ใน 4 ด้านใหญ่ๆ ได้แก่
 ด้านประวัติความเป็นมาของชุมชน ลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม
 ประเพณี และโครงสร้างทางสังคม ดังนี้ (ภาณี วงษ์เอกและคณะ 2533 อ้างใน รัตนะ บัวสนธ์ 2549)

1. ด้านประวัติความเป็นมาของชุมชน เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการความ
 เป็นมาหรือการเปลี่ยนแปลงของชุมชน การตั้งถิ่นฐานของชุมชน การอพยพย้ายถิ่น ปัจจัยที่เป็นสาเหตุ
 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในแต่ละช่วง และผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง
 อันเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ เช่น การสร้างถนนเชื่อมต่อกับชุมชนอื่นๆ การมีไฟฟ้าและ ประปาใช้ใน
 ชุมชน เป็นต้น การศึกษาประวัติของชุมชนจะช่วยให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์เกี่ยวกับสาเหตุการ
 เปลี่ยนแปลงของชุมชนที่มีผลต่อบุคคลหรือกลุ่มคนในชุมชนนั้น

2. ด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะที่ตั้งของชุมชน
 สภาพพื้นที่ ลักษณะการตั้งบ้านเรือน และลักษณะของชุมชน การติดต่อระหว่างชุมชนที่มีผลต่อการ
 ทำมาหากิน พฤติกรรมและแบบแผนชีวิตของกลุ่มคนในชุมชนนั้น

3. ด้านวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี การศึกษาด้านวัฒนธรรมและ
 ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนจะช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการกระทำ การ
 แสดงออกของกลุ่มคนหรือแต่ละบุคคลในชุมชนในสถานการณ์ต่างๆ ว่ามีสาเหตุเบื้องหลังพฤติกรรม
 การกระทำนั้นๆ อย่างไร เพราะวัฒนธรรมและ ขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละชุมชนจะมีบทบาท
 สำคัญในการหล่อหลอมพฤติกรรมของบุคคลแต่ละกลุ่มคน การศึกษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม
 ประเพณีจะครอบคลุมตั้งแต่ความเชื่อ ค่านิยม การแต่งกายในโอกาสต่างๆ การรับประทานอาหาร
 ภาษาที่ใช้สื่อสาร ข้อห้าม คำสอนและพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น

4. ด้านโครงสร้างทางสังคม เป็นการศึกษาชุมชนในลักษณะภาพรวมทั้งหมด โดย
 ถือว่าชุมชนก็คือสังคมหนึ่ง ซึ่งการศึกษาชุมชนในเชิงสังคมที่มีโครงสร้างนี้จะเน้นไปที่การศึกษา
 พฤติกรรมกลุ่ม การรวมกลุ่ม และการจัดระบบความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ตลอดจนบทบาทของบุคคล

ในกลุ่มนั้น เพื่อให้มีความเข้าใจโครงสร้างของสังคมอย่างแท้จริง การศึกษาในส่วนนี้ต้องศึกษาถึงโครงสร้างย่อยๆ ของสังคมหรือชุมชนนั้นๆ ได้แก่ โครงสร้างประชากร โครงสร้างครอบครัว โครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง เป็นต้น

1.2 แนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายสังคม (Social Network Analysis)

เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นทำการศึกษาสายใยความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ตามลักษณะระบบความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ระบบความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดตัวไปจนถึงระบบความสัมพันธ์ที่ไกลตัวจากบุคคลดังกล่าว พร้อมทั้งศึกษาว่าเมื่อบุคคลนั้นดำรงตนอยู่ในระบบความสัมพันธ์ใดๆ แล้ว ระบบความสัมพันธ์แต่ละระบบมีผลต่อพฤติกรรมของแต่ละบุคคลในระบบความสัมพันธ์นั้นๆ ได้อย่างไร การใช้แนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายสังคมแตกต่างจากแนวคิดการวิเคราะห์ชุมชนตรงที่ แนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายสังคมเน้นศึกษาตัวบุคคล ในขณะที่แนวคิดการวิเคราะห์ชุมชนเน้นการศึกษาโครงสร้างของชุมชนเป็นหลัก การใช้แนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายสังคมในการวิเคราะห์ตีความข้อมูลจะช่วยให้เกิดความเข้าใจเห็นภาพเกี่ยวกับลักษณะการรวม หรือจับกลุ่มแบบกระชับและแบบหลวม การจัดระบบสังคมทั้งแบบไม่เป็นทางการ (Informal Social Organization) และแบบเป็นทางการ (Formal Social Organization) ของบุคคลในชุมชนหรือสังคมหนึ่งๆ รวมทั้งเห็นภาพโครงสร้างทางสังคมของชุมชน ซึ่งมีผู้เสนอแนวคิดการศึกษาเครือข่ายสังคม ไว้ดังนี้

แนวคิดของ แอลวิน เอ วูล์ฟ (Alvin A. Wolfe) (พิมพ์วัลย์ ปรีดาสวัสดิ์ และวาทีนิ บุญชะลิกษ์ 2533 อ้างใน รัตนะ บัวสนธ์ 2549) แบ่งเครือข่ายสังคมเพื่อทำการศึกษาวเคราะห์ไว้ 2 ประเภท คือ

1. เครือข่ายที่ไม่มีข้อจำกัด (Unlimited Network) หมายถึง เครือข่ายความสัมพันธ์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยยึดบุคคลนั้นเป็นศูนย์กลางเครือข่ายความสัมพันธ์ แล้วเริ่มนับรวมจากบุคคลแรกที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลดังกล่าวนี้เพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ โดยไม่จำกัดระดับความสัมพันธ์ว่าเป็นระดับใด ดังนั้นเครือข่ายที่ไม่มีข้อจำกัดเมื่อนำมาวิเคราะห์เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในชุมชน ก็จะมีเครือข่ายทางสังคมเป็นจำนวนมาก

2. เครือข่ายที่มีข้อจำกัด (Limited Network) หมายถึง เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลที่ผู้วิจัยหรือผู้ศึกษาได้กำหนดคกณเกณฑ์ของเครือข่ายความสัมพันธ์ไว้ อย่างหนึ่ง แล้วจึงทำการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลนั้น และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องภายใต้เครือข่ายความสัมพันธ์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นจะเห็นว่าการศึกษาเครือข่ายทางสังคมในกรณีนี้ จะมีได้ก็ต่อเมื่อทำการกำหนดเกณฑ์ของเครือข่ายไว้แล้ว เช่น เครือข่ายเจ้าหนี้-ลูกหนี้ในชุมชน เครือข่ายผู้ค้าปลีก-ผู้ค้าส่ง เป็นต้น

อำเภอทุกชั้นตอน รวมทั้งมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามการดำเนินงานควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน มีวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนแล้วทั่วประเทศขณะนี้ จำนวน 28,296 แห่ง รวมทั้งการโอนเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้ว 77,508 ล้านบาท สำหรับประชาชนผ่านทางกระบวนการมีส่วนร่วม การสร้างงาน สร้างอาชีพให้แก่ชุมชน อันเป็นความก้าวหน้าของการเตรียมความพร้อมแก่ท้องถิ่นและชุมชนรองรับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่ท้องถิ่น ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงความไม่สมดุลของกระบวนการพัฒนาประเทศ ประกอบกับการที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์ได้นำระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ และการสื่อสารที่ไร้พรมแดนเข้ามาอย่างรวดเร็ว เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เกิดภาวะความเป็นเมืองมากขึ้น และพฤติกรรมการบริโภคเลียนแบบโลกตะวันตก ล้วนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนทั้งสิ้น ปัจจัยดังกล่าวจะเป็นภัยคุกคามหากชุมชนขาดความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกันอาจเป็นโอกาสในการพัฒนาชุมชนได้เช่นกัน หากชุมชนสามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากบริบทการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

เพื่อเสริมสร้างให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิถีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็ง จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน โดยยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจะช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นองค์รวม มีกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ด้วยทุนทางทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน มีการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองอย่างพอเพียงพึ่งพาตัวเองได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายใน และภายนอกชุมชนบนพื้นฐานการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เกิดความสามัคคี มีการอนุรักษ์ พัฒนาและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสมยั่งยืน สามารถแก้ปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ มีภูมิคุ้มกันสามารถต้านรับและใช้ประโยชน์จากกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรู้เท่าทัน โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ดังนี้

1. วัตถุประสงค์

1.1 เสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายด้วยกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ พัฒนาเป็นแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนบนฐานการพึ่งตนเอง และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในท้องถิ่น

1.2 พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและคุณภาพชีวิตบนฐานความเข้มแข็งของชุมชน และการใช้ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีคุณภาพ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ และแก้ปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ

1.3 เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับระบบนิเวศได้อย่างเกื้อกูล สามารถอนุรักษ์ฟื้นฟู ฟื้นฟู เข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน นำไปสู่สังคมที่น่าอยู่สงบสุขและสมานฉันท์

2. เป้าหมาย

เป้าหมายเชิงคุณภาพ ให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข มีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต และการจัดการสวัสดิการชุมชน มีความมั่นคงด้านอาหาร มีคุณภาพในการดำรงชีวิตภายใต้ศักยภาพของฐานทรัพยากรและวิถีวัฒนธรรมที่ดำรงในชุมชน มีการบริหารจัดการที่ดี มีความสามารถในการพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในบริบทสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และนำสู่การลดปัญหาความยากจน

เป้าหมายเชิงปริมาณ ให้ทุกชุมชนมีแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนไปประกอบการจัดสรรงบประมาณ เพื่อพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุนที่ชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจ

จากเป้าหมายของยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข มีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต มีการจัดการสวัสดิการชุมชน มีความมั่นคงด้านอาหาร มีคุณภาพในการดำรงชีวิต มีความสามารถในการพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และมีแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม

1.4 แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม

1.4.1 การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมการรวมตัวเรียนรู้ร่วมกัน คิดร่วมกัน ทดลองปฏิบัติจริง รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มที่มีการรวมตัวอยู่แล้วให้เข้มแข็ง เน้นศักยภาพความพร้อมของชุมชน เชื่อมโยงกับการทำมาหาเลี้ยงชีพตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครอบครัวจนถึงระดับชุมชน โดยคำนึงถึงความพอประมาณและความพออยู่พอกินเป็นลำดับแรกก่อนที่จะเชื่อมต่อกับชุมชนและสังคมภายนอก มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ดังนี้

1) ส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน ในรูปแบบที่หลากหลายทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งในเชิงพื้นที่และประเด็นที่น่าสนใจ และเสริมหนุนชุมชนที่มีการรวมตัวอยู่แล้วให้มีขีดความสามารถในการพัฒนามากขึ้น โดยการเปิดพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ผ่านทางสื่อบุคคล สื่อการศึกษา สื่อท้องถิ่นและสื่อระดับชาติ รวมถึงการปรับปรุงกลไกทางกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และมาตรการทางการเงินการคลังเพื่อเอื้ออำนวยให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

2) การจัดองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร โดยพัฒนาฐานข้อมูลชุมชนให้เป็นระบบ และให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งข้อมูลครัวเรือน ข้อมูลศักยภาพชุมชนในประเด็นต่างๆ เช่น สถานะของกลุ่ม กิจกรรมของชุมชน และการสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น การจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ร่วมทำ ร่วมกำหนดแนวทางและกิจกรรมการพัฒนาของชุมชน ส่งเสริมให้กลุ่มปราชญ์ กลุ่มแกนนำและผู้รู้ ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้ และการจัดองค์ความรู้ในชุมชนตลอดจนสนับสนุนการจัดองค์ความรู้และการทำวิจัย เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความหลากหลายของทุนในชุมชน

3) การสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การจัดบริการทางสังคมในชุมชน โดยเสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง มีสัมพันธภาพที่ดี มีความเข้มแข็งทางคุณธรรม จริยธรรมในครอบครัว เสริมสร้างโอกาสและสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เอื้อต่อการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระบบและนอกระบบอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนเสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

1.4.2 การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทสตรีในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน ดังนี้

1) สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบต่างๆ เช่น สหกรณ์ กลุ่มหรือกลุ่มผลิตภัณฑ์ต่างๆ พัฒนาเป็นระบบเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมที่หลากหลาย มีการแปรรูปและการผลิตบนฐานทรัพยากรในชุมชน และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายสู่ตลาดภายนอกชุมชน

2) รมรงค์และส่งเสริมภาคการผลิต และการบริการในการเคลื่อนย้ายเครื่องจักรหรือกิจกรรมบางส่วนไปสร้างอาชีพและการจ้างงานในท้องถิ่นและพื้นที่ห่างไกล เพื่อลดการเคลื่อนย้ายแรงงานสู่เมืองหลวงหรือเมืองใหญ่

3) ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจบนหลักของความโปร่งใส ใช้ฐานทรัพยากรในพื้นที่ เช่น การสร้างโรงงานผลิตไบโอดีเซล เกษตรอินทรีย์ บริการสุขภาพและสปา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และล่องเสตย์ เป็นต้น

4) สนับสนุนภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการที่มีโอกาสทางการตลาดสูง เช่น อาหารเพื่อสุขภาพ หัตถกรรม บริการ

การท่องเที่ยว โดยรักษาคุณค่าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างเข้มแข็ง เมื่อนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไปต่อยอดขยายผลในเชิงพาณิชย์

5) พัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน ควบคู่กับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่างๆ

1.4.3 การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกัน ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ดังนี้

1) สร้างความตระหนักรู้ของชุมชนในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิต รวมทั้งกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นให้ชุมชนที่มีศักยภาพเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา

2) สนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่ายในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับการผลิตเพื่อการยังชีพของชุมชนอย่างเป็นธรรม เช่น การใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น โดยไม่ส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติ

3) เสริมสร้างขีดความสามารถและองค์ความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นภาคีหลักในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดการป่าและพื้นที่อนุรักษ์ การจัดการลุ่มน้ำ การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น เป็นต้น

1.4.4 แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง แนวความคิดและยุทธศาสตร์กรรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย 2541 (อ้างใน บุญอนันต์ พิณภัทรชัย และพลาพรรณ คำพรรณ 2549: 12) กล่าวถึง แนวความคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง โดยไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการค้าหรือการแลกเปลี่ยนในตลาด แต่แนวคิดนี้เห็นว่าหากเกษตรกรเน้นการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพียงเพราะมีจุดมุ่งหมายจะนำไปขายเพื่อเอาเงินไปซื้อข้าวปลาอาหารมาบริโภคในไม่ช้าเกษตรกรก็จะเป็นหนี้สิน สาเหตุเพราะว่าราคาปัจจัยการผลิตพืชผลและสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพของเกษตรกรถูกกำหนดจากกลไกราคาทั้งหมด นอกจากนี้ยังเป็นเพราะว่าเกษตรกรก้าวเข้าสู่ขั้นตอนของการค้าและการแลกเปลี่ยนในตลาดโดยที่ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ในทางตรงกันข้ามหากเกษตรกรสามารถทำการผลิตข้าวปลาอาหารเอาไว้กินในครอบครัวได้อย่างพอเพียง เกษตรกรก็จะเป็นฝ่าย

กำหนดต่อตลาดว่าจะนำผลผลิตส่วนที่เหลือจากการบริโภคไปทำอะไรบ้าง จำนวนเท่าใดออกขายในตลาด ผลผลิตส่วนเกินทั้งหมดที่ออกสู่ตลาดคือ “กำไร”

ปรัชญาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ไม่ได้ปฏิเสธ “ลัทธิปัจเจกนิยม” ของเศรษฐกิจตลาด เพราะแรงจูงใจในการผลิตของปัจเจกชนและครอบครัวมีความสำคัญยิ่ง แนวคิดเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง สนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนชาวบ้านที่ปรารถนาจะก้าวพ้นจากระดับการผลิตเพียงเพื่อพออยู่พอกินไปสู่ระดับการแลกเปลี่ยนให้เป็นทั้งเจ้าของทุนและ/หรือผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจเอง รากฐานแนวความคิดของเศรษฐกิจตลาดอยู่ที่ “วัตถุดิบ” ซึ่งเป็นทั้ง “กำไร” ของผู้ประกอบการและ “ความพอใจในการบริโภค” ของผู้บริโภค ฐานความเชื่อถือของสำนักคิดนี้คือ “วัตถุ” ที่ทำให้คนมีความสุข การที่ระบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองจะเกิดขึ้น เติบโต และมีความยั่งยืนไม่ได้เกี่ยวกับนโยบายส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสานและงานสหกรณ์เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังต้องมีนโยบายอื่นๆ ประกอบกันทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว อีกด้วย

1.4.5 ทฤษฎีการพึ่งตนเองของชุมชนชนบท (A Theory of Self-Reliance Rural Community) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย โดยการดำเนินการของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และคณะ 2537, 2538 (อ้างใน บุญอนันต์ พินัยทรัพย์ และ พลาพรรณ คำพรรณ 2549: 12-13) พัฒนาขึ้นมาจากการวิจัยในโครงการการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบทกล่าวว่า การที่ชุมชนชนบทจะพึ่งตนเองได้จะต้องมีการพึ่งตนเองได้ 5 ด้าน คือ พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี (Technological Self-Reliance) พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (Economic Self-Reliance) พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Self-Reliance) พึ่งตนเองได้ทางจิตใจ (Psychological Self-Reliance) และพึ่งตนเองได้ทางวัฒนธรรม (Socio-Cultural Self-Reliance) หรือเรียกว่า ตัวแบบ TERMS การศึกษานี้สรุปว่า ภาวะการพึ่งตนเองได้มีลักษณะพลวัต (Dynamic) เคลื่อนสูงขึ้นหรือต่ำลงได้ในขณะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเทียบได้กับความสมดุลเคลื่อนที่ (Moving Equilibrium) คำว่า พึ่งตนเอง หมายถึง การมีความสมดุลทั้ง 5 ด้าน ที่กล่าวมา คือ ชุมชนมีเทคโนโลยีพอแก่ความต้องการ ชุมชนพอกินพอใช้ไม่ขาดไม่เกิน ชุมชนมีทรัพยากรใช้อยู่เสมอไม่ขาด ใช้ไปสร้างใหม่ขึ้นมาทดแทนเช่นนี้เรื่อยไป คนในชุมชนชนบทแต่ละคนมีจิตปกติสุขไม่กังวล เป็นทุกข์ มีความสุขตามอัธยาศัย และชุมชนชนบทมีความมั่นคงแข็งแรง มีวิถีชีวิตที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

1.5 ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง (บุญอนันต์ พินัยทรัพย์ และพลาพรรณ คำพรรณ 2549: 18) มีดังนี้

1. สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน และชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต
2. สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตน และชุมชน
3. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้
4. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตาม ประเมินผลการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการพัฒนาชุมชน
5. สมาชิกของชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วม ในกระบวนการของชุมชน
6. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกคน และหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน
7. การพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งพาเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป
8. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่น ท้องถิ่น ภาครัฐ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่นๆ ในลักษณะการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน จากลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็งที่กล่าวมา พอสรุปลักษณะที่สำคัญได้ คือ การที่สมาชิกหรือประชาชนในชุมชนรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการบริหารจัดการ การแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทำให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตลอดจนการเกิดเครือข่ายการเรียนรู้หรือเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนา ทั้งในชุมชน ท้องถิ่น ภาครัฐ องค์กรเอกชน และอื่นๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.6 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกันทุกด้าน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ต้องผนึกกำลังในการดำเนินงาน การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะ

นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งมีกิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (<http://www.rakbankerd.com>) ได้แก่

1. การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยการพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิดและวิธีการทำงานของบุคลากรภาครัฐจากการเป็นผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง

2. การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนให้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชน การฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและสร้างเครือข่ายชุมชน

ชุมชนเข้มแข็งทางเลือกของการพัฒนา เพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างยั่งยืนจึงต้องเริ่มจากการใช้จุดแข็งในสังคม และทุนทางสังคมที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ดังนั้นความเข้มแข็งของชุมชน จึงหมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชนแล้วถึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยจะเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่ม ชุมชน สหกรณ์ บริษัท องค์กรชาวบ้าน เครือข่ายหรืออื่นๆ ที่มีความหมายแสดงถึงการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่นๆ ในสังคมด้วย ทั้งนี้ “องค์กรชุมชน” หมายถึง กลุ่มหรือชมรมหรือสหกรณ์ หรือในชื่ออื่นใด โดยมีการจดทะเบียนตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม อันเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวด้วยความสมัครใจของประชาชนจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์และอุดมคติร่วมกัน มีมิตรภาพและความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม จิตใจ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม มีผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านวัฒนธรรม และมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจพัฒนาความ

เข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน (<http://www.rakbankerd.com>)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน

การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนในวิถีทางที่ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน การสร้างความเป็นชุมชนจึงเป็นหนึ่งเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ชุมชนที่อุดมไปด้วยชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดีหรือชุมชนที่มีประชาสังคมเข้มแข็ง จึงเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

ความหมายของการเรียนรู้ คณะกรรมการสตรี โครงการพัฒนาการศึกษาเพื่อชุมชน (ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ 2543: 174) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงทั้งในการพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง หรือเกี่ยวข้องกับการทำมาหากินหรือสภาพความเป็นอยู่ กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่นี้เป็นไปเพื่อสนองตอบต่อการแก้ปัญหาและสอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน จึงเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดพลวัตของการเรียนรู้ เมื่อได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไข เมื่อได้แนวทางแล้วสมาชิกนำกลับไปลงมือปฏิบัติ แล้วกลับมาทบทวนวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อสรุปบทเรียน เพื่อหาหนทางต่อไปอีกกระบวนการซ้ำๆ นี้ เท่ากับเป็นการยกระดับสติปัญญาของสมาชิกในกลุ่ม และผลพวงจากการเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้นจริงดังกล่าว ยังช่วยแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิต อันเป็นผลที่คนในชุมชนสามารถเห็นเป็นรูปธรรมได้

สนธยา พลศรี (2533:159) ได้สรุปความหมายของการเรียนรู้ จากกลุ่มนักทฤษฎี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทฤษฎีความรู้ความเข้าใจหรือทฤษฎีสนาม (Cognitive or Field Theories) และกลุ่มทฤษฎีความสัมพันธ์ (Associationistic Theories) ซึ่งแต่ละกลุ่มทฤษฎีได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

1. กลุ่มทฤษฎีความรู้ความเข้าใจหรือทฤษฎีสนาม (Cognitive or Field Theories) ได้นิยามการเรียนรู้ หมายถึง การที่มนุษย์รวบรวมการรับรู้และแนวความคิดต่างๆ เข้าเป็นระเบียบแบบแผนที่มีความหมายก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจลักษณะส่วนรวมของเหตุการณ์และเกิดการหยั่งเห็น (Insight) ในการแก้ปัญหา

2. กลุ่มทฤษฎีความสัมพันธ์ (Associationistic Theories) ได้นิยามว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรอันเป็นผลมาจากการฝึกฝนหรือประสบการณ์ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้หมายรวมถึงการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะในการคิด การทำงาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติด้วย

จากแนวคิดของกลุ่มนักทฤษฎีการเรียนรู้ทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าว สนธยา พลศรี (2533) ได้สรุปความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้ของคนในชุมชนต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น หมายถึง การที่คนในชุมชนได้รับรู้ รับทราบเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งนั้นจำนวนมากพอ และสามารถรวบรวมสิ่งที่ได้รับรู้ทั้งหมดเข้ามาเป็นระเบียบระบบ ทำให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งนั้นอย่างถ่องแท้ เกิดการหยั่งเห็นในการแก้ปัญหา และมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการคิด การทำงาน และทัศนคติ ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ มากมาย เช่น ความพร้อมของบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคล การฝึกหัด การเสริมแรง การจูงใจ สิ่งเร้าและการตอบสนอง

อัจฉรา โพธิยานนท์ (2539) (อ้างใน อมรา จันทรมานะ 2548: 35) ได้นำหลักการสื่อสารความหมาย (Communication principle) มาใช้ประกอบการอธิบายความหมายของการเรียนรู้ ซึ่งสามารถจำแนกได้ 2 มิติ ดังนี้

1. มิติการเรียนรู้ระหว่างบุคคล การเรียนรู้ หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม ความชำนาญ ในลักษณะข่าวสารข้อมูลระหว่างคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป หรืออาจเป็นการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งก็ได้ การเรียนรู้ระหว่างบุคคลนี้อาจเกิดขึ้นในลักษณะของการสื่อสารทางเดียว (One-way Communication) ที่ผู้ให้มีแต่ให้ข้อมูลแก่ผู้รับ หรืออาจเกิดขึ้นในลักษณะของการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ที่มีการโต้ตอบข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ที่เป็นประโยชน์ระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่าย

2. มิติการเรียนรู้ภายในบุคคล การเรียนรู้ หมายถึง การนำเอาข่าวสารข้อมูลหรือความรู้ ค่านิยม ความชำนาญที่เก็บเกี่ยวได้จากภายนอกของบุคคลหนึ่งมาพิจารณา โดยผ่านกระบวนการโต้แย้งและการใช้เหตุผลที่เหมาะสมภายในตัวบุคคลนั้น เพื่อหาข้อสรุป เพื่อตนเองจะได้ตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธข้อมูลที่เป็นความรู้นั้น หากยอมรับเพราะมีประโยชน์อย่างหนึ่งเหตุเป็นผลนั้น เกิดการเรียนรู้

จากความหมาย และแนวคิดของการเรียนรู้ ดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน หมายถึง การที่บุคคลหรือชุมชน ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีความรู้ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและตัดสินใจร่วมกันกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาและแนวทางพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีวิต ที่มีจุดเริ่มต้นจากการได้รับการอบรมสั่งสอนมาจากครอบครัว ชุมชน จากการได้เรื่องเล่าสืบต่อกันมา กฎข้อห้าม ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมของสังคม ความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลต่างๆ และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน สังคม การสนทนาระหว่างกลุ่มเพื่อน และจากการทำงาน การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการ

เรียนรู้สามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

1. การเรียนรู้ของบุคคล จากแนวคิดของฟิลิปป์ คูมส์ (อ้างใน สุพจน์ แสงเงิน และคณะ 2546: 9-10) ได้กล่าวว่า การศึกษาคือการเรียนรู้ ไม่ว่าจะที่ไหนเมื่อไรหรือด้วยวิธีการใด เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สืบเนื่องติดต่อกันตลอดทั้งชีวิตตั้งแต่วัยทารกถึงวัยชรา โดยอาศัยวิธีการและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Barker (1994: 2) ที่กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้เป็นผลของการที่บุคคลได้รับประสบการณ์ในชีวิต แล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เคยกระทำมาเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะมั่นคง ในขณะที่ Shuell (1986 cited in Schunk, 1991 :2) มีแนวคิดที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมองว่าการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือความสามารถให้เป็นไปตามที่กำหนดอย่างคงทนถาวร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลมาจากการปฏิบัติหรือจากการได้รับประสบการณ์ในรูปแบบอื่นๆ

2. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เป็นเรื่องของการศึกษาโดยตรงเป็นการศึกษาที่ไม่มีระบบชั้นเรียน ระยะเวลาที่ต้องเรียน หรือหลักสูตรเนื้อหาที่ต้องเรียนแบบแน่นอนตายตัวตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เราเรียกการศึกษาลักษณะนี้ว่า “กระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต” แต่ สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539: 66) เรียกว่า “ระบบการเรียนรู้ของชุมชน” ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ตามศักยภาพ ความพร้อม และตามโอกาส โดยทำการศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม หรือสื่อแหล่งความรู้อื่นๆ และยังได้เสนอต่ออีกว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งนั้น ควรมีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตตามที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งหมายถึงลำดับขั้นตอนที่สมาชิกในชุมชนเข้ามารวมกลุ่ม ร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ วิเคราะห์ทางเลือกของการแก้ปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหาและสรุปบทเรียน ซึ่งก่อให้เกิดการยกระดับสติปัญญาในการแก้ปัญหาของชุมชนให้สูงขึ้น

สรุปกระบวนการเรียนรู้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนเป็นการเรียนรู้ในวิถีชีวิตเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน ตลอดจนการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และการกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาและแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาท้องถิ่น

ชุมชนใดที่ดำรงความเป็นกลุ่มหรือชนชาติมาเป็นเวลานานต้องมีภูมิปัญญาของกลุ่มหรือชนชาติ หรือของประเทศ เรียกรวมๆ ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) คนปัญญาอ่อน

ดำรงชีวิตด้วยตนเองไม่ได้ฉันใด สังคมที่ไม่มีภูมิปัญญา ก็ไม่สามารถอยู่รอดได้ด้วยตนเอง ฉะนั้น สังคมที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองเป็นเวลานาน จะต้องมิภูมิปัญญาของตนเอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นมี ผู้ให้คำอธิบายไว้หลายท่าน ได้แก่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) (อ้างใน ประพันธ์ ภักดีกุล และ คณะ 2549: 9) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึกที่ ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่าง สมสมัย หรือภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง พื้นเพ รากฐานของความรู้ชาวบ้าน ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำรงชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวันและลักษณะรูปธรรม เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่นๆ ภูมิปัญญาสะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ 3 ลักษณะ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก คนกับสิ่งแวดล้อม พืช สัตว์ ธรรมชาติ ความสัมพันธ์ กับงานอื่นๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมหรือชุมชน และความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ ความสัมพันธ์ทั้ง 3 นี้ คือ วิถีชีวิตของชาวบ้าน สะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญา ในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีการบูรณาการเป็นองค์รวมที่สมบูรณ์และสมดุลในตัวเองตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน หมู่บ้าน สังคม วัฒนธรรม จนถึงทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ซึ่งในอดีต เป็นวิถีการผลิตเพื่อการยังชีพและการพึ่งพาตนเอง (ทรงจิต พูลลาภ และคณะ มปป. อ้างใน ประพันธ์ ภักดีกุล และคณะ 2549 : 10) ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2537 (อ้างใน อัมภา จันทราภาศ 2543: 18) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ วิญญาณของชุมชน เป็นระบบคิด ระบบคุณค่า และอุดมการณ์ที่ชุมชนได้ตั้งไว้ กลั่นกรองและสืบทอดต่อเนื่องกันมา วัฒนธรรมเกิด จากธรรมชาติแวดล้อมของชุมชน และเกิดจากประวัติศาสตร์ของชุมชนเป็นวิญญาณ ที่เกิดมาจาก ชุมชนเอง เป็นบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติการของชุมชนนั้นๆ ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนหมู่บ้าน ไทยมีลักษณะสำคัญ คือ 1) ให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน 2) ให้ความสำคัญแก่ สถาบันครอบครัว เครือญาติ และชุมชนขนาดเล็ก และ 3) ชาวบ้านจะเปี่ยมด้วยน้ำใจ ช่วยเหลือเพื่อน มนุษย์ ถือเป็นพี่น้อง ยึดถือและรักษาความผสมกลมกลืน

สรุปภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้ เอง และนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน เป็นพื้นเพ รากเหง้าของความรู้ของ ชาวบ้านที่มีทั้งนามธรรมและรูปธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน เป็นองค์ความรู้ที่

สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว และความสัมพันธ์แบบระบบเครือข่าย การเอื้อเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2.2 ยุทธศาสตร์การสร้างความรู้ : การสร้างความหมายและการบูรณาการความรู้ในชีวิตการทำงาน

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมอันเกิดจากการพัฒนานั้น การที่ชุมชนหมู่บ้านจะสามารถปรับตัวได้ก็ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อก้าวไปสู่การดำรงอยู่ในลักษณะของการพึ่งตนเอง ทั้งในด้านความรู้ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ซึ่งการปรับเปลี่ยนในลักษณะดังกล่าว จะต้องอาศัยยุทธศาสตร์การสร้างความรู้ และการทำความเข้าใจความหมายจากปรากฏการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ซึ่งก็รวมถึงวัฒนธรรมการทำงาน นอกจากนั้น ยุทธศาสตร์การสร้างความรู้ ยังต้องบูรณาการความรู้เดิมหลอมรวมเข้ากับความรู้ใหม่ รวมถึงการพัฒนาปรับปรุงความรู้และเทคโนโลยีร่วมกับกระบวนการสะสมทุนชุมชน อันประกอบด้วย ทุนทางสังคม ซึ่งหมายถึงระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ที่มีการวางกฎเกณฑ์ กติกา และบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกัน ทุนทางวัฒนธรรม ที่หมายถึงระบบความคิด ความเชื่อและความรู้ที่ได้รับการสะสม สืบทอดไปยังคนรุ่นหลัง ทุนทางเศรษฐกิจ ที่แสดงถึงความสามารถทางการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการจัดสรรทรัพยากร ทั้งนี้ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมและ ทุนทางเศรษฐกิจจะเป็นรากฐานที่ก่อให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ๆ ขึ้น (มณีมัย ทองอยู่ และคณะ 2549: 20-21)

2.3 กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนและกระบวนการถ่ายทอดความรู้

การพัฒนาความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นรากฐานและเป็นพลังปัญญาในการส่งเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชน มีแนวทางการดำเนินงานโดยสรุป (พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง และ เพชรา พิพัฒน์สันติกุล 2545: 16-19) มีดังนี้

1. ให้มีผู้ประสานงานส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชนเป็นคณะกรรมการร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีหน้าที่ในการพิจารณากำหนดนโยบาย เพื่อส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

2. ให้มีการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสื่อสารสร้างความเข้าใจร่วมกันกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ให้มีความรู้ความเข้าใจการใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน สนับสนุนส่งเสริมกระบวนการพัฒนาให้เกิดกิจกรรมกระบวนการในสังคม สนับสนุนและส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สร้างจิตสำนึกและค่านิยมใหม่เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้ชุมชนเข้มแข็ง สร้างระบบเครือข่ายวิทยากรแกนนำ ผลิตและเผยแพร่สื่อเกี่ยวกับการจัดกระบวนการ

เรียนรู้ในชุมชนอย่างทั่วถึง

3. การส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาและชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน เช่น การทำวิจัยเชิงสำรวจชุมชนที่มีลักษณะการพึ่งพาตนเองได้ มีลักษณะของการร่วมกันคิดร่วมกันแก้ปัญหา และร่วมกันตัดสินใจในการดำเนินการด้วยตัวเอง มีการประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการวางแผนเพื่อพัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง จัดฝึกอบรมบุคลากรแกนนำของสถานศึกษา ผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับสถานศึกษาจัดทำแผนการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

4. การปรับระบบบริหารจัดการ เพื่อเอื้อให้เกิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ให้พิจารณาศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคต่างๆ ต่อการดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบ และมีมาตรการแก้ไขต่อไป

5. ให้พิจารณาปรับระบบบริหารจัดการ เพื่อเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชน และประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เพื่อให้สถานศึกษาในชุมชนท้องถิ่นเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ประชาชนสามารถเข้าไปศึกษาค้นคว้าทดลองและสาธิตสิ่งต่างๆ ที่เป็นตัวอย่างของการพัฒนา

เงื่อนไขที่เป็นปัจจัยของความสำเร็จในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนมี 5 ประการ (ประพันธ์ ภักดีกุล และคณะ 2549: 28) ได้แก่

1. อุทิศการณ์ของผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย เป็นเงื่อนไขแห่งความสำเร็จที่เป็นตัวชี้วัดสำคัญที่จะบ่งบอกระดับความเจริญหรือความเสื่อมของท้องถิ่น

2. ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ เป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการเป็นกลไกสร้างความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นยุทธศาสตร์นำทางในการปฏิบัติการ

3. บทบาทผู้นำประเทศและฝ่ายการเมือง เนื่องจากกระบวนการทำงานเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนต้องได้รับการสนับสนุนจากนโยบายทุกระดับ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

4. งบประมาณ การดำเนินงานดังกล่าวต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอและต่อเนื่องในทุกหน่วยงานที่ร่วมดำเนินการ เพราะมีกระบวนการที่ต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และอาศัยระยะเวลาเป็นเวลาหลายปีกว่าจะเห็นผล

5. การสร้างกระแสสังคม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมองเห็นความจำเป็นในการดำเนินงานรวมทั้งให้เกิดความร่วมมือร่วมใจจากพลังที่เป็นความต้องการของคนในชุมชนแต่ละคน

ส่วนผลต่อการผลักดันให้งานสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นประสบความสำเร็จ คือ ทุกส่วนของสังคมต้องร่วมกันทำงานไปในทิศทางเดียวกัน

3. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีภาวะผู้นำและบทบาทผู้นำกับความเข้มแข็งของชุมชน

บาร์โทล (Bartol) และ มาร์ติน (Martin) (อ้างใน ราณี อธิชัยกุล 2544: 207) เห็นว่า ภาวะผู้นำ เกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพลเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ขององค์การ เซอร์เมอร์ฮอร์น (Schermerhorn) มองภาวะผู้นำว่า เป็นกระบวนการของการชี้แนะหรือคลอใจผู้อื่นหรือผู้ใต้บังคับบัญชาให้ขยันทำงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จของงาน

แจ๊คสัน (Jackson) และ ฟริจอน (Frigon) มองว่า ภาวะผู้นำเป็นศาสตร์และศิลป์ จะเห็นว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) ไม่มีความหมายที่ตายตัวที่เป็นที่ยอมรับสากล ความหมายจะแตกต่างกันไปตามมุมมองของแต่ละบุคคล ดังนั้นภาวะผู้นำ จึงมีความหมายที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนำไปใช้ร่วมกับคำว่า อำนาจ การจัดการ การบริหาร การควบคุม หรือการกำกับดูแล หรือคำอื่นๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อให้เหมาะสม โดยทั่วไปนักวิชาการหรือนักวิจัยจะอธิบายภาวะผู้นำตามมุมมองของตนและตามปรากฏการณ์ที่ตนสนใจ สตอกคิลล์ (Stogdill) สรุปว่า ความหมายของ “ภาวะผู้นำ” จะมีมากเท่ากับจำนวนผู้ที่พยายามจะอธิบายความหมายของภาวะผู้นำเท่าที่ผ่านมา จะเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะส่วนตัว พฤติกรรม การมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์ บทบาท ในความสัมพันธ์ ตำแหน่งนักบริหาร ความชอบธรรมของอิทธิพล เป็นต้น

ผู้นำ (Leader) หมายถึง ผู้ที่สามารถชักจูงหรือโน้มน้าวหรือใช้อิทธิพลให้ผู้อื่นหรือผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การ ทั้งนี้โดยอาศัยทักษะสำคัญต่างๆ อาทิ การจูงใจ การติดต่อสื่อสาร ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การทำงานเป็นทีมและการตัดสินใจ (ราณี อธิชัยกุล 2544: 209)

กิติ ตยัคคานนท์ (2535: 20) ได้ให้ความหมาย ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะหรือความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือการติดต่อกัน และกันให้ร่วมมือกับตนดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดให้ ดำเนินการจะเป็นไปในทางที่ดีหรือชั่วได้

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538: 99) ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการวางแผนการ จัดองค์การ การสื่อสาร การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ และการจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์การ

สรุป ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการจูงใจหรือชักนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามหรือใช้อิทธิพลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม เพื่อให้ปฏิบัติตามหรือให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งขององค์การ

3.1 ทฤษฎีภาวะผู้นำ (Theories Leadership)

Yukl (1994 อ้างใน ธน โขติ อินทิแสน 2548: 26) กล่าวว่า แนวทางการศึกษาที่แตกต่างกันในหลายแนวทางนั้นขึ้นอยู่กับผู้วิจัย และแนวคิดที่ใช้เกี่ยวกับภาวะผู้นำซึ่งสามารถจัดแบ่งออกเป็นกลุ่มได้เป็น 3 แนวทาง คือ

1. ทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำ (Trait Theories of Leadership)

ทฤษฎีนี้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล เพื่อเป็นการแยกความแตกต่างระหว่างบุคคลที่เป็นผู้นำและบุคคลที่ไม่ใช่ผู้นำ กล่าวคือ เป็นการศึกษาว่าบุคคลที่จะเป็นผู้นำจะต้องมีคุณลักษณะอย่างไร เช่น ผู้นำต้องมีความเฉลียวฉลาดคล่องแคล่ว มีความเข้าใจเรื่องงาน มีทักษะการติดต่อสื่อสารที่ดี และมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เป็นต้น

ทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ เป็นมุมมองความเป็นผู้นำที่เก่าที่สุดในหลายทศวรรษที่ผ่านมาเป็นภาวะความเป็นเหตุเป็นผล สำหรับการศึกษาคือความเป็นผู้นำ ซึ่งเน้นในความเป็นแต่ละบุคคล ซึ่งมีความพยายามและกำหนดลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งจำแนกลักษณะผู้นำ ซึ่งมีลักษณะเกิดขึ้นหลังจากการเกิด คือ มีลักษณะดังนี้

1.1 แรงขับ ลักษณะที่แสดงความพยายามอย่างสูงที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ ความพยายามแรงขับนี้ความทะเยอทะยานอย่างสูง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของผู้นำในหลายประเทศ ความสำเร็จของผู้บริหารชั้นนำล้วนแต่ใช้ความพยายามเพื่อให้ประสบความสำเร็จแม้มีอุปสรรค แต่ความสำเร็จอาจไม่เป็นผลได้ ถ้าผู้นำเอาเรื่องงานไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนตัวมากเกินไป เพราะจะไม่มีใครรับผิดชอบและอำนาจพอในหน้าที่ แต่ถ้าเป็นแรงขับที่ดีก็จะส่งผลให้องค์การประสบความสำเร็จโดยรวมไม่ว่าในส่วนของแผนกหรือองค์การใหญ่ก็ตาม

1.2 ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ไม่ใช่เพราะแรงขับที่ควรมี แต่เขาควรมีแรงจูงใจประกอบกันด้วย แรงจูงใจของภาวะผู้นำที่พวกเขาต้องการมากกว่าเป็นผู้ตาม โดยให้ผู้ตามส่วนมากพอใจและถูกต้องตามศีลธรรม ผู้นำที่ดีทำให้ได้รับความไว้วางใจ เคารพนับถือยอมรับในวิสัยทัศน์

1.3 ความซื่อสัตย์ มั่นคง การรวมเป็นหนึ่ง ระหว่างความสอดคล้อง ทั้งการกระทำและคำพูด ทำให้น่าไว้วางใจให้ความเชื่อถือไว้วางใจแก่ผู้อื่น

1.4 ความมั่นใจในตัวเอง เป็นสิ่งสำคัญเพราะความมั่นใจในตัวเองนี้เป็นสิ่งที่ทำลายให้ผู้นำพร้อมรับกับสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทำให้เอาชนะอุปสรรค และตัดสินใจได้เด็ดเดี่ยว

1.5 มีความรู้ทางธุรกิจ มีความรู้ขั้นสูงเป็นประสิทธิผลของผู้นำที่มีความรู้ในอุตสาหกรรมบริษัทและเทคนิค ผู้นำต้องฉลาดที่จะปรับให้เข้ากับข้อมูลหลากหลายจำนวนมากที่มีอยู่เพื่อให้สอดคล้องกับองค์กรได้

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำ (Behavioral Theories of Leadership)

ทฤษฎีนี้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการกระทำของผู้นำที่มีประสิทธิภาพต่างจากผู้นำที่ไม่มีประสิทธิภาพอย่างไร ถ้าศึกษาพฤติกรรมของผู้นำสามารถกำหนดพฤติกรรมของผู้นำได้ เราก็สามารถฝึกอบรมคนให้เป็นผู้นำได้ ในการศึกษาพฤติกรรมของผู้นำนั้นจะศึกษารอบคลุมถึงพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้นำแบบอัตตนิยมและผู้นำแบบประชาธิปไตย และนำไปสู่การศึกษาพฤติกรรมของผู้นำจาก 3 แหล่ง คือ การศึกษาของมหาวิทยาลัยโอไอโอ การศึกษาของมหาวิทยาลัยมิชิแกน และตารางบริหารของเบลคและมูตัน

3. ทฤษฎีสถานการณ์ (Contingency – Situation Theories)

เฮอร์เชย์ (Pual Hersey) และบลันชาร์ด (Kenneth Blankchard) ได้เสนอทฤษฎีภาวะผู้นำเรียกว่า “ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์” หรือบางครั้งเรียกว่า “ทฤษฎีวิถีจักรชีวิต” แสดงให้เห็นถึงผู้นำจะต้องปรับภาวะผู้นำของตนเองให้สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของผู้ตาม

ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ถือว่าเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับผู้ตาม กล่าวคือ ผู้ตามจะเป็นปัจจัยกำหนดประสิทธิภาพของภาวะผู้นำ ทั้งนี้เพราะว่าในโลกของความเป็นจริงผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาจะเป็นผู้ยอมรับหรือปฏิเสธผู้นำ โดยไม่ต้องสนใจว่าผู้นำได้ทำอะไรบ้าง แต่ประสิทธิผลขึ้นอยู่กับกรกระทำของผู้ตาม ฉะนั้น ความสำเร็จของภาวะผู้นำขึ้นอยู่กับความสามารถในการที่เป็นผู้นำได้อย่างเหมาะสม โดยจะต้องพิจารณาความสอดคล้องกับระดับของความพร้อมของผู้ตาม สำหรับความพร้อมหรือวุฒิภาวะ หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความสามารถและความเต็มใจ ที่ผู้ตามจะทำงานให้สำเร็จได้ เฮอร์เชย์ และบลันชาร์ด ได้จำแนกระดับของความพร้อมของผู้ตามเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. ผู้ตามไม่มีความสามารถและไม่เต็มใจที่จะทำงาน
2. ผู้ตามไม่มีความสามารถในการทำงาน แต่เต็มใจที่จะทำงาน
3. ผู้ตามมีความสามารถในการทำงาน แต่ไม่เต็มใจที่จะให้ผู้บริหารบอกว่าต้องทำอะไร
4. ผู้ตามมีทั้งความสามารถและเต็มใจที่จะทำงาน

3.2 ทฤษฎีอิทธิพลภาวะผู้นำ (The influence of leadership)

อดีตประธานาธิบดี Harry S. Truman กล่าวว่า “ผู้นำ คือ บุคคลผู้ซึ่งมีความสามารถในการทำให้บุคคลทำสิ่งที่เขาไม่ต้องการทำแล้วรู้สึกชอบ” ส่วนอดีตประธานาธิบดี Dwight D. Eisenhower กล่าวว่า “ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถที่จะตัดสินใจว่าจะทำอะไรให้สำเร็จ และทำให้บุคคลอื่นมีความต้องการที่จะทำในสิ่งนั้น” (ใน รังสรรค์ ประเสริฐศรี 2550)

ผู้นำที่ใช้อิทธิพล อาจหมายถึง สมาชิกกลุ่มคนใดคนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกคนอื่นๆ มากกว่าที่มีต่อตัวเอง โดยได้มีการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของอิทธิพลของผู้นำต่อทัศนคติและพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม เช่น Michener and Burt 1975 (อ้างใน รังสรรค์ ประเสริฐศรี 2550) พบว่า สมาชิกกลุ่มมีแนวโน้มที่จะทำตาม เมื่อผู้นำมีเหตุผลของอุปสงค์ที่แน่ใจว่าดีสำหรับกลุ่ม เมื่อผู้นำมีอำนาจที่มีที่จะลงโทษสมาชิกที่ไม่ปฏิบัติตาม

ภาวะผู้นำด้วยอิทธิพลนี้ ต้องอาศัยสัมพันธ์ภาพและการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ซึ่งบทบาทระหว่างผู้นำและผู้ตาม ถ้าปราศจากผู้ตามก็จะไม่มีผู้นำ หรือถ้าปราศจากผู้นำก็จะไม่มีผู้ตาม คือ ทั้งผู้นำและผู้ตามต้องทั้งให้และรับบางสิ่งบางอย่างจากกันและกันเสมอ เช่น ผู้นำได้รับความมีสถานภาพ ความนับถือ ชื่อเสียง และอื่นๆ จากการที่ต้องให้ทรัพยากรเพื่อการบรรลุความสำเร็จในเป้าประสงค์ของกลุ่ม ดังนั้นผู้ตามก็รับทรัพยากรและความสามารถในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มจากผู้นำ ความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันของผู้นำและผู้ตามนั้น พบได้จากการวิจัยต่างๆ ว่าผู้นำจะพูดมากกว่าสมาชิกกลุ่มคนอื่น เมื่อบุคคลถูกกระตุ้นจากสมาชิกกลุ่มคนอื่นให้ต้องแสดงพฤติกรรมภาวะผู้นำ ปริมาณเวลาในการพูดจะเพิ่มขึ้นพร้อมกับการเพิ่มสถานภาพแห่งภาวะผู้นำด้วย ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า (1) ปริมาณการมีส่วนร่วมและการใช้อิทธิพลของผู้นำมีผลกระทบต่อการยอมรับภาวะผู้นำในระหว่างสมาชิกกลุ่ม และ (2) ปริมาณของการสนับสนุนจากผู้ตามมีอิทธิพลต่อปริมาณของการมีส่วนร่วมและการยอมรับในสถานภาพแห่งภาวะผู้นำของบุคคล (รังสรรค์ ประเสริฐศรี 2550)

3.3 บทบาทของผู้นำท้องถิ่น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526) กล่าวถึงความสำคัญและบทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่องานพัฒนาชุมชนว่า ในการพัฒนาชุมชนนั้น สิ่งที่เขาไม่ได้คือ ผู้นำ การพัฒนาชุมชนจะเริ่มต้นจากผู้นำท้องถิ่น การใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นมีคุณลักษณะหลายประการที่เป็นประโยชน์แก่กิจการงานในระยะแรก เช่น เป็นคนมีความรู้มากกว่าคนอื่น เป็นคนที่ชาวบ้านเคารพนับถือ จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดมักมีคนเอาอย่างและทำตาม เป็นที่ฟังของคนอื่นเมื่อคราวมีปัญหาหรือทุกข์ และที่สำคัญผู้นำท้องถิ่นจะเป็นผู้พิจารณาทำความเข้าใจสิ่งแปลกใหม่เข้าใจง่าย และยอมรับนำไปปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของไทย จะเริ่มด้วยการแสวงหาผู้นำท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นพวกแรกที่ได้รับการพัฒนา

ความสำคัญและบทบาทของผู้นำท้องถิ่น มีดังนี้

1. ผู้นำจะเป็นองค์กรจัดตั้ง เพื่อตั้งหน่วยนำในการพัฒนา นักพัฒนาจึงเริ่มงานพัฒนาจากการเสาะแสวงหาผู้นำ พัฒนาผู้นำและทำงานร่วมกับผู้นำ
2. เนื่องจากรัฐบาลมีเจ้าหน้าที่จำกัด โดยเฉพาะผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ไม่สามารถติดต่อกับประชาชนได้อย่างทั่วถึง จึงต้องยึดหลักการทำงานร่วมกับผู้นำ
3. ผู้นำท้องถิ่นจะเป็นตัวเชื่อม หรือสะพานระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือนักพัฒนาชุมชน
4. ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ชักนำความช่วยเหลือมาสู่ชุมชน สร้างสรรค์และบำรุงรักษาบรรยากาศแห่งการพัฒนาชุมชน
5. ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์สูง สามารถเข้าใจและยอมรับความคิดใหม่ๆ เทคโนโลยีก่อนชาวบ้านอื่นๆ อันนำไปสู่การพัฒนา
6. ผู้นำท้องถิ่นมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สูงกว่าชาวบ้าน ย่อมจะเป็นผู้นำทางของชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนของตนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์
7. ผู้นำท้องถิ่นมีความกล้าเสี่ยงสูงกว่า เพราะมีความรู้ประสบการณ์ และฐานเศรษฐกิจที่จะเสี่ยงได้ ผลสำเร็จจากการเสี่ยงในการทำสิ่งใหม่ๆ จะเป็นแนวทางให้ชาวบ้านเอาอย่าง เพราะโดยธรรมชาติแล้วชาวบ้านจะเปลี่ยนแปลงความคิดหรือลงมือกระทำเมื่อได้เห็นแบบอย่างจากของจริงแล้วเป็นสำคัญ
8. ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้นำสำคัญในการวางแผนและดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นของตน ภายใต้การนิเทศของพัฒนากร รวมทั้งการแก้ไขปัญหา การโฆษณาเผยแพร่ การกระตุ้นเตือน การระดมทรัพยากร การให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือจากภายนอก และการเข้ากับชาวบ้านได้ดีกว่า จะเห็นได้ว่า ผู้นำชุมชนที่มีความสำคัญในชุมชน จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคคลเหล่านี้ เพื่อให้เป็นผู้นำที่สามารถนำชุมชนไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า

3.4 บทบาทของผู้นำที่ชุมชนคาดหวัง

บทบาทของผู้นำถือเป็นพฤติกรรมที่ประชาชนคาดหวังว่าเป็นสิ่งที่ควรจะมีการแสดงออก ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการตัดสินใจหรือการตกลงให้มีการกระทำนั้นๆ ตามหน้าที่ทางสังคมการเมือง โดยการที่ผู้นำจะสร้างความพึงพอใจให้แก่ทุกคนในชุมชนนั้นมีใช้เรื่องง่าย เพราะไม่เพียงแต่ต้องเผชิญกับความยุ่งยากจากบุคคลภายในชุมชนเอง แต่ยังต้องเผชิญกับชุมชนภายนอกด้วย นอกจากนี้แล้วผู้นำยังต้องเผชิญกับปัญหาการกระทำของมนุษย์และปฏิกิริยาของผู้ตามอีกด้วย

ซึ่งบทบาทของผู้นำที่ชุมชนคาดหวังให้เกิดขึ้น กล่าวไว้ว่า บทบาทของผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่มและจูงใจชุมชนไปยังเป้าหมายอันก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานและเสริมสร้างความก้าวหน้าขององค์กรหรือหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งบทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้นำ จำเป็นต้องมีคุณลักษณะด้านต่างๆ อย่างน้อย 10 ประการ ดังนี้

1. ผู้นำต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพสูง นอกจากจะมีคุณวุฒิที่จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารชุมชนแล้ว ยังต้องเป็นผู้มีความสามารถ ความเก่ง ฉลาดรอบรู้ ที่สำคัญจะต้องเป็นนักบริหารที่มีความสามารถบริหารจัดการได้อย่างดีเลิศ 3 ด้าน คือ บริหารงาน บริหารคน บริหารเศรษฐกิจ คือสามารถบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพและจะต้องเป็นคนที่ชอบเรียนรู้ เปิดใจตนเองให้ก้าวทันโลกตลอดเวลา รวมทั้งต้องเป็นผู้มีประสบการณ์การทำงานด้านการบริหารมาแล้วเป็นอย่างดี
2. ผู้นำต้องเป็นผู้มีคุณประโยชน์ ทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่พวกพ้อง ไม่ทำหน้าที่เพื่อหาประโยชน์ส่วนตัว มีความพร้อมด้านร่างกาย มีความพร้อมด้านจิตใจที่สามารถทนต่อแรงกดดันและสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี พร้อมทำงานด้วยความเต็มใจ
3. ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความตื่นตระหนก สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าด้วยความเชี่ยวชาญ
4. ผู้นำจะต้องมีคุณลักษณะชีวิตที่ดี มีฐานการดำเนินชีวิตแบบเสมอต้นเสมอปลาย มีความเมตตากรุณาต่อประชาชนผู้ด้อยโอกาสในสังคม มีความมั่นคงในอารมณ์ อุดมถ้อย และชอบธรรมอยู่เสมอไม่ใช้อำนาจหรืออิทธิพลข่มขู่บังคับผู้ด้อยกว่า มีความสุภาพ อ่อนน้อม ไม่ถือตัว มีความขยันขันแข็ง เป็นคนกล้าหาญ กล้ารับผิดชอบ กล้าตัดสินใจ ไม่โยนความผิดให้ผู้อื่น
5. ผู้นำจะต้องมีการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตที่โปร่งใส มีความหวังดีต่อชุมชน มีชีวิตครอบครัวที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ชุมชน
6. ผู้นำต้องมีคุณวาจา คุณกิริยา มีวาทศิลป์ มีคำพูดที่สุภาพ มีเหตุผล รักษาคำพูดไว้ให้มั่นคง ไม่โกหกกลับกลอก ต้องไม่เป็นที่ชอบต่อว่าผู้อื่น ไม่พูดจาให้ร้ายโจมตีผู้อื่น และที่สำคัญต้องสามารถพูดจาสื่อสารได้ดีกับบุคคลในทุกระดับของสังคม มีความสง่างาม มีมนุษยสัมพันธ์ดี รู้กาลเทศะ วางตัวได้เหมาะสม เข้ากับคนได้ทุกระดับ และเป็นตัวแทนของชุมชนได้เป็นอย่างดี
7. ผู้นำต้องมีคุณธรรมประจำใจ มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง เป็นผู้มีจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจต่อประชาชน รักษาคำพูด พิจารณาไตร่ตรองเรื่องราวต่างๆ อย่างละเอียดรอบครอบ ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ มีอุดมการณ์ในการบริหารงาน

8. ผู้นำต้องมีความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยวและกล้าหาญ รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา หมายถึง ผู้นำจะต้องเข้มแข็งในแรงกดดันจากรอบด้าน แรงกดดันจากเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากชุมชน และรู้จักใช้อำนาจอย่างชอบธรรม

9. ผู้นำต้องมีทีมงานที่มีความรู้ความสามารถในทุกๆ ด้าน ต้องร่วมมือกันทำงาน เพื่อนำไปกำหนดนโยบายปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมให้เห็นอย่างเด่นชัด

10. ผู้นำต้องมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย ไม่ใช่เป็นผู้นำในลักษณะของสังคมนิยม จากแนวคิดทฤษฎี ความหมาย บทบาททภาวะผู้นำและคุณลักษณะผู้นำดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า บทบาทของผู้นำเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายในกิจกรรมที่กำหนดไว้ หากผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เสียสละ มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับ รัฐบาลทหน้าที่และเปิดใจกว้างยอมรับการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นนักศึกษา จึงได้นำมาประกอบในการศึกษา ว่าผู้นำน่าจะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

4. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน จะเป็นองค์ประกอบหรือปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ชุมชน องค์กรประชาชน สามารถที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่กำหนดขึ้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในประเด็นของความหมาย และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ดังนี้

4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่าง ไม่ใช่ที่เรากำหนดไปแล้วให้ประชาชนเข้าร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา (อกิน รพีพัฒน์ 2527: 320) ส่วนแนวคิดของเสนห์ จามริก (2523: 20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่ายและยังอาจเป็นการฟื้นฟูพื้นฐานความมั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองของท้องถิ่นได้ นอกจากนี้ ชินรัตน์ สมสืบ (2539: 49) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมไม่ควรใช้การบังคับหรือก่อตั้งโดยรัฐ แต่ต้องเกิดจากความตระหนักและตัดสินใจของชาวบ้านเอง รัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนและสร้างปัจจัยต่างๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น นโยบาย แผนงาน กฎหมายและระเบียบต่างๆ รวมทั้งสื่อ ที่สร้างความเข้าใจแก่ประชาชน การเปลี่ยนแปลงคนในสังคมทุกระดับให้มีความสัมพันธ์ช่วยเหลือกัน และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่

เกิดขึ้นต้องเป็นไปตามแนวทางที่วัฒนธรรมชุมชนต้องการ มุ่งสู่ความเป็นปึกแผ่นของสังคมที่ทุกคน มีเจตจำนงร่วมกันในที่สุด ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526: 25) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว จำเป็นที่จะต้องยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า มนุษย์สามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้ทางที่ถูกต้อง

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2532: 6) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลได้ทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนนั้น ในรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

อकिन รพีพัฒน์ (2527 : 49) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเป็น 5 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. ประชาชนมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา พิจารณาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาและพิจารณาแนวทางวิธีการแก้ปัญหา
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา
5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมพัฒนา

บัณฑกร อ่อนคำ (2539) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมตามขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชน ตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

ขั้นที่ 2 ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของ โครงการ กำหนดวิธีและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

ขั้นที่ 3 ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ การสนับสนุนทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นที่ 5 ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

Edgardo T. Valenzuela 1989 (อ้างใน สถาบันดำรงราชานุภาพ 2539: 20) ได้ชี้ประเด็นสำคัญของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องสร้างขั้นบันไดที่มั่นคงว่า ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจที่แท้จริง ไม่ใช่รัฐ จึงต้องยึดมั่นในหลักการ ดังนี้

1. ประชาชนต้องมีความเคารพในตนเอง
2. ประชาชนมีเสรีภาพที่จะรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มองค์กรและทำหน้าที่เคลื่อนไหว
3. ประชาชนต้องเป็นเจ้าของและควบคุมดูแลทรัพยากรและกิจกรรมของพวกเขา
4. ประชาชนต้องมีเสรีภาพที่จะเลือก และมีสิทธิที่จะปฏิเสธ

John M. Cohen and Norman T. Uphoff (1980 อ้างใน ดวงเดือน นกทวิ 2548: 15) ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation)
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล (Evaluation)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ประชาชนได้แสดงออกทางพฤติกรรมร่วมกับชุมชน ซึ่งเริ่มจากการที่ประชาชนเข้าใจสภาพที่แท้จริงของชุมชน และเห็นช่องทางที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ เมื่อประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีความคิดสอดคล้องกัน ก็จะแสดงออกทางพฤติกรรมร่วมในลักษณะต่างๆ เช่น ร่วมกันคิดแก้ปัญหา หาทางเลือกในการแก้ปัญหา และตัดสินใจดำเนินกิจกรรมตามวิถีประชาธิปไตย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ร่วมกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเริ่มตั้งแต่ในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน รวมทั้งประชาสังคม

การศึกษากระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งแต่

การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การวางแผนหรือแนวทางการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาของประชาชนชาวตลาดสามชุก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อคิน รพีพัฒน์ (2527) และบันทร อ่อนคำ (2539) ที่แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางวิธีการแก้ปัญหาหรือแนวทางการพัฒนา 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือดำเนินงานพัฒนา 4) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา

4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ย่อมมีระดับมากน้อยแตกต่างกันไปตามลักษณะท้องที่ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน และลักษณะของการศึกษา เศรษฐกิจและสังคม และอื่นๆ ของชุมชนนั้นๆ การมีส่วนร่วมของชุมชน จะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องอาศัยการสนับสนุนส่งเสริมหรือการเตรียมการ ซึ่งมีปัจจัยหลายประการด้วยกัน ดังนี้

4.2.1 บทบาทและพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีทั้งส่วนส่งเสริม สนับสนุน และขัดขวางการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง เงื่อนไขสำคัญที่สุดสำหรับเจ้าหน้าที่ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ยอมรับศักดิ์ศรีในความทัดเทียมกันของมนุษย์ มีความเคารพและนับถือในตัวชาวบ้าน และพร้อมที่จะเรียนรู้จากชาวบ้าน เชื่อว่าชาวบ้านมีความสามารถที่จะพัฒนาได้ สามารถช่วยตนเองและชุมชนได้ เป็นต้น

4.2.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและปัญหาเนื่องมาจากกระบวนการระเบียบต่างๆ ทางราชการ จำเป็นจะต้องสอดคล้องกับนโยบายหลักของการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ส่วนปฏิบัติเอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มากขึ้น

4.2.3 ปัจจัยทางด้านชุมชน เช่น การจัดระเบียบทางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ลักษณะทางจิตวิทยา ตลอดจนทรัพยากรต่างๆ ปัจจัยด้านชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนานั้น มีอยู่หลายประการ เช่น ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน โครงสร้างประชาชนของชุมชน วัฒนธรรมทางสังคม คุณภาพของประชาชน การกระจายของบ้านเรือน ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของชุมชน และกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น

4.3 ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีการมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึก และสร้างแรงจูงใจ

ให้ประชาชนตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วม (นเรศ สงเคราะห์สุข 2541: 113-114) ได้สรุป ประสพการณ์การทำงานที่ถือว่า เป็นยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ 2 ประการ

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้ (*Learning process*) สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้
 - 1.1 จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้าน เพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ ร่วมกันในประเด็นต่างๆ
 - 1.2 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสพการณ์หรือจัดทัศนศึกษาดูงานระหว่างกลุ่ม องค์กรต่างๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน
 - 1.3 ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่างๆ
 - 1.4 ลงมือปฏิบัติจริง
 - 1.5 ถอดประสพการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการ ทำงานที่เหมาะสม
 2. การพัฒนาผู้นำเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความรู้และความสามารถ ที่มีอยู่ จะช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาได้ สามารถทำได้ ดังนี้
 - 2.1 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน
 - 2.2 สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนข้อมูล ข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง
 - 2.3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง
- จะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดองค์กรร่วมกัน

4.4 ยุทธวิธีการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

- วิธีการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันของผู้แทนประชาชนจากกลุ่มต่างๆ มีดังนี้
- 4.4.1 ให้ร่วมคิดร่วมทำเรื่องที่เป็นประเด็นปัญหาใกล้ตัว และแนวทางการพัฒนา ที่ไม่ยากนักในพื้นที่ก่อน
 - 4.4.2 หากิจกรรมที่ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ในการแก้ไขปัญหา เช่น ปัญหาหาเสพติด การรณรงค์การเลือกตั้ง การจัดทำแผนชุมชน
 - 4.4.3 การสร้างบรรยากาศเปิดรับฟังปัญหาชาวบ้าน และในบางกรณีที่ชาวบ้านไม่สามารถแก้ไขให้เป็นรูปธรรมได้ ให้ชี้แนะแนวทางเท่าที่จำเป็น แต่ไม่ชักนำโดยเด็ดขาด
 - 4.4.4 จากการร่วมคิดร่วมทำในกิจกรรมที่ง่ายไปยาก ที่ค่อยๆ ประสบความสำเร็จ จะนำไปสู่การเรียนรู้ ความมั่นใจและชุมชนที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืนในอนาคต

สิ่งจูงใจประกอบการกระตุ้น ที่กล่าวมาข้างต้น การกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของชาวบ้าน หากจะทำให้ได้ผลสำเร็จจำเป็นต้องมีสิ่งจูงใจทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งนี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านเปรียบเสมือนคนไข้ที่รับยามาหลายขนานจากส่วนราชการต่างๆ จากนโยบายรัฐบาล ที่บางยุคบางสมัยก็ยื่นยารขนานต่างๆ ให้จนชาวบ้านส่วนใหญ่เกิดอาการดีอา การที่จะลุกขึ้นมาทำอะไรเอง โดยไม่มีสิ่งจูงใจที่มองเห็นได้นั้นน่าจะยาก ดังนั้นจึงต้องหากลวิธี ในการดำเนินงาน ดังนี้

จาวง

1. **ระยะสั้น** เป็นโครงการที่รัฐบาลนำลงมาให้ประชาชน การจัดทำโครงการพัฒนาต่างๆ โดยผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล หรือ โครงการพัฒนาตำบล กำหนดให้ตำบลละประมาณ สองแสนถึงสี่แสนบาท ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้ชาวบ้านมารวมตัวในรูปของประชาคม หากประชาคมได้ประชุมเสนอปัญหาความต้องการ และได้จัดลำดับความสำคัญแล้ว ห้ามคณะกรรมการหมู่บ้านหรือ องค์การบริหารส่วนตำบลแก้ไข โครงการของชาวบ้านโดยเด็ดขาด โดยให้นายอำเภอกำกับดูแลให้เป็นไปตามนโยบายนี้โดยเคร่งครัด

2. **ระยะกลางและระยะยาว**

2.1 ปัญหา และความต้องการของชาวบ้านส่วนใดก็ตาม ที่ชาวบ้านแก้ไขได้ให้ดำเนินการ โดยมีการติดตามประเมินผล มีการประชุมทุกเดือน และแจ้งผลให้สมาชิกประชาคมทราบว่า ส่วนใดได้แก้ไขแล้ว ส่วนใดต้องรอกงบประมาณและรอนานเท่าใด เพื่อให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์ของการพบปะกันทุกเดือน

2.2 ปัญหา และความต้องการของชาวบ้านในส่วนที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้นำมารวบรวมจัดทำเป็นแผนพัฒนาอำเภอ โดยชี้แจงให้ชาวบ้านเข้าใจว่าที่มารวมตัวกันนี้ เพื่อจะนำปัญหาและความต้องการของเขามาจัดทำโครงการในอนาคต ซึ่งหากเราสามารถสะท้อนปัญหาของชาวบ้านถูกต้องมาตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนถึงการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ จะเป็นแผนที่อยู่บนความต้องการของประชาชน โดยมีกระบวนการทำงานกับชาวบ้านตามขั้นตอน ดังนี้

(1) ให้ชาวบ้านถกเถียงกันถึงปัญหาและความต้องการที่เสนอมา โดยใช้หลักเกณฑ์ต่างๆ คือ ดูความเสียหายที่กระทบกับประชาชนกี่ครอบครัว กระทบพื้นที่เท่าไร และสรุปด้วยการจัดลำดับปัญหาความต้องการของชาวบ้านของหมู่บ้านนั้นๆ ปัญหาใดแก้ไขได้เองแก้ไขได้เองบางส่วน หรือเกินกำลังความสามารถ

(2) ทำบัญชีปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน และนำมาจัดลำดับอีกครั้งหนึ่งในประชาคมตำบล โดยยึดหลักเกณฑ์จำนวนครัวเรือนและพื้นที่ที่ประสบความเสียหาย ตลอดจนความรุนแรงของปัญหานั้น

(3) นำลำดับปัญหาความต้องการในแต่ละปัญหามาพิจารณาจัดลำดับอีกครั้งในประชาคม เพื่อให้เป็นการวางแผนแบบล่างขึ้นบน (Bottom up) ไม่ใช่จากบนลงล่างเหมือนในอดีต (Top down)

(4) เมื่อได้ลำดับปัญหาและความต้องการในระดับตำบลแล้ว ให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างประชาคม ส่วนราชการและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อรับปัญหาดังกล่าวไปพิจารณาจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาต่อไป

(5) ใช้แผนพัฒนาตำบลหรืออำเภอเป็นแผนแม่บทในการกำกับการจัดทำโครงการและงบประมาณของส่วนราชการเป็นหลัก

4.5 รูปแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบการมีส่วนร่วม (เจลีชว บุรีภักดี 2545: 115) ประกอบด้วย

4.5.1 การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า หรือมีทรัพยากร หรือความรู้ด้อยกว่า เป็นต้น

4.5.2 การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายลงมาว่าต้องการอะไร โดยที่รัฐไม่รู้ความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้นการมีส่วนร่วมก็เพียงแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนเท่านั้น

4.5.3 การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดปัญหาความต้องการ การตัดสินใจในแนวทางการแก้ไขปัญหา และความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย

4.6 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม (เจลีชว บุรีภักดี 2545 : 115) มีดังนี้

4.6.1 ก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด เนื่องจากเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา และสร้างความเจริญให้กับชุมชนหรือหมู่บ้านของตนผ่านกิจกรรมกระบวนการทำงานตามโครงการพัฒนา

4.6.2 ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นการสะท้อนถึงความจริงใจของรัฐที่มีต่อการสนับสนุนให้ประชาชนมีเสรีภาพในการตัดสินใจ และกำหนดชะตากรรมของท้องถิ่นตนเอง

4.6.3 เป็นช่องทางสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น หมู่บ้าน ชุมชน ได้ถูกต้องตรงประเด็น

4.6.4 เป็นการฉันทามติร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ เนื่องจากเป็นการสร้างข้อตกลงที่เกิดจากการยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม

4.6.5 เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคล เพราะในกระบวนการมีส่วนร่วมย่อม ต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และข้อคิดเห็นระหว่างกัน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็น เสมือนเวทีในการเรียนรู้ที่มีประโยชน์อย่างมาก

4.6.6 ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงาน อันเนื่องมาจากโครงการพัฒนา ที่จัดทำขึ้นในหมู่บ้าน จะช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐในการดูแลบำรุงรักษา

4.7 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ติน ปรัชญพฤทธ์ (2539) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามว่า ทฤษฎีนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่อย่างมาก เนื่องจากนักวิชาการคิดว่าองค์การมี ภาวะผู้นำที่ดี ก็จะมีพลอยมีภาวะผู้ตามดีไปด้วย เป็นการมองที่ค่อนข้างแคบเพราะนอกจากจะมอง ปรากฏการณ์เพียงด้านเดียวแล้ว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วม หรือภาวะ ผู้ตามนั้น พอสรุปสาเหตุหลายประการด้วยกัน คือ ประการแรก นักวิชาการบางคนอาจไม่แน่ใจว่า องค์การมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการที่ สอง ผู้คนยังไม่แน่ใจว่าวัตถุประสงค์ของการยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคือ อะไรกันแน่ ประการ ที่สาม หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามเหล่านั้นได้แก่ใครบ้าง ผู้ตามทั้งหมดหรือ เฉพาะผู้ตามที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้นำเท่านั้น และประการสุดท้าย หากผู้นำยอมให้ ผู้ตามเข้ามามี ส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด และลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เช่นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไรบ้าง

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม มีมากมายหลายทฤษฎีด้วยกัน แต่ละทฤษฎี การมีส่วนร่วม สามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) และทฤษฎี ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ดังนี้

1. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง การถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกัน กับการบริหารงานที่ดี อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้ เน้นเฉพาะการวางโครงการสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือ ในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้ง โดยลงคะแนนลับ และ การประชุมปรึกษาหารือประจำปี จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาส ให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์การอย่างแท้จริง และมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่างๆ ที่เสนอตัวเข้าสมัครรับการเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียง แค่ไม่ระดับเท่านั้น

2. ทฤษฎีแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ตามแนวความคิดทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือ ถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้น ทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา และพัฒนาการกระทำทางการเมือง และสังคมที่มีความรับผิดชอบ และมองว่าการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม

จากแนวความคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเกิดความรู้สึกและความต้องการว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความเป็นอิสระ มีอำนาจในการตัดสินใจ มีกิจกรรมร่วมกัน สามารถจัดการแก้ไขปัญหาและพัฒนาได้ด้วยตนเอง รวมถึงสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสามารถขยายเครือข่ายในเขตพื้นที่ต่างๆ เป็นต้น

4.8 ทฤษฎีการจูงใจมวลชน (Mass Persuasion)

อดิน รพีพัฒน์ 2527 ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมพอสรุปได้ ดังนี้

การจูงใจ หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและกระทำ ซึ่งเป็นการเกลี้ยกล่อมที่มีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และถ้าจะให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ให้เกิดศรัทธาตรงกับความต้องการของผู้เกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่องของความต้องการของคน ตามทฤษฎีของ มาสโลว์ (Maslow) ที่เรียกว่า ลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of need) คือ ความต้องการของคนเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปหามาก ซึ่งมีทั้งหมด 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological need) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นความต้องการเรื่องปัจจัยสี่ เพื่อการดำรงชีวิต

ขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety Security need) ได้แก่ ความต้องการที่จะอยู่อย่างมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

ขั้นที่ 3 ความต้องการทางสังคม (Social need) ได้แก่ ความต้องการความรักต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ขั้นที่ 4 ความต้องการมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self esteem need) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความรู้ ความสามารถ และสำคัญของบุคคล

ขั้นที่ 5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self actualization need) เป็นความต้องการในระดับสูง ซึ่งเป็นความต้องการที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเพื่อพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเอง ให้เป็นไปในแนวทางที่ดีที่สุดที่ตนคาดหวังไว้

จากทฤษฎีดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การเกลี้ยกล่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมได้ โดยเฉพาะด้านการเกลี้ยกล่อมนั้น เป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการขั้นพื้นฐานที่เกิดศรัทธาและความพึงพอใจของมนุษย์แล้วก็จะส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมได้ในที่สุด

5. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชน

การทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ไม่สามารถทำได้โดยการสร้างจากบุคคลภายนอกชุมชน หรือโดยการสอน การฝึกอบรม ชุมชนที่เข้มแข็งจะมีกระบวนการในการจัดการของชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีกิจกรรมเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชน ภายใต้อระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนจนเป็นเครือข่ายชุมชน และมีการขยายเครือข่ายพันธมิตรออกไปนอกชุมชนในลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์

กรมการพัฒนาชุมชน (2548) เป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างพลังชุมชน โดยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้นำ/ชุมชนผ่านการทำกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยเชื่อมประสานการทำงานกับผู้นำชุมชน เครือข่ายภาคประชาชนและภาคีการพัฒนาหลายหน่วยงานภายใต้การสนับสนุนและเชื่อมโยงกับนโยบายของรัฐในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน กรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดกลยุทธ์ในการส่งเสริมและพัฒนาระบบบริหารจัดการชุมชนภายใต้แนวคิดที่ว่า ชุมชนที่เข้มแข็งต้องเป็นชุมชนที่มีความสามารถในการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ โดยชุมชนต้องมีกระบวนการในการจัดการใน 6 องค์ประกอบ คือ (1) มีระบบข้อมูล (2) มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (3) ต้องมีการจัดการเพื่อสร้างโอกาสให้คนในชุมชนได้ มีการพูดคุยสื่อสารกันเป็นประจำ (4) มีแผนชุมชน (5) มีการนำแผนไปปฏิบัติหรือมีกิจกรรมที่ดำเนินร่วมกัน และ (6) มีการจัดการทุนของชุมชน และมีองค์กรที่เข้มแข็งอย่างน้อย 1 องค์กร เพื่อเป็นแกนนำในการพัฒนา การที่จะทำให้ชุมชนดำเนินการได้ครบทั้ง 6 ด้าน จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ในการส่งเสริมกระบวนการชุมชน โดยชุมชน ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนได้เลือกการส่งเสริมกระบวนการชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน เป็นจุดคานงัด เพื่อนำไปสู่การจัดการองค์การ องค์ประกอบอื่นๆ ทั้ง 6 ด้าน ให้เคลื่อนไปอย่างสัมพันธ์กัน ถ้าทุกชุมชนสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะมีการบริหารที่ดี และเกิดความเข้มแข็งได้ในที่สุด

Noman Uphoff (อ้างใน ประเวศ ละเอียด 2542 : 52-57) กล่าวว่า “ความยั่งยืนของสังคม ในประเทศโลกที่สามขึ้นกับความยั่งยืนของสังคมชนบท” หากการพัฒนาทำแบบที่ให้สังคมชนบท ล่มสลายย่อมนำไปสู่ความไม่ยั่งยืนของสังคมทั้งหมด และเป็นการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน แม้การพัฒนา ชนบทจะมีหลายองค์ประกอบ แต่องค์ประกอบที่เป็นหัวใจของความยั่งยืนของสังคมชนบทมี 3 ประการ คือ องค์การชุมชน ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ในการพัฒนาชนบทยังมี องค์ประกอบอื่นๆ อีก แต่ถ้าไม่ทำ 3 องค์ประกอบหลักดังกล่าว ถึงจะพัฒนาข้ออื่นๆ เท่าใด การพัฒนา ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ องค์ประกอบดังกล่าว ประกอบด้วยหลัก ดังนี้

1. องค์การชุมชน หมายถึง องค์การที่ชาวบ้านก่อตั้งขึ้นเอง ไม่ใช่ขององค์กรที่ทางราชการไป จัดตั้งให้ การมีองค์กรชุมชนของชาวบ้าน ทำให้มีการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง โดยชาวบ้านเพื่อ ชาวบ้าน ทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและ อื่นๆ รวมทั้งทำให้เผชิญภาวะวิกฤตได้ดีขึ้น การมีองค์กรชุมชน คือ ประชาธิปไตยในระดับ “รากหญ้า” อันเป็นประชาธิปไตยที่ใกล้ชิดตัวชาวบ้านที่สุด

2. ความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับชุมชนชนบท เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ พืชพันธุ์ การอาชีพ วัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยี และการแก้ปัญหา ความรู้จริงคือพลัง การทอ่งเนื้อหาใน หนังสือ โดยปราศจากการศึกษาสภาพของจริงไม่ทำให้เกิดความรู้จริง ความรู้เรื่องเกี่ยวกับชนบท จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความยั่งยืนของสังคมชนบท

3. กระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ต้องแยกกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ออกเป็นคนละเรื่องกับความรู้ที่กล่าวถึงในข้อ 2 เพราะถึงแม้มีความรู้เกี่ยวกับชนบท แต่ถ้าปราศจาก กระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ก็ยังไม่เกิดการพัฒนาขึ้น กระบวนการเรียนรู้ในที่นี้ ไม่ได้แปลว่า ให้ชาวบ้านไปทอ่งหนังสือหรือให้ใครไปสอนความรู้สำเร็จรูป เพราะปัญหาของชาวบ้านยากเกินกว่า ที่การทอ่งหนังสือหรือการรับความรู้สำเร็จรูปจะแก้ปัญหาได้ ดังนั้นการทอ่งหนังสือคงจะแก้ความ ยากจนไม่ได้ กระบวนการเรียนรู้ต้องเป็นการศึกษาที่ทรงพลังมากกว่านั้น อันได้แก่ การวิเคราะห์ ปัญหา การวินิจฉัยปัญหา การวิเคราะห์ทางเลือก และการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ถูกต้อง

จากแนวคิดการบริหารจัดการชุมชนดังกล่าว จะเห็นได้ว่าในการที่จะส่งเสริมชุมชน ให้เกิดความเข้มแข็งได้ต้องมีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ มีการจัดทำแผน และมีองค์กรที่เป็น แกนนำในการปฏิบัติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นกรอบที่น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อ ความเข้มแข็ง ของชุมชน เนื่องจากว่าชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี มีคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุก ที่มีการแบ่ง หน้าที่ความรับผิดชอบ มีการดำเนินงานที่เปิดเผย โปร่งใส และตรวจสอบได้ มีการประชาสัมพันธ์ มีการจัดทำแผนการพัฒนาตลาด มีการประสานเครือข่ายจากภาครัฐและองค์กรเอกชน ในการดำเนิน โครงการและกิจกรรมการพัฒนาชุมชน และมีการประเมินผลการดำเนิน โครงการและกิจกรรม

6. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัส ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ยังคงอัญเชิญมาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาและบริหารประเทศ

6.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ “ความพอเพียง” หมายถึง “ความพอประมาณ ความมีเหตุผล” รวมถึงจำเป็นที่จะต้องมี “ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัย “ความรอบรู้” ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกใน “คุณธรรม” ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2549)

6.2 การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงสู่ระดับจังหวัดและภายนอก

เพื่อสร้างความสมดุลในประ โยชน์ของการพัฒนาแก่ทุกภาคส่วนเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรมเป็นการพัฒนา “เศรษฐกิจประชาชน” และ “สังคมชนบท” ที่ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มและพลังความร่วมมือของประชาชนใน “การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” โดยการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดพื้นที่เป็นที่ตั้ง เพื่อให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาและความยั่งยืนของการใช้ทุน ทั้งทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญา และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่ ในแต่ละชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีอัตลักษณ์และความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น “เป็นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน” โดยยึดมั่นในหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็น “ภูมิคุ้มกัน” ต่อผลกระทบที่ชุมชนท้องถิ่นอาจได้รับจากภายนอกและกระแสโลกาภิวัตน์ คือ “การใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง” รู้จักพัฒนาตนเอง “การคิดพึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกัน” ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และ “การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง” รู้จักกลกิเลสและความต้องการของตนเองลง และทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมมากขึ้น

ทั้งนี้ กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นควรเป็นไปตามลำดับขั้นตอนเริ่มจาก “การพึ่งตนเอง” ในระดับครอบครัว ในเรื่องปัจจัยสี่แล้วจึงพัฒนาตนเองให้ “สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียง” ด้วยการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และอดออมให้พอมีพอกินพอใช้ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แก้ไขปัญหาตามเหตุผลและปัจจัยด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ก่อนคิดพึ่งผู้อื่น เมื่อมีความเข้มแข็งและเป็นอิสระแล้ว จึงพัฒนาขึ้นมาเป็นการแลกเปลี่ยน ในขั้นพึ่งพากันและกัน นำไปสู่การรวมกลุ่มกันในระดับชุมชนและท้องถิ่น และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยมี “การจัดการความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน” ให้ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเองได้รับอำนาจและสิทธิในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากร สามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระ และจัดการ “ทุน” ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นเพื่อบรรเทาปัญหาความยากจนในชุมชน และมีธรรมาภิบาลในการจัดการองค์กรชุมชนท้องถิ่นจนสามารถ “พึ่งพาตนเอง” ในระดับชุมชนท้องถิ่นแล้วจึงพัฒนา “เครือข่าย” สู่ภายนอกกับชุมชนอื่นแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

นอกจากนี้ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆ ต้องมีบทบาทสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน โดยยึดหลักการทำงานตามแนวพระราชดำริ “ภูมิสังคม” และ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” เพื่อสร้าง “สันติ สมานฉันท์และความเจริญที่ยั่งยืน” ปรับกลไกและกระบวนการทำงานให้เอื้อต่อวิถีการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่น กระจายอำนาจและให้ความรู้แก่ชุมชน และท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการตนเอง และสนับสนุนการสร้างเครือข่ายวิถีเศรษฐกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง และสามารถพัฒนาเชื่อมโยงกับภายนอกอย่างเป็นลำดับขั้นตอน อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นดำรงอยู่ได้อย่างมีอัตลักษณ์ มีศักดิ์ศรีและอยู่อย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ในลักษณะเชื่อมโยงและพึ่งพากันให้เข้มแข็งและยั่งยืน เพื่อสร้างโอกาสการพัฒนา สร้างงานและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นในภูมิภาคและชนบท และขยายเชื่อมโยงสู่โลกาภิวัตน์ตามศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ควบคู่ไปด้วย

โดยสรุป แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จึงเป็น “การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” โดยการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และวิถี

การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของ “ดุลยภาพเชิงพลวัต” ที่เชื่อมโยงทุกมิติอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง รวมทั้งความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุ กับจิตใจของคนในชาติ ขณะเดียวกันมีดุลยภาพการพัฒนาระหว่างภายใน คือ “ความเข้มแข็งในการพึ่งตนเองของฐานรากของสังคมและความสมดุลในประโยชน์ของทุกภาคส่วนเศรษฐกิจและสังคม อย่างเป็นธรรม” กับภายนอก คือ ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจและสร้างมิตรการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญกับการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพและความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์และคุณค่าของชาติทั้ง “ทุนสังคม” “ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางเศรษฐกิจ” มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่ง เป็นเสมือนเสาเข็มหลักในการพัฒนาประเทศให้มั่นคงและสมดุล ควบคู่กับการเสริมสร้างระบบและวัฒนธรรมธรรมาภิบาลและประชาธิปไตยทุกภาคส่วนและทุกระดับ โดยใช้ความรู้ คุณธรรมและความเพียรในกระบวนการพัฒนาที่อยู่บนหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีระบบภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งกระบวนการพัฒนาดังกล่าวนี้จะเป็นภูมิคุ้มกันประเทศให้สามารถปรับตัวพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากความผันผวนของกระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี อันจะนำไปสู่ “ความอยู่ดีมีสุข” ของคนทั้งประเทศ เป็น “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” และประเทศสามารถ “ดำรงอยู่” ในประชาคมโลกได้อย่างมีเอกราชและอธิปไตยที่มั่นคง มีศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิ สงบสุขและสันติกับโลกในที่สุด

7. ตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

ประวัติความเป็นมาของตลาดสามชุกร้อยปี “ตลาดสามชุก” ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 2 ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอสามชุก แรกตั้งเขตการปกครองเป็นอำเภอ เมื่อปี พ.ศ. 2437 ชื่ออำเภอนางบวช เพราะที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่บริเวณบ้านนางบวช ขุนพรหมสุภา (บุญรอด) เป็นนายอำเภอคนแรก ต่อมาปี พ.ศ. 2441 หมื่นพลพ่าย เป็นนายอำเภอ ได้ปลูกสร้างที่ว่าการอำเภอ ครั้นปี พ.ศ. 2457 หลวงปราบ ประจันต์ราษฎร์ (ใหญ่บุญบุตร) เป็นนายอำเภอ ต่อมากระทรวงมหาดไทยประกาศยกฐานะอำเภอฝ่ายเหนือในบริเวณหมู่บ้านเขาพระ คือ อำเภอเดิมบาง นายอำเภอนางบวช จึงย้ายที่ว่าการอำเภอลงมาตั้งที่บ้านสามเพ็ง ตำบลสามชุก อำเภอสามชุกในปัจจุบัน ซึ่งมีตำนานสำหรับชาวป่านำสินค้าของป่าบรรทุกเกวียนมาซื้อขายแลกเปลี่ยน ประกอบกับเป็นช่วงที่มีแม่น้ำตื้นเป็นที่จอดเรือซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า อำเภอสามชุก ได้มีการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการเรื่อยมา ในปี พ.ศ. 2533 ได้แบ่งพื้นที่บางส่วนเป็นอำเภอ

หนองหญ้าไซ สามชุกในอดีตเป็นดินแดนที่ตั้งถิ่นฐานของชาวกระเหรี่ยงและละว้า มีการติดต่อค้าขายกับคนพื้นราบ ปรากฏดังพรรณนาใน โคลงนิราศสุพรรณ

“ถึงนามสามชุกถ้ำ	ป่าดง
กะเหรี่ยงไร้ฝ่ายลง	แลกกล้า
เรือค้าทำนั้งคง	คอยเกรียง เรียงเอย
รายจอดทอดทำน้ำ	นับฝ้ายขายของ”

(วรพร พรหมใจรักษ์ 2544: 61)

ตลาดสามชุกเป็นตลาดเก่าแก่อายุกว่าร้อยปี ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรี เป็นเมืองท่าที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าทางเรือ มีท่าเรือรับส่งสินค้าและเป็นจุดพักพ่อค้าที่เดินทางขึ้นล่องกรุงเทพมหานครในอดีต ต่อมารัฐได้มีการพัฒนาบ้านเมือง มีการตัดถนนมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบายทำให้ประชาชนเปลี่ยนไปใช้การเดินทางโดยรถยนต์ การติดต่อซื้อขายสินค้าตลอดจนการเดินทางจึงหันมาใช้ทางรถยนต์ อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีต่างๆ ที่เข้ามาทำให้การเดินทางและการติดต่อซื้อขายทางเรือต้องเลิกไป แต่ตลาดสามชุกก็มีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา จนเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่มีความเป็นอยู่ในลักษณะผสมผสานระหว่างคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีน (คนจีน) ตลาดสามชุกยังคงเป็นตลาดสำคัญในการติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า เป็นแหล่งการลงทุนทางธุรกิจการเงินที่มีธนาคารต่างๆ เข้ามาดำเนินกิจการรวม 6 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารศรีนคร และธนาคารเอเชีย เป็นต้น ตลาดสามชุก ยังเป็นศูนย์กลางของหน่วยงานราชการต่างๆ และเป็นศูนย์กลางทางการค้าในระดับอำเภอที่สำคัญ ที่ผู้คนจากอำเภอใกล้เคียงอย่างอำเภอหนองหญ้าไซ อำเภอด่านช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอศรีประจันต์ และอำเภอดอนเจดีย์ต่างก็มาจับจ่ายซื้อสินค้าที่ตลาดสามชุกเป็นประจำ

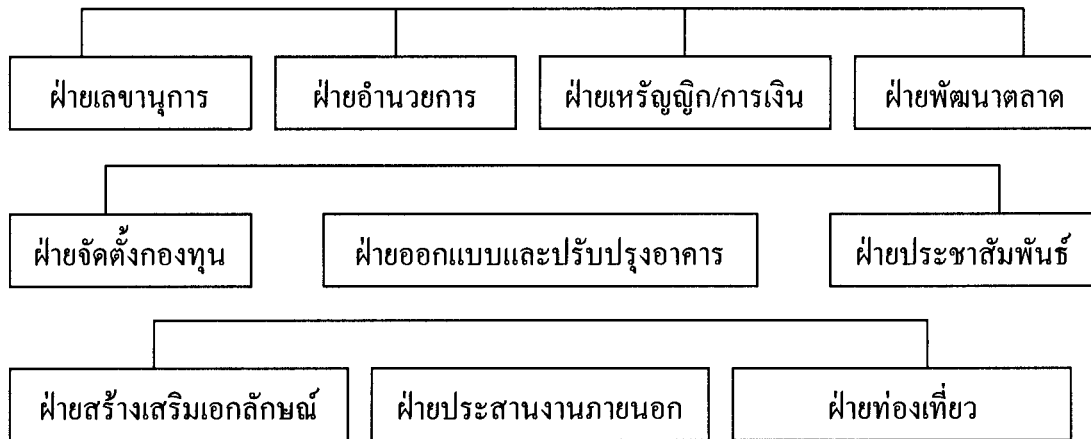
หลังจากเหตุการณ์วิกฤตเศรษฐกิจของประเทศในปี 2540 ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวม ตลาดสามชุกที่เคยคึกคักเริ่มซบเซาลง การค้าขายเริ่มฝืดเคือง ร้านค้าปลีกบางร้านต้องปิดตัวลง ธนาคารบางแห่งต้องควบรวมกิจการหรือปิดสาขาไป สิ่งปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนตึกรามบ้านช่องก็เริ่มทรุดโทรมตามกาลเวลา หน่วยงานราชการบางส่วนเริ่มย้ายที่ทำการออกไปอยู่นอกตลาดและมองว่าไม่คุ้มค่าที่จะปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไป จึงมีแนวคิดที่จะรื้อปรับปรุงตลาดสามชุกให้เป็นเมืองใหม่ท่ามกลางเสียงของชาวบ้านที่แบ่งเป็น 2 ฝ่าย และส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการรื้อตลาด จึงได้รวมตัวกันเป็น “คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุก” ก่อปรกัในชว่งปี 2545 ได้เกิดโครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองนำอยู่ โดยมูลนิธิชุมชนไท ภายใต้การสนับสนุนของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีพื้นที่ปฏิบัติการนำร่อง ใน 12 เมือง

และตลาดสามชุกเป็นหนึ่งในเมืองนำร่องตาม โครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองนำอยู่ ซึ่งนับเป็น การพัฒนาเมืองแนวใหม่ที่ทำให้ผู้คนหลากหลายในเมืองร่วมกันคิด ร่วมกันพัฒนาเมืองของตนเอง แทนที่จะสั่งการมาจากส่วนกลางเหมือนที่ผ่านมาในอดีต

การบริหารงานของคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์

จากสถานการณ์ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และจากนโยบายของกรมธนารักษ์ที่ต้องการจะ พัฒนาที่ดินราชพัสดุบริเวณตลาดสามชุกให้เป็นอาคารพาณิชย์ หรือ “โครงการพัฒนาที่ดินราชพัสดุ แปลงบริเวณตลาดสามชุกเป็นอาคารพาณิชย์” ที่ครอบคลุมพื้นที่ตลาดสามชุก ซอย 1 ซอย 2 และ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ท่ามกลางเสียงของชาวบ้านที่แบ่งเป็น 2 ฝ่าย และส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ที่จะให้ มีการรื้อตลาด ในปี 2543 ชาวตลาดสามชุกจึงได้รวมตัวกันจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุก เชิงอนุรักษ์ ขึ้นมาเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การดำเนินงานของคณะกรรมการ ตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ เป็นไปในลักษณะของการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ โดยมี นายพงษ์วิน ชัยวิรัตน์ เป็นประธาน และคณะกรรมการประกอบด้วย คนในตลาดและชุมชนรอบนอกในเขต เทศบาลตำบลสามชุก ซึ่งมาจากหลายอาชีพ เช่น พ่อค้า นักธุรกิจ ข้าราชการครู และประชาชนทั่วไป เริ่มแรกมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเป็น 7 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายจัดระเบียบ ฝ่ายออกแบบและปรับปรุง ฝ่ายกองทุน และอนุรักษ์ ฝ่ายท่องเที่ยว ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายเสริมสร้างเอกลักษณ์ และฝ่าย ประสานงานภายนอก โดยมีการพบปะสังสรรค์ทุกเดือนในลักษณะของกลุ่มแชร์ ร้อยดวงใจ มีทั้ง กรรมการและคนในชุมชนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกันที่ “ลานโพธิ์” และมีการประชุมใหญ่ ทุก 6 เดือน เพื่อสรุปผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรค ตลอดจนการวางแผนแก้ไขปัญหาและ แนวทางในการพัฒนา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2551) การทำงานของคณะกรรมการ พัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ยังประสบปัญหา เนื่องจากมีคณะกรรมการมากทำให้การทำงาน ลำบากหากจะต้องรอให้ทุกเรื่องได้เข้าที่ประชุมและให้ทุกคนทราบอย่างทั่วถึง และในการประชุม คณะกรรมการทำให้ทราบถึงข้อบกพร่องของโครงสร้างคณะกรรมการเดิมที่คัดเลือกบุคลากรที่ไม่มีความพร้อมต่อการทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างจริงจัง จึงนำไปสู่การปรับ โครงสร้างของคณะกรรมการ ใหม่ในปี 2550 โดยที่ประชุมมีการปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ามาร่วมเป็น กรรมการจะต้องมีความพร้อมที่จะทำงานเพื่อชุมชน มีความเสียสละและอดทน มีความสมัครใจ และ ทำงานเพื่อส่วนรวม เพื่อชาวตลาดสามชุกอย่างแท้จริง โดยคณะกรรมการประกอบด้วยฝ่ายต่างๆ รวม 10 ฝ่าย จำนวน 34 คน ซึ่งกรรมการบางคนต้องทำหน้าที่รับผิดชอบในหลายๆ ฝ่ายไปพร้อมกัน เช่น บางคนเป็นทั้งรองประธาน เหนรัญญิก/การเงิน ฝ่ายจัดตั้งกองทุน และบางคนทำหน้าที่เป็นฝ่าย เลขานุการ ฝ่ายสร้างเสริมเอกลักษณ์ และฝ่ายประสานงานภายนอก พอสรุปโครงสร้างได้ ดังนี้

โครงสร้างคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์

ที่มาของคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์

คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของคน ในตลาดสามชุกและชุมชนรอบนอกในเขตเทศบาลตำบลสามชุก ซึ่งมาจากหลายอาชีพ เช่น พ่อค้า นักธุรกิจ ข้าราชการครู และประชาชนทั่วไป เข้ามาร่วมด้วยความสมัครใจ มีความพร้อมที่จะทำงานเพื่อชุมชน มีความเสียสละและอดทน และพร้อมทำงานเพื่อส่วนรวม เพื่อชาวตลาดสามชุกอย่างแท้จริง ทั้งนี้การดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ ไม่ได้มีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่ง และไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง แต่มาจากความสมัครใจ ความตั้งใจในการทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความเสียสละอดทน เพื่อร่วมกันพัฒนาตลาดสามชุกโดยไม่มีค่าตอบแทน และไม่มีเบี้ยประชุม ซึ่งคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน ที่ปรึกษา และฝ่ายต่างๆ รวม 10 ฝ่าย ได้แก่ 1) ฝ่ายเลขานุการ 2) ฝ่ายอำนวยการ 3) ฝ่ายทรัพยากร/การเงิน 4) ฝ่ายพัฒนาตลาด 5) ฝ่ายจัดตั้งกองทุน 6) ฝ่ายออกแบบและปรับปรุงอาคาร 7) ฝ่ายประชาสัมพันธ์ 8) ฝ่ายสร้างเสริมเอกลักษณ์ 9) ฝ่ายประสานงานภายนอก และ 10) ฝ่ายท่องเที่ยว ซึ่งมีคณะกรรมการรวม 34 คน และที่ปรึกษา 3 ท่าน ประกอบด้วย ดังนี้

1. นายพงษ์วิน	ชัยวิรัตน์	ประธานกรรมการ
2. นายพิพัฒน์	โหมยิตวีร์วัฒน์	รองประธาน
3. นางกฤติยา	เสริมสุข	กรรมการฝ่ายเลขานุการ
4. นางอรุณลักษณ์	อ่อนวิมล	”
5. นางสาวราญ	กล้าหาญ	”

6. รศ.ราตรี	โอภาส	กรรมการฝ่ายอำนวยการ
7. ผอ.เกรียงศักดิ์	เขาแก้ว	”
8. ผอ.สมเกียรติ	ผู้เกียรติภูมิ	”
9. นายมนัส	อยู่สุข	”
10. นายสมชาย	หงษ์สุพรรณ	กรรมการฝ่ายเหรียญก/การเงิน
11. นางปิยรัตน์	สำเรศรัมย์	”
12. นายพิพัฒน์	โหมจิตวีรวัฒน์ **	”
13. นายพิชัย	ไม่หวาด	กรรมการฝ่ายพัฒนาตลาด
14. นายสุวรรณ	จำนงค์จิณรงค์	”
15. นายวิบูลย์	จึงเจริญสุขยิ่ง	”
16. นายเมธี	สรรพคุณานนท์	”
17. นายยงยุทธ	เจียวอมร	”
18. นายกอบชัย	สุขสรานุจิต	”
19. นายพิพัฒน์	โหมจิตวีรวัฒน์ ***	กรรมการฝ่ายจัดตั้งกองทุน
20. นายวิชัย	เต็มเศรษฐเจริญ	”
21. นายวิโรจน์	วัชรคงศักดิ์	”
22. นางจารุณี	ศิระนันต์วงษ์	”
23. นายมงคล	ศิระนันต์วงษ์	กรรมการฝ่ายออกแบบและปรับปรุงอาคาร
24. นายปรีชา	ปิยาจารวัตร	”
25. นายมณูญ	ขาววิเศษ	กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
26. นางสาววิภาศศิ	ช่างทอง	”
27. นางจิตมนัส	สารสุวรรณ	”
28. นายไพโรจน์	อุหาพัฒนกุล	”
29. รศ.ราตรี	โอภาส **	กรรมการฝ่ายสร้างเสริมเอกลักษณ์
30. นายปรีชา	ทวีสุข	”
31. นางสมพิศ	เดชะวานิชชัย	”
32. นางอรุณลักษณ์	อ่อนนิมล **	”
33. นางสาวสุรีย์	เอี่ยมพิชัยฤทธิ์	”
34. นายสยาม	วรเศรษฐโสภณ	”

35. นางพรพันธุ์	โมฆิตศิริภานันท์	กรรมการฝ่ายประสานงานภายนอก
36. นางธนสร	ทองคำ	”
37. นายปรีดี	วรรณบูรณ์	”
38. นางสาวกาญจนา	กล้าหาญ **	”
39. นายวิโรจน์	วัชรคงศักดิ์ **	กรรมการฝ่ายท่องเที่ยว
40. นายสมชาย	หงส์สุพรรณ **	”
41. นายมณูญ	ขาววิเศษ **	”
42. นายชเนตร	กิติพรพาณิชย์	”
43. ดร.ชัยวัฒน์	บุญนาค	ที่ปรึกษา
44. ดร.สมเกียรติ	อ่อนวิมล	”
45. นายสุรพล	จินดาอินทร์	” (จากมูลนิธิชุมชนไท)

วิธีการบริหารงานของคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์

การบริหารงานของคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ บริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการที่มีการประชุมเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อปรึกษาหารือร่วมกัน ติดตามการดำเนินงาน การแก้ไขปัญหาอุปสรรค และร่วมกันวางแนวทางในการพัฒนาตลาดสามชุก โดยการประชุมในแต่ละครั้งจะใช้สถานที่ “ลานโพธิ์” เป็นที่ประชุมร่วมกัน คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์จึงเป็นแกนหลักในการจัดกิจกรรมการพัฒนา ผ่านการร่วมคิดร่วมทำร่วมวางแผน รวมถึงการไปศึกษาดูงานแล้วนำกลับมาวิเคราะห์ร่วมกันก่อนนำไปปฏิบัติจริง และยังมี การเข้าร่วมประชุม ร่วมกิจกรรมกับภาคีทุกภาคส่วนเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้กระบวนการทำงาน แล้วนำความรู้มาขยายโอกาสและสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน และนำคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องไปศึกษาดูงานเพื่อให้เห็นจริงก่อนนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีโครงการที่ได้ดำเนินการ เช่น โครงการบ้านมั่นคง เพื่อแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยให้กับผู้ที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง โครงการมัคคุเทศก์น้อย โดยร่วมมือกับสถานศึกษานำเยาวชนในชุมชนมาให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชน เพื่อให้สามารถพานักท่องเที่ยวชมชุมชนได้ และโครงการสิ่งแวดล้อม เป็นการรณรงค์คัดแยกขยะ เป็นต้น

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กฤษณพงษ์ จุฑะกนก (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเป็นเอกภาพและความเข้มแข็งของชุมชนในชนบทไทย พบว่าปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ลักษณะที่เด่นชัดที่สุดที่เป็นไปได้สำหรับชุมชนชนบทในปัจจุบัน คือ ความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการชุมชน และการมีผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มีภาวะความเป็นผู้นำสูง ได้รับความเชื่อถือจากสมาชิกในชุมชนมากพอสมควร เป็นปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองของชุมชนได้

อำภา จันทราภาศ (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ทูทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยทำการศึกษาบ้านโป่งนก ตำบลแม่คะ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษา พบว่า ทูทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย ทูทางวัฒนธรรม ทูทางทรัพยากรธรรมชาติ ผู้นำชุมชน หรือปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มองค์กรในชุมชน เครือญาติและเครือข่ายที่มีอยู่ในชุมชนส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เพราะชุมชนได้ใช้ทูทางสังคมเป็นพื้นฐานในการสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับชุมชน และปัจจัยที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการมีจิตสำนึกสาธารณะที่ทำให้ชุมชนสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้ การที่คนในชุมชนมารวมกลุ่มกันมีความรู้สึกและตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ต้องดูแลรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนร่วมกัน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

มิ่งขวัญ แสงสุวรรณ (2545) ศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่ทำให้ชุมชนบ้านโป่งมีความเข้มแข็ง ประกอบด้วย (1) การมีผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล (2) คนในชุมชนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีคุณธรรม จริยธรรม และภายในชุมชนยังมีวัดคอยแทนพระบาทหลวงเป็นศูนย์รวมจิตใจ และ (3) ชุมชนมีการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน มีการจัดการ สมาชิกมีความเสียสละ มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม และยังมีโครงการที่สำคัญต่อชุมชน คือ โครงการพัฒนาบ้านโป่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ห้วยแม่โจ้และสนับสนุนการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และการสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการ และงบประมาณจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้และสำนักงานเกษตรอำเภอสันทรายในการประกอบอาชีพ จึงทำให้ชุมชนบ้านโป่งเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

วารุณี พงษ์ภิญโญ (2545) ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกรณีศึกษาบ้านอัมพวัน หมู่ที่ 8 ตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า

ภูมิปัญญาชาวบ้านนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตร ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการสวัสดิการและธุรกิจชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีเศรษฐกิจที่ยั่งยืนสร้างความกินดีอยู่ดีให้กับประชาชน สามารถบริหารจัดการธุรกิจชุมชนในรูปของกลุ่มต่างๆ ที่มีสมาชิกเป็นคนในชุมชน มีการเลือกคณะกรรมการเข้ามาบริหารจัดการกันเองอย่างเป็นระบบ และผลการศึกษากระบวนการดำเนินงานกิจกรรมการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พบว่ากระบวนการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่มีจุดประสงค์เดียวกันและการตั้งคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เพื่อบริหารจัดการกันเองในด้านการจัดการสวัสดิการและธุรกิจชุมชนด้วยความสามัคคีช่วยเหลือกันในชุมชน เป็นพลังให้การดำเนินการของกลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์เกิดประโยชน์แก่สมาชิก เป็นการสร้างประโยชน์แก่ชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน

ปริญา ตื้อแก้ว (2546: 33) ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพในการเป็นชุมชนเข้มแข็งของชุมชนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย จากการศึกษาลักษณะความเข้มแข็งของชุมชน เขตตำบลป่าหุ่ง ที่มีต่อองค์ประกอบของศักยภาพในการเป็นชุมชนเข้มแข็งทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการมีผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ และเป็นที่ยอมรับ ด้านการมีความรู้สึกรู้เป็นเจ้าของชุมชน (จิตวิญญาณที่มีต่อชุมชน) ด้านการมีฐานการรวมตัวทางวัฒนธรรมในการทำกิจกรรมด้านการพัฒนาการเรียนรู้ในชุมชน และด้านความสามารถในการบริหารจัดการในชุมชน พบว่า องค์ประกอบทั้ง 5 ด้านมีความสำคัญต่อศักยภาพในการเป็นชุมชนเข้มแข็งของชุมชนในเขตตำบลป่าหุ่ง การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ของชุมชนในเขตตำบลป่าหุ่ง เกิดจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการพึ่งพาตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ รวมถึงความต้องการเห็นชุมชนได้รับผลกระทบรวมถึงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาบริหารจัดการทรัพยากรต่างๆ ภายในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้สมาชิกในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการพึ่งพาตนเองทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง สิ่งแวดล้อม โดยตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นหลักในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งในเขตตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ตะติยา กาศสุวรรณ (2546) ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคราม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า

1. ปัจจัยภายในชุมชน ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน และด้านการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในระดับน้อย
2. ปัจจัยภายนอกชุมชน ด้านเครือข่ายภายนอกชุมชน ศูนย์การศึกษาฯ ได้ให้ความรู้

ทางวิชาการและข้อมูลข่าวสารการเกษตร เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในระดับปานกลาง

นพดล สุขวรรณ (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเทพลีลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย (1) ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ความกลมเกลียวของกลุ่มลูกแสนแสน และความเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติยาวนาน ตลอดจนคนในชุมชนมีสายสัมพันธ์เป็นแบบเครือญาติ ช่วยสร้างความรักความผูกพันที่มีต่อชุมชน (2) ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ สถาบันการศึกษา โรงเรียนเทพลีลาและคณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ที่ดำเนินโครงการประชาร่วมใจ คำนึงความสดใสให้คลองแสนแสบ และให้การสนับสนุนช่วยเหลือทั้งด้านวิทยากรให้ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ นอกจากนี้ยังมีสื่อมวลชนทั้งหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ที่ให้ความสำคัญในการประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ธนโชติ อินทิสาน (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านเงินกองทุนหมู่บ้าน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของผู้นำ มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชนในระดับปานกลาง และมีทิศทางไปในทางเดียวกัน ซึ่งหมายความว่าหากเงินกองทุนหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมกิจกรรมของสมาชิก การบริหารจัดการและผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ อยู่ในระดับมาก ก็จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมากด้วย สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านเงินกองทุนหมู่บ้าน ปัจจัยด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกในชุมชน ปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน และปัจจัยด้านผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ และพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนอำเภอภูเรือ เห็นว่าปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัย เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน อยู่ในระดับที่เห็นด้วยมากทุกด้าน

เชมวัฒน์ มีโม (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา บทบาทเครือข่ายการสื่อสารกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผลการศึกษา พบว่า (1) กลุ่มที่จัดตั้งตามความต้องการ ปัญหาและความรู้สึกร่วมของชุมชนจะมีความยั่งยืนมากกว่า (2) กระบวนการสื่อสารของกลุ่ม ประกอบด้วย กระบวนการสื่อสารภายในกลุ่มออมทรัพย์ กระบวนการสื่อสารภายในชุมชน และกระบวนการสื่อสารแบบเครือข่าย (3) ปัจจัยหลักสนับสนุนความเข้มแข็งของกลุ่ม ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้

ของกลุ่ม บทบาทของผู้นำกลุ่ม และการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก และนโยบายของรัฐ (4) บทบาทเครือข่ายการสื่อสารที่มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม ประกอบด้วย การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม และการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่ม แสดงให้เห็นว่าความเข้มแข็งของกลุ่มเกิดจากพลังของชุมชน

ศุภกิจ วรอุไร (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกรณีศึกษาชุมชนหมื่นสาร บ้านบัวลาย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าชุมชนหมื่นสาร บ้านบัวลาย เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวัฒนธรรมการผลิตเครื่องเงินเป็นวิธีการผลิตของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเกิดการรวมตัวกันและสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนได้ โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน คือ (1) การมีผู้นำชุมชนที่มีความเสียสละ มีศักยภาพในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ กล้าตัดสินใจเพื่อส่วนรวม มีความมุ่งมั่นและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (2) ความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกชุมชน อันนำมาซึ่งพลังในการผลักดันให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชน (3) วัฒนธรรมการผลิตเครื่องเงินของชุมชนที่เป็นวิธีการผลิตดั้งเดิมของชุมชน และ (4) การสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐ เช่น การประชาสัมพันธ์ และการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาในด้านต่างๆ ส่งเสริมให้ชุมชนหมื่นสาร บ้านบัวลาย เป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้อย่างมั่นคง

เพิ่มวิทยา กันทะทรง (2548) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน กรณีศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ความเพียงพอของทรัพยากร และการมีส่วนร่วมของประชาชน มีอิทธิพลต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และยังพบว่า ผู้นำชุมชนมีส่วนช่วยให้โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้นำชุมชนสามารถประสานงานทั้งภายในและนอกชุมชนได้เป็นอย่างดี และภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีการพัฒนา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน/มีอิทธิพล/มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชน สามารถสรุปได้ 2 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอกชุมชน โดยแต่ละปัจจัยหลักประกอบด้วยปัจจัยย่อยๆ ดังนี้ ปัจจัยภายในชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยย่อย คือ ผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ การมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารจัดการชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ส่วนปัจจัยภายนอก คือ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 2.1)

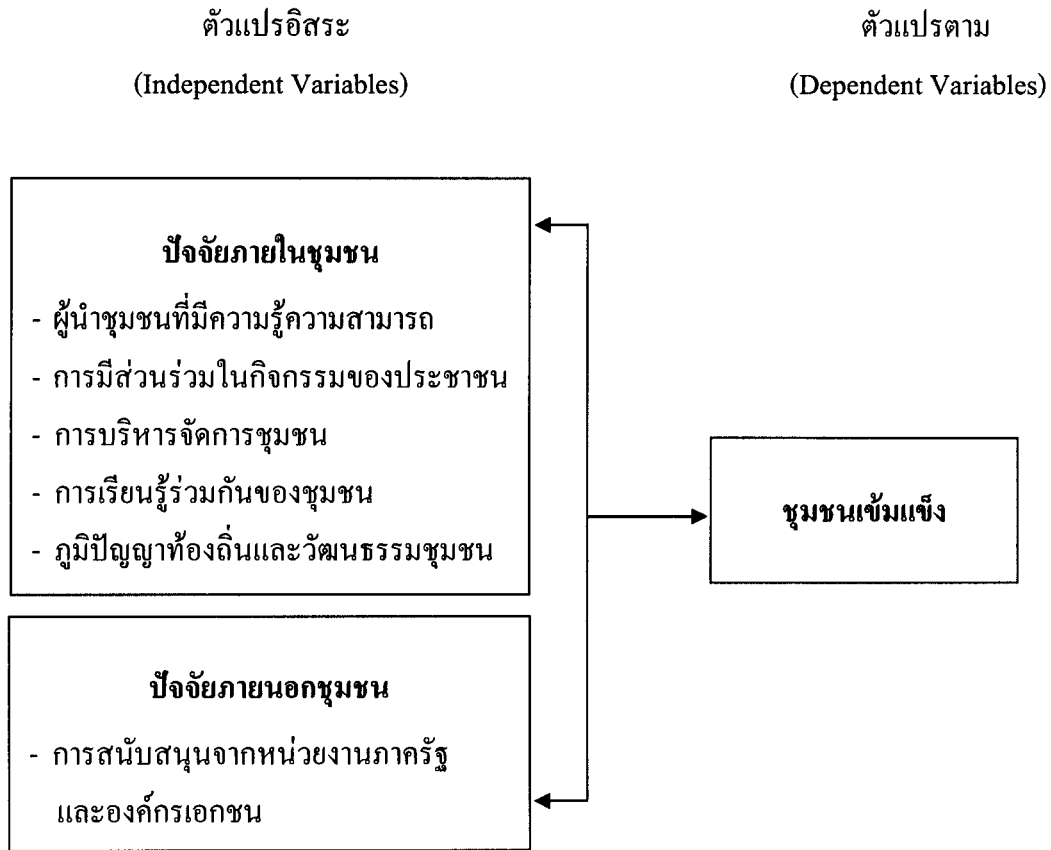
ตารางที่ 2.1 สรุปการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผล/มีอิทธิพล/มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชน

ชื่อผู้วิจัย	ผู้นำ ชุมชน	การมีส่วน ร่วมของ ประชาชน	การบริหาร จัดการ ชุมชน	ปัจจัย		
				การเรียนรู้ ร่วมกัน ของชุมชน	ภูมิปัญญา ท้องถิ่นและ วัฒนธรรม ชุมชน	การสนับสนุน จากหน่วยงาน ภาครัฐ และ องค์กรเอกชน
กฤษณพงษ์ จุฑะกนก	✓		✓			
อำภา จันทราภาศ	✓	✓			✓	
มีงขวัญ แดงสุวรรณ	✓			✓		✓
วารุณี พงษ์ภิญโญ			✓		✓	
ปริญญา ตื้อแก้ว	✓		✓	✓	✓	
ตะติยา กภาพสุวรรณ		✓		✓		✓
นพดล สุขวรรณ					✓	✓
ธนโชติ อินทิแสน	✓	✓	✓			
เขมวัฒน์ มีโม		✓		✓		✓
ศุภกิจ วรอุไร	✓				✓	✓
เพิ่มวิทยา กันทะทรง	✓	✓	✓		✓	

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น ผสมผสานแนวคิดจากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ผู้ศึกษาได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

1. ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่
 - ผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ
 - การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน
 - การบริหารจัดการชุมชน
 - การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน
 - ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน
2. ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่
 - การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี หมู่ที่ 2 ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 2,183 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 4,173 คน (ข้อมูล สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง ณ เดือนมิถุนายน 2551)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้กำหนดขนาดตัวอย่างโดยการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane อ่างใน รังสรรค์ ประเสริฐศรี 2549: 42) ที่มีระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 365 คน โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี ที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 365 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Simple) โดยการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบบสอบถามนี้มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่าแสดงระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด ประกอบด้วย ข้อคำถามทั้งหมด 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และตำแหน่ง

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน การบริหารจัดการชุมชน การเรียนรู้

ร่วมกันของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน

ตอนที่ 4 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี ในลักษณะของคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงความคิดเห็น

เกณฑ์การให้คะแนน ตอนที่ 2 และ 3 มีดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
เห็นด้วยมาก	ให้	4	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	ให้	3	คะแนน
เห็นด้วยน้อย	ให้	2	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

การสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ความรู้ความสามารถของผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการบริหารจัดการ
- สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระ เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน เพื่อให้การจัดเก็บข้อมูลในการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์เฉพาะ
- นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุง
- เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ไพบุลย์ ศิวาราวุฑฒ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี นายเสกสรร ธนอมกิตติ ปลัดอำเภอหัวหน้าฝ่ายบริหารงานปกครอง อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และนายเครือณรงค์ พงษ์รัตน์ ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครอง) ระดับชำนาญการ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับข้อมูลตามวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์เฉพาะ โดยผลของค่าเฉลี่ยของข้อคำถามใดสูงกว่า 0.5 ถือว่าพอใช้ได้ และจะดีมากเมื่อมีค่าอยู่ระหว่าง 0.9 ถึง 1.0 ผลปรากฏว่า ได้ค่าตั้งแต่ 0.67 ถึง 1.0 (รายละเอียดในภาคผนวก ข)

5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชาชน ในชุมชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน กรอกแบบสอบถาม แล้วนำข้อมูลมาหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) โดยใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลปรากฏ การใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา ของ Cronbach ผลการ วิเคราะห์ข้อคำถาม มีค่า Alpha เท่ากับ 0.9617 ถือว่าแบบสอบถามนี้สามารถนำไปเก็บรวบรวม ข้อมูลได้ (ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถาม มีค่าตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป ถือว่าแบบสอบถาม สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ วรรณคดี แสงประทีปทอง 2549: 143-145)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ได้แก่ ประสานคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกรอกแบบสอบถาม ซึ่งมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากทางมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราชไปตั้งประสาน คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ และผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง

3.2 ประสานงานผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน ประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 รวบรวมแบบสอบถามตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ ซึ่งได้แจก แบบสอบถามทั้งสิ้น จำนวน 365 ชุด ได้รับคืน จำนวน 365 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทำการรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม คอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และตำแหน่ง โดยใช้สถิติพรรณนา ความถี่และร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้สถิติ พรรณนา ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้สถิติวิเคราะห์ การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได (Stepwise) เพื่อหาตัวพยากรณ์ที่ดีและส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชนเมื่อเพิ่มตัวแปรอิสระทีละตัว

4.4 วิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวบรวมได้มาเรียบเรียง จัดเป็นหมวดหมู่

เกณฑ์ในการแปลผลคะแนน จากข้อมูลในแบบสอบถามตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.51 – 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด/เข้มแข็งมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.51 – 4.50	หมายถึง	เห็นด้วยมาก/เข้มแข็งมาก
ค่าเฉลี่ย	2.51 – 3.50	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง/เข้มแข็งปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.51 – 2.50	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย/เข้มแข็งน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.50	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด/เข้มแข็งน้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลมาประมวลผลวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปและนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย จำแนกเป็น 4 ตอน ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง
2. ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เกี่ยวกับระดับความเข้มแข็งของชุมชน
3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชน
4. ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนจากผู้ตอบแบบสอบถาม

เนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ทางสถิติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดชื่อย่อของตัวแปรและสัญลักษณ์ต่างๆ ทางสถิติเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ดังนี้

X_1	หมายถึง	ปัจจัยด้านผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ
X_2	หมายถึง	ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน
X_3	หมายถึง	ปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน
X_4	หมายถึง	ปัจจัยด้านการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน
X_5	หมายถึง	ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน
X_6	หมายถึง	ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน
Y	หมายถึง	ความเข้มแข็งของชุมชน
\bar{X}	หมายถึง	ค่าเฉลี่ย
S.D.	หมายถึง	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
P-VALUE	หมายถึง	ค่าแสดงระดับนัยสำคัญ
R	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	หมายถึง	ประสิทธิภาพการทำนาย

R ² change	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่เปลี่ยนไปจากเดิมเมื่อเพิ่มตัวแปรอิสระทีละตัว
Beta	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน
β	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย
S.E.B	หมายถึง	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคลาดเคลื่อน
Z	หมายถึง	คะแนนมาตรฐาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลกับประชาชนในชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี จำนวน 365 คน แสดงรายละเอียดของข้อมูลทั่วไป ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (n=365)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	136	37.26
หญิง	229	62.74
รวม	365	100.00
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	2	0.55
20-30 ปี	62	16.99
31-40 ปี	82	22.47
41-50 ปี	108	29.59
51-60 ปี	83	22.74
60 ปีขึ้นไป	28	7.67
รวม	365	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
วุฒิการศึกษา		
ประถมศึกษา	66	18.08
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	124	33.97
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	50	13.70
ปริญญาตรี	115	31.51
สูงกว่าปริญญาตรี	10	2.74
รวม	365	100.00
อาชีพหลักในปัจจุบัน		
ค้าขาย	182	49.86
ธุรกิจส่วนตัว	73	20.00
รับจ้าง	49	13.42
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	39	10.68
เกษตรกร	3	0.82
อื่น ๆ	19	5.21
รวม	365	100.00
รายได้/เดือน		
รายได้ไม่เกิน 5,000 บาท	50	13.70
รายได้ 5,001-10,000 บาท	113	30.96
รายได้ 10,001-15,000 บาท	80	21.92
รายได้ 15,001-20,000 บาท	43	11.78
รายได้ 20,000 บาท ขึ้นไป	79	21.64
รวม	365	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ตำแหน่งในชุมชน		
กรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์	317	86.85
ประชาชนทั่วไป	22	6.03
กรรมการชุมชน	16	4.38
อื่น ๆ	10	2.74
รวม	365	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 62.74) เป็นเพศชาย (ร้อยละ 37.26) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 29.59) รองลงมามีอายุระหว่าง 51-60 ปี (ร้อยละ 22.74) โดยมีอายุต่ำสุด 18 ปี และสูงสุด 76 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 33.97) รองลงมาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 31.51) ประกอบอาชีพค้าขาย (ร้อยละ 49.86) รองลงมาประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 20.00) ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 5,001-10,000 บาท (ร้อยละ 30.96) รองลงมามีรายได้ระหว่าง 10,001-15,000 บาท (ร้อยละ 21.92) ตำแหน่งในชุมชนส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป (ร้อยละ 86.85) รองลงมาเป็นกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ (ร้อยละ 6.03) และกรรมการชุมชน (ร้อยละ 4.38)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เกี่ยวกับระดับความเข้มแข็งของชุมชน

การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับระดับความเข้มแข็งของชุมชน โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความเข้มแข็งของชุมชน (n=365)

รายการ	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. ประชาชนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้	3.80	0.90	เข้มแข็งมาก
2. ชุมชนมีอาหารปลอดภัย และสามารถผลิตอาหาร ได้เอง	3.78	0.90	เข้มแข็งมาก
3. ประชาชนในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง	3.73	0.94	เข้มแข็งมาก
4. ประชาชนในชุมชนมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงถาวรมีสุข ภาวะที่ดี	3.68	0.90	เข้มแข็งมาก
5. ประชาชนในชุมชนมีรายได้พอเพียงต่อการ ดำรงชีวิต	3.67	0.97	เข้มแข็งมาก
6. ประชาชนในชุมชนมีความมั่นคง และปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน	3.53	1.02	เข้มแข็งมาก
7. ชุมชนมีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน	3.51	0.98	เข้มแข็งมาก
8. ประชาชนในชุมชนมีความรักใคร่ปรองดอง อยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข	3.50	1.04	เข้มแข็งปานกลาง
9. ประชาชนในชุมชนมีเงินออม	3.50	1.02	เข้มแข็งปานกลาง
10. ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน	3.41	1.00	เข้มแข็งปานกลาง
11. มีการจัดสวัสดิการชุมชน	3.19	1.14	เข้มแข็งปานกลาง
12. ประชาชนมีเวลาพักผ่อน/ปฏิบัติธรรม	3.13	1.10	เข้มแข็งปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.54	0.82	เข้มแข็งมาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความเข้มแข็งของชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับเข้มแข็งมาก ($\bar{X} = 3.54$) และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ระดับความเข้มแข็งของชุมชนที่อยู่ในระดับเข้มแข็งมาก ได้แก่ ประชาชนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ชุมชนมีอาหารปลอดภัยและสามารถผลิตอาหารได้เอง ประชาชนในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง ประชาชนในชุมชนมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงถาวรมีสุขภาวะที่ดี ประชาชนในชุมชนมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต ประชาชนในชุมชนมีความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และชุมชนมีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ($\bar{X} = 3.80, 3.78, 3.73, 3.68, 3.67, 3.53,$ และ 3.51 ตามลำดับ) นอกนั้นอยู่ใน

ระดับปานกลางทุกเรื่อง ได้แก่ ประชาชนในชุมชนมีความรักใคร่ปรองดองอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ประชาชนในชุมชนมีเงินออม ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน มีการจัดสวัสดิการชุมชน และประชาชนมีเวลาพักผ่อน/ปฏิบัติธรรม (\bar{x} = 3.50, 3.41, 3.19, และ 3.13ตามลำดับ)

ตารางที่ 4.3 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยภาพรวม (n = 365)

รายการ	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
1. ปัจจัยด้านผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ	3.74	0.87	เห็นด้วยมาก
2. ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน	3.68	0.83	เห็นด้วยมาก
3. ปัจจัยด้านการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน	3.59	0.93	เห็นด้วยมาก
4. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน	3.57	0.82	เห็นด้วยมาก
5. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน	3.55	0.88	เห็นด้วยมาก
6. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน	3.21	0.90	เห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.74	0.88	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในระดับเห็นด้วยมากเกือบทุกปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ปัจจัยด้านการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน และปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน (\bar{x} = 3.74, 3.68, 3.59, 3.57, และ 3.55 ตามลำดับ) ยกเว้น ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน ที่อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (\bar{x} = 3.21)

ตารางที่ 4.4 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน
1 ด้านผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ (n = 365)

รายการ	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
1. ผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นที่ยอมรับของชุมชนกล้าตัดสินใจ เพื่อชุมชน และทำงานเพื่อชุมชน	3.83	0.95	เห็นด้วยมาก
2. ผู้นำมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เสียสละ และมีความกระตือรือร้นในการทำงานเพื่อชุมชน	3.81	0.98	เห็นด้วยมาก
3. ผู้นำมีประสบการณ์ และมองการณ์ไกล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และทันเหตุการณ์ปัจจุบัน	3.74	0.97	เห็นด้วยมาก
4. ผู้นำมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเป็นนักประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน	3.72	1.00	เห็นด้วยมาก
5. ผู้นำมีความสามารถในการทำงานสูง และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อชุมชน	3.72	1.05	เห็นด้วยมาก
6. ผู้นำมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้	3.70	0.98	เห็นด้วยมาก
7. ผู้นำทำงานตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ประชาชน และชักชวนให้คนในชุมชนเพิ่มความรู้ความสามารถเพื่อพัฒนาชุมชน	3.68	0.98	เห็นด้วยมาก
ค่าเฉลี่ย	3.74	0.87	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x} = 3.74$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเช่นกัน โดยมีระดับความคิดเห็นสูงสุด คือ ผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเป็นที่ยอมรับของชุมชน กล้าตัดสินใจเพื่อชุมชน และทำงานเพื่อชุมชน ($\bar{x} = 3.83$) และรองลงมา ได้แก่ ผู้นำมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เสียสละ และมีความกระตือรือร้นในการทำงานเพื่อชุมชน ($\bar{x} = 3.81$) และผู้นำมีประสบการณ์ และมองการณ์ไกล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และทันเหตุการณ์ปัจจุบัน ($\bar{x} = 3.74$)

ตารางที่ 4.5 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน
2 ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน (n = 365)

รายการ	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
8. ประชาชนในชุมชนให้ความสนใจและเข้าไปมีส่วนร่วม ในกิจกรรมของชุมชนจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง	3.73	0.87	เห็นด้วยมาก
9. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟู และพัฒนาชุมชน	3.73	0.90	เห็นด้วยมาก
10. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ของชุมชน	3.65	0.91	เห็นด้วยมาก
11. ประชาชนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นความต้องการ และปัญหาอย่างเท่าเทียมกัน	3.56	0.99	เห็นด้วยมาก
12. ประชาชนมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในชุมชนร่วมกัน	3.56	1.04	เห็นด้วยมาก
13. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน	3.45	0.99	เห็นด้วยปานกลาง
14. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ของชุมชน ซึ่งสามารถลดข้อขัดแย้งในชุมชนได้	3.44	1.04	เห็นด้วยปานกลาง
15. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน	3.43	1.04	เห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.57	0.82	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.57$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นของชุมชนที่อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ประชาชนในชุมชนให้ความสนใจและเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = 3.73$) รองลงมาประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ($\bar{X} = 3.65$) ประชาชนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นความต้องการและปัญหาอย่างเท่าเทียมกัน และประชาชนมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในชุมชนร่วมกัน ($\bar{X} = 3.56$) นอกนั้นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ได้แก่ ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งสามารถลดข้อ

ขัดแย้งในชุมชนได้ และประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินโครงการและ
กิจกรรมของชุมชนร่วมกัน ($\bar{X} = 3.45, 3.44,$ และ 3.43 ตามลำดับ)

ตารางที่ 4.6 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน
3 ด้านการบริหารจัดการชุมชน ($n = 365$)

รายการ	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
16. ชุมชนมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ในชุมชนทราบถึงโครงการและกิจกรรม ที่จะดำเนินการในชุมชน	3.69	0.96	เห็นด้วยมาก
17. ชุมชนมีการจัดตั้งองค์กร คณะทำงานหรือ คณะกรรมการที่ชัดเจนและเหมาะสม	3.62	0.93	เห็นด้วยมาก
18. มีการมอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบแก่ คณะทำงานหรือคณะกรรมการที่ชัดเจนเหมาะสม	3.57	0.93	เห็นด้วยมาก
19. การดำเนินโครงการและกิจกรรม ของคณะกรรมการเปิดเผย โปร่งใส	3.55	1.17	เห็นด้วยมาก
20. ชุมชนมีการกำหนดกฎ หรือกติกา ในการดำเนินงานต่างๆ อย่างชัดเจน	3.53	1.00	เห็นด้วยมาก
21. ชุมชนสามารถประสานเครือข่ายจากภาครัฐ และองค์กรเอกชน เพื่อดำเนินกิจกรรมในชุมชน	3.53	0.94	เห็นด้วยมาก
22. ชุมชนสามารถดำเนินการตรวจสอบ การดำเนินงานของคณะกรรมการได้	3.49	1.16	เห็นด้วยปานกลาง
23. ชุมชนมีการประเมินผลการดำเนินโครงการ และกิจกรรมต่างๆ	3.41	1.10	เห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.55	0.88	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการ
บริหารจัดการชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.55$) และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด
พบว่า ระดับความคิดเห็นของชุมชนที่อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ได้แก่ ชุมชนมีการประชาสัมพันธ์

ให้ประชาชนในชุมชนทราบถึงโครงการและกิจกรรมที่จะดำเนินการในชุมชน ชุมชนมีการจัดตั้งองค์กร คณะทำงานหรือคณะกรรมการที่ชัดเจนและเหมาะสม และมีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบแก่คณะทำงานหรือคณะกรรมการที่ชัดเจนเหมาะสม การดำเนินโครงการและกิจกรรมของคณะกรรมการเปิดเผยโปร่งใส ชุมชนมีการกำหนดกฎหรือกติกาในการดำเนินงานต่างๆ อย่างชัดเจน และชุมชนสามารถประสานเครือข่ายจากภาครัฐและองค์กรเอกชน เพื่อดำเนินกิจกรรมในชุมชน (\bar{x} = 3.69, 3.62, 3.57, 3.55, และ 3.53 ตามลำดับ) นอกนั้นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ได้แก่ ชุมชนสามารถดำเนินการตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการได้ (\bar{x} = 3.49) และชุมชนมีการประเมินผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆ (\bar{x} = 3.41)

ตารางที่ 4.7 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

4 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน (n = 365)

รายการ	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
24. ชุมชนควรได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น	3.82	1.02	เห็นด้วยมาก
25. ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวทางพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง	3.62	1.04	เห็นด้วยมาก
26. ชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และตัดสินใจร่วมกันในการแก้ไขปัญหา	3.56	1.03	เห็นด้วยมาก
27. ประชาชนในชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	3.49	1.03	เห็นด้วยปานกลาง
28. ประชาชนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเสมอ	3.47	1.02	เห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.59	0.93	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (\bar{x} = 3.59) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่าระดับความคิดเห็นของชุมชนที่อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ได้แก่ ชุมชนควรได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น (\bar{x} = 3.82) ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวทางพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง (\bar{x} = 3.62) และชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และตัดสินใจร่วมกันใน

การแก้ไขปัญหา ($\bar{x} = 3.56$) นอกนั้นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ได้แก่ ประชาชนในชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 3.49$) และประชาชนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเสมอ ($\bar{x} = 3.47$)

ตารางที่ 4.8 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

5 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน (n = 365)

รายการ	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
29. ประชาชนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นได้	3.86	0.88	เห็นด้วยมาก
30. ชุมชนมีสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรม ร่วมกัน เช่น วัด โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.79	0.91	เห็นด้วยมาก
31. ชุมชนมีการจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟู สืบสานและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น	3.78	0.92	เห็นด้วยมาก
32. สมาชิกในชุมชนมีความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นในชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา เช่น กลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำท่าจีน คณะกรรมการพัฒนาตลาด ฯลฯ	3.66	0.93	เห็นด้วยมาก
33. สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันช่วยเหลือกัน มีการช่วยเหลือเพื่อเกื้อกูลกันฉันท์พี่น้อง	3.62	1.01	เห็นด้วยมาก
34. ชุมชนมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่สมาชิก รุ่นใหม่ๆ เข้ามารับช่วงภาระงานของโครงการและ กิจกรรม ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง	3.60	1.05	เห็นด้วยมาก
35. ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกัน เอื้อเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน	3.46	1.13	เห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.68	0.83	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x} = 3.68$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ระดับความคิดเห็นของชุมชนอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ได้แก่ ประชาชน ในชุมชนร่วมกัน

อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นได้ ชุมชนมีสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น วัด โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ชุมชนมีการจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟู สืบสานและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น สมาชิกในชุมชนมีความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา เช่น กลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำท่าจีน คณะกรรมการพัฒนาตลาด ฯลฯ สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันฉันท์พี่น้อง และชุมชนมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่สมาชิก รุ่นใหม่ๆ เข้ามารับช่วงภาระงานของโครงการและกิจกรรม ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.86, 3.79, 3.78, 3.66, 3.62,$ และ 3.60 ตามลำดับ) ส่วนระดับความคิดเห็นที่ต่ำสุด คือ เห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) ได้แก่ ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคีรักใคร่ปรองดองกัน เอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ตารางที่ 4.9 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

6 ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน (n = 365)

รายการ	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
36. ชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากองค์กรเอกชน เช่น สถานีวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์	3.55	1.10	เห็นด้วยมาก
37. ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรเอกชน เช่น NGO. มูลนิธิชุมชนไทย ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน	3.32	1.07	เห็นด้วยปานกลาง
38. ชุมชนได้รับการสนับสนุนความรู้ทางวิชาการจาก องค์กรเอกชน เช่น NGO. มูลนิธิชุมชนไทย ในการ แก้ไขปัญหาของชุมชน	3.32	1.08	เห็นด้วยปานกลาง
39. ชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานภาครัฐ	3.13	1.09	เห็นด้วยปานกลาง
40. ชุมชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการในการ พัฒนาชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง	3.07	1.10	เห็นด้วยปานกลาง
41. ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างต่อเนื่อง	3.06	1.10	เห็นด้วยปานกลาง

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
42. การดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐอย่างพอเพียง	3.03	1.18	เห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.21	0.90	เห็นด้วยปานกลาง

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ระดับความคิดเห็นของชุมชนอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ได้แก่ ชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากองค์กรเอกชน เช่น สถานีวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ ($\bar{X} = 3.55$) นอกนั้นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง แต่อยู่ในระดับสูงกว่า 3 ขึ้นไป ได้แก่ ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรเอกชน เช่น NGO. มูลนิธิชุมชนไทในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ชุมชนได้รับการสนับสนุนความรู้ทางวิชาการจากองค์กรเอกชน เช่น NGO. มูลนิธิชุมชนไทในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานภาครัฐ ชุมชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการในการพัฒนาชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐอย่างพอเพียง ($\bar{X} = 3.32, 3.13, 3.07, 3.06,$ และ 3.03 ตามลำดับ)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง โดยพิจารณาตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้ามาสมการ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได (Stepwise) ซึ่งการวิเคราะห์ภาพรวม ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อหาตัวพยากรณ์ที่ดีของตัวแปรอิสระแต่ละตัว ดังตารางดังนี้

ตารางที่ 4.10 แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

ตัวพยากรณ์	B	S.E.B	Beta	t	Sig.t
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน (X_5)	.423	.057	.427	7.401*	.000
2. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ (X_6) และองค์กรเอกชน	.211	.035	.233	5.959*	.000
3. การบริหารจัดการชุมชน (X_3)	.213	.064	.228	3.347*	.001
4. การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน (X_4)	.025	.053	.028	.474	.636
5. ผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ (X_1)	.018	.043	.019	.412	.680
6. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน (X_2)	.001	.053	.001	.019	.985
ค่าคงที่ = .385	R = .837	R ² = .700			

* P < .05

จากตาราง 4.10 ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน และปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน สามารถรวมอธิบายความผันแปรของความเข้มแข็งของชุมชน ได้ร้อยละ 70.00 ($R^2 = .700$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่าตัวพยากรณ์ที่มีค่า Beta สูงสุด คือ ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน (Beta = .427) รองลงมาได้แก่ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน (Beta = .233) และปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน (Beta = .228)

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนที่เป็นตัวพยากรณ์ พบว่า ตัวพยากรณ์มี 3 ปัจจัย ตามลำดับ ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน (X_5) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน (X_6) และปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน (X_3)

3.2 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise) เพื่อหาตัวพยากรณ์ที่ดีและส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนเมื่อเพิ่มตัวแปรอิสระทีละตัว ดังตารางดังนี้

ตารางที่ 4.11 แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนแบบขั้นตอน

ตัวพยากรณ์	R	R ²	R ² change	S.E.B	F
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน (X ₅)	.799	.639	.639	.49273	42.811*
2. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ (X ₆) และองค์กรเอกชน	.823	.678	.039	.46625	80.635*
3. การบริหารจัดการชุมชน (X ₃)	.836	.700	.022	.45071	80.367*

* P < .05

จากตาราง 4.11 ผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวพยากรณ์ (X) จำนวน 3 ตัว จากจำนวนตัวพยากรณ์ทั้งหมด 6 ตัว มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ตั้งแต่ 0.799 ถึง 0.836 นั่นคือ เมื่อ X₅ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.799 เมื่อเพิ่มตัวพยากรณ์อื่นๆ คือ X₆ X₃ เข้าไปในสมการที่ละตัว ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเพิ่มเป็น 0.823 และ 0.836 ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเหล่านี้เมื่อทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติด้วยค่าสถิติ (F-test) พบว่า ตัวพยากรณ์ทั้ง 3 ตัว มีอิทธิพลต่อการทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนได้ ส่วนตัวพยากรณ์ X₁ X₂ และ X₄ ที่ไม่ได้คัดเลือกเข้าสมการถดถอยเพราะไม่มีอิทธิพลต่อการทำนายสมการ

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนที่เป็นตัวพยากรณ์ พบว่า ปัจจัยตัวแรกที่ถูกนำเข้าสู่สมการ คือ ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน (X₅) ถือว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนมากที่สุด สามารถอธิบายความผันแปรที่มีผลต่อความเข้มแข็งได้ร้อยละ 63.90 (R² = 0.639) มีอำนาจในการทำนายผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน (Y) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยตัวที่ 2 ที่ถูกนำเข้าสู่สมการ คือ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน (X₆) สามารถอธิบายความผันแปรที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนได้ร้อยละ 3.90 (R² change = 0.039) มีอำนาจในการทำนายผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน (Y) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยตัวที่ 3 ที่ถูกนำเข้าสู่สมการ คือ การบริหารจัดการชุมชน (X₃) สามารถอธิบายความผันแปรที่มีผลต่อความเข้มแข็งเพิ่มได้ร้อยละ 2.20 (R² change = 0.022) มีอำนาจในการทำนายผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน (Y) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สำหรับปัจจัยด้านผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ (X₁) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน (X₂) ปัจจัยด้านการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน (X₄) ที่ไม่ถูกนำเข้าสู่สมการ

เนื่องจากไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า $P > .05$ จึงไม่สามารถอธิบายความผันแปรที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนได้

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน จากผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 365 คน พบว่า มีผู้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 50.96 ผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นจากแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นคล้ายคลึงกันมาสรุปเป็นด้านๆ ได้ดังนี้

4.1 ปัญหาของชุมชนใน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน และด้านอื่นๆ ที่ควรพิจารณาเพราะจำนวนผู้เสนอแนะมีมากกว่า 5 ราย ดังนี้

4.1.1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ จากการวิเคราะห์คำตอบจากแบบสอบถาม พบว่ามีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาที่ควรพิจารณา มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 38.71 มีความเห็นว่า

- เศรษฐกิจเริ่มชะลอตัวลง รายได้ลดลง การค้าขาย จะขายของดีเฉพาะในวันหยุดและรายได้หลักในปัจจุบันมาจากการขายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งถ้ามีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวกันมากก็จะมีรายได้มาก 29 ราย
- ร้านค้าบางร้าน ขายสินค้าแพง ฉวยโอกาสขึ้นราคา เอาเปรียบลูกค้า สินค้าขาดคุณภาพ อาหารไม่ค่อยสะอาด และราคาแพง 26 ราย
- มีห้างสรรพสินค้าและร้านสะดวกซื้อมาเปิดให้บริการในเขตพื้นที่ทำให้ร้านค้าปลีกหรือร้านเล็กๆ ขายของได้น้อยลงและขาดรายได้ 10 ราย

4.1.2 ปัญหาด้านสังคม จากการวิเคราะห์คำตอบจากแบบสอบถาม พบว่ามีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาที่ควรพิจารณา มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 45.16 มีความเห็นว่า

- ความสามัคคีลดลง มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น มีการแก่งแย่งแข่งขันกันมากขึ้น 42 ราย
- มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก มีความขัดแย้งภายในตลาด 29 ราย
- ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือกันและกันเริ่มลดลง ห่างเห็นกันมากขึ้น

16 ราย

- ประชาชนให้ความร่วมมือน้อยลง ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น ไม่เคารพกฎ กติกา ชุมชน มีการทะเลาะเบาะแว้งกันเอง 13 ราย
- มีประชาชนจากพื้นที่อื่นๆ เข้ามาอยู่อาศัย มาประกอบอาชีพค้าขายเพิ่มขึ้น 7 ราย

4.1.3 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์คำตอบจากแบบสอบถาม พบว่ามีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาที่ควรพิจารณา มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 36.56 มีความเห็นว่า

- ความสะอาด บริเวณทางเดิน เขื่อนริมแม่น้ำท่าจีน และสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 ไม่สะอาด มีทั้งเศษขยะสิ่งปฏิกูลและมูลสัตว์ 40 ราย
- ปัญหาขยะเพิ่มขึ้น ทั้งจากนักท่องเที่ยวและจากร้านค้าในชุมชนเอง โดยเฉพาะถุงพลาสติก กล่องโฟม เศษอาหาร และถังขยะมีน้อยไม่พอที่จะรองรับขยะ 24 ราย
- ปัญหาการทิ้งขยะ เศษอาหารและน้ำเสียนลงในแม่น้ำท่าจีน 15 ราย
- ประชาชนขาดจิตสำนึกในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ทิ้งขยะไม่เป็นที่ 12 ราย
- ไม่มีต้นไม้ใหญ่ให้ความร่มรื่น ไม่มีที่นั่งพักผ่อน 9 ราย

4.1.4 ปัญหาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน จากการวิเคราะห์คำตอบจากแบบสอบถาม พบว่ามีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาที่ควรพิจารณา มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 29.03 มีความเห็นว่า

- การพัฒนาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนน้อย วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามกำลังสูญหายไป 13 ราย
- ขาดการถ่ายทอดภูมิปัญญาอันดีงานให้แก่ชนรุ่นหลัง 12 ราย
- ชุมชนไม่เห็นคุณค่าความสำคัญด้านสถาปัตยกรรม ความเป็นตลาดเก่า ตลาดไม้สองชั้น 9 ราย

4.1.5 ปัญหาอื่นๆ จากการวิเคราะห์คำตอบจากแบบสอบถาม พบว่ามีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาที่ควรพิจารณา มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 32.79 มีความเห็นว่า

- ปัญหาการจราจร สถานที่จอดรถมีน้อย การจราจรคับคั่งและติดขัดในวันหยุดการจับขี้ การจอดรถไม่เป็นระเบียบ ไม่เคารพกฎจราจร 23 ราย
- ร้านค้าตั้งวางสิ่งของไม่เป็นระเบียบกีดขวางทางเดิน ติดป้ายโฆษณาสินค้าไม่เป็นระเบียบดูไม่เรียบร้อย 17 ราย
- ห้องน้ำสาธารณะมีน้อยไม่เพียงพอที่จะให้บริการแก่ผู้มาท่องเที่ยว 15 ราย

- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง มีการลักเล็กขโมยน้อย การชิงทรัพย์และมีปัญหาอาชญากรรมในชุมชน 10 ราย

- การคิดค่าเช่าพื้นที่หน้าร้าน เพื่อตั้งแผงขายของมีราคาสูงขึ้น 8 ราย
- ปัญหาการเมืองท้องถิ่น มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ชิงดีชิงเด่นกัน 8 ราย
- สายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ ในซอยต่างๆ เดินสายไม่เป็นระเบียบห้อยรุงรัง

7 ราย

- ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และขาดการประชาสัมพันธ์
อย่างต่อเนื่อง 6 ราย

4.2 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

จากการวิเคราะห์คำตอบจากแบบสอบถามพบว่า มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นที่ควรพิจารณา เพราะจำนวนผู้เสนอแนะมีมากกว่า 5 ราย มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 81.18 มีข้อเสนอแนะด้านต่างๆ ดังนี้

4.2.1 ด้านเศรษฐกิจ ข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ควรมีการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพสินค้า อาหาร และราคา 22 ราย
- ควรพัฒนาสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของคนสามชุก ให้มีมาตรฐานมี

เครื่องหมายรับรอง 9 ราย

4.2.2 ด้านสังคม ข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ควรจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน ที่ทำร่วมกันทั้งชุมชน 28 ราย
- ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน 16 ราย

4.2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม ข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ควรมีการบริหารจัดการขยะ การรักษาความสะอาด การจัดวางถังขยะไว้ตามจุดต่างๆ อย่างเพียงพอ รวมทั้งปลูกจิตสำนึกในการรักษาความสะอาด และสิ่งแวดล้อม 16 ราย

4.2.4 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ควรปลูกฝังจิตสำนึกให้ชุมชนรู้รักษาสิ่งที่ดีงาม อนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงามให้คงอยู่สืบไป 9 ราย

4.2.5 ด้านอื่นๆ ข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ควรจัดสถานที่นั่งพักผ่อน มีสวนสาธารณะให้ประชาชนและนักท่องเที่ยว และปรับปรุงภูมิทัศน์หน้าทำการอำเภอสามชุกและบริเวณโดยรอบ พร้อมห้องน้ำสาธารณะ 17 ราย
- ควรจัดสถานที่สำหรับจอดรถ และการจัดระบบการจราจร 15 ราย

- ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร แนะนำจุดต่างๆ ในตลาดว่าแต่ละชอย มีอะไรที่เป็นจุดเด่นสำคัญ 13 ราย
- ควรมีการจัดระเบียบร้านค้าให้อยู่ในจุดหรือบริเวณที่กำหนด และพัฒนาตลาดขยายออกไปรอบนอก 11 ราย
- คณะกรรมการพัฒนาตลาด ควรมีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งที่ชัดเจน และควรมีการเลือกตั้ง 6 ราย
- ควรประสานงานภาครัฐ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานกับภาคประชาชน และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตลาด 6 ราย

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และได้เสนอประเด็นสำคัญจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อศึกษาระดับความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรในการวิจัย

ประชากรในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี หมู่ที่ 2 ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 2,183 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 4,173 คน (ข้อมูล สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง ณ เดือนมิถุนายน 2551)

1.2.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่มีระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 365 คน โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี ที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 365 คน ซึ่งคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Simple) โดยการจับสลาก

1.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน และตอนที่ 4

สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยละปี และได้ทำการทดสอบความถูกต้องในเนื้อหา แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม (IOC : Index of Item Objective Congruence) ผลปรากฏว่ามีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.0 ถือว่าแบบสอบถามใช้ได้ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชาชน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำคำตอบจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์ แอลฟา ของ Cronbach ผลการวิเคราะห์ข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.9617 ถือว่าแบบสอบถามนี้สามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้

1.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ประสานขอความร่วมมือคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกรอกแบบสอบถามพร้อมขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนทราบเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จำนวนแบบสอบถาม 365 ชุด ได้รับคืน จำนวน 365 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

1.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับเข้มแข็งของชุมชน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนปัญหาและข้อเสนอแนะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 62.74 เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 37.26 อายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.59 การศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 33.97 ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 49.86 มีรายได้ระหว่าง 5,001-10,000 บาท/เดือน ร้อยละ 30.96 และร้อยละ 86.85 ตำแหน่งในชุมชนเป็นประชาชนทั่วไป

1.3.2 ระดับความเข้มแข็งของชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าชุมชนมีความเข้มแข็ง ในระดับที่เข้มแข็งมาก คือ ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้เป็นอันดับแรก และชุมชนมีอาหารปลอดภัย สามารถผลิตได้เอง มีอาชีพที่มั่นคง มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต มีความ

มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต และระดับความเข้มแข็งในระดับปานกลาง คือ มีความรักใคร่ปรองดอง มีเงินออม มีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน มีการจัดสวัสดิการชุมชน และมีเวลาพักผ่อน/ปฏิบัติธรรม น่าจะมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับที่เข้มแข็งมาก ($\bar{x} = 3.54$)

1.3.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน ปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน สามารถร่วมอธิบายความผันแปรของความเข้มแข็งของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่าตัวพยากรณ์ที่มีค่า Beta สูงสุด คือ ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน (Beta = .427) รองลงมาได้แก่ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน (Beta = .233) และปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน (Beta = .228) สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจากการศึกษา ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน และปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน

1.3.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

1) **ปัญหาด้านเศรษฐกิจ** พบว่า 1) เศรษฐกิจเริ่มชะลอตัวลง รายได้เริ่มลดลง การค้าขายที่เป็นรายได้หลักในปัจจุบัน ซึ่งมาจากนักท่องเที่ยวถ้านักเที่ยวมาากันมากก็จะมีรายได้มาก และการค้าขายจะขายของดีเฉพาะในวันหยุดหรือวันที่มีนักท่องเที่ยวมาาก 2) ร้านค้าบางร้าน ขายสินค้าแพง ฉวยโอกาสขึ้นราคา เอาเปรียบลูกค้า สินค้าขาดคุณภาพ อาหารไม่ค่อยสะอาด และราคาแพง และ 3) มีห้างสรรพสินค้าและร้านสะดวกซื้อมาเปิดให้บริการในเขตพื้นที่ ทำให้ร้านค้าปลีกหรือร้านเล็กๆ ขายของได้น้อยลงและรายได้ลดลง

2) **ปัญหาด้านสังคม** พบว่า 1) ความสามัคคีลดลง มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น มีการแก่งแย่งแข่งขันกันมากขึ้น 2) มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก มีความขัดแย้งภายในตลาด 3) ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือกันและกันเริ่มลดลง และห่างเหินกันมากขึ้น 4) ประชาชนให้ความร่วมมือน้อยลง ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น ไม่เคารพกฎ กติกาชุมชน มีการทะเลาะเบาะแว้งกันเอง และ 5) มีประชาชนจากพื้นที่อื่นๆ เข้ามาอยู่อาศัย มาประกอบอาชีพค้าขายเพิ่มขึ้น

3) **ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม** พบว่า 1) ความสะอาด บริเวณทางเดิน เขื่อนริมแม่น้ำท่าจีน และสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 ไม่สะอาด มีทั้งเศษขยะสิ่งปฏิกูลและมูลสัตว์ 2) มีขยะเพิ่มขึ้น ทั้งจากนักท่องเที่ยวและจากร้านค้าในชุมชนเอง โดยเฉพาะถุงพลาสติก กล่องโฟม และเศษอาหาร แต่ถึงขยะมีน้อยไม่พอที่จะรองรับขยะ 3) มีการทิ้งขยะ เศษอาหารและน้ำเสียลงในแม่น้ำท่าจีน

4) ประชาชนขาดจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งขยะไม่เป็นที่ และ 5) ไม่มีต้นไม้ใหญ่ที่ให้ ความร่มรื่น และไม่มีที่นั่งพักผ่อน

4) **ปัญหาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน** พบว่า 1) การพัฒนา ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนยังน้อย วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามกำลังสูญหายไป 2) ขาดการถ่ายทอดภูมิปัญญาอันดีงานให้แก่ชนรุ่นหลัง และ 3) ชุมชนไม่เห็นคุณค่าความสำคัญ ด้านสถาปัตยกรรม ความเป็นตลาดเก่า ตลาดไม้สองชั้นที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

5) **ปัญหาอื่นๆ** พบว่า 1) ปัญหาการจราจร สถานที่จอดรถมีน้อย การจราจร คับคั่งและติดขัดในวันหยุด การขับขี การจอดรถไม่เป็นระเบียบ ไม่เคารพกฎจราจร 2) ร้านค้าตั้งวาง สิ่งของไม่เป็นระเบียบกีดขวางทางเดิน ติดป้ายโฆษณาสินค้าติดไม่เป็นระเบียบดูไม่เรียบร้อย 3) ห้องน้ำ สาธารณะมีน้อยไม่เพียงพอที่จะให้บริการแก่ผู้มาท่องเที่ยว 4) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง มีการลักเล็กขโมยน้อย การชิงทรัพย์ และมีปัญหายาเสพติดในชุมชน 5) การคิดเช่าพื้นที่หน้าร้าน เพื่อตั้งแผงขายของมีราคาสูง 6) ปัญหาการเมืองท้องถิ่น มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ชิงดีชิงเด่นกัน 7) สายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ ในซอยต่างๆ เดินสายไม่เป็นระเบียบห้อยรุงรัง และ 8) ขาดการสนับสนุน จากหน่วยงานภาครัฐ และขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

6) **ข้อเสนอแนะในการพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น** พอสรุป ในภาพรวมได้ ดังนี้

(1) ควรมีการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพสินค้า อาหาร และราคา และควรพัฒนาสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของตลาดสามชุกร้อยละ ให้มีมาตรฐานมีเครื่องหมายรับรอง

(2) ควรจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน ที่สามารถทำ ร่วมกันทั้งชุมชน และควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

(3) ควรมีการบริหารจัดการขยะ การรักษาความสะอาด การจัดวางถัง ขยะไว้ตามจุดต่างๆอย่างเพียงพอ รวมทั้งปลูกจิตสำนึกในการรักษาความสะอาด และสิ่งแวดล้อม

(4) ควรปลูกฝังจิตสำนึกให้ชุมชนรู้รักษาสิ่งที่ดีงาม อนุรักษ์และฟื้นฟู วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามให้คงอยู่สืบไป

(5) ควรจัดสถานที่นั่งพักผ่อน มีสวนสาธารณะให้ประชาชนและ นักท่องเที่ยว และปรับปรุงภูมิทัศน์หน้าว่าการอำเภอสามชุกและบริเวณ โดยรอบ พร้อมห้องน้ำ สาธารณะ

(6) ควรจัดสถานที่สำหรับจอดรถ และการจัดระบบการจราจร

(7) ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร แนะนำจุดต่างๆ ในตลาด ว่าแต่ละชอยมีอะไรที่เป็นจุดเด่นสำคัญ ตลอดจนจัดทำป้ายบอกเส้นทางต่างๆ ในการเดินทางมา ตลาดสามชุกร้อยปีและสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ใกล้เคียง

(8) ควรมีการจัดระเบียบร้านค้าให้อยู่ในจุดหรือบริเวณที่กำหนดพัฒนา ตลาดขยายออกไปรอบนอก

(9) คณะกรรมการพัฒนาตลาด ควรมีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่ง ที่ชัดเจน และควรมีให้มีการเลือกตั้ง

(10) ควรประสานงานภาครัฐ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานกับภาค ประชาชนและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตลาด

2. อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัย ระดับความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าระดับความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี เป็นชุมชนที่มีความ เข้มแข็ง โดยรวมอยู่ในระดับที่เข้มแข็งมาก

2.1 ระดับความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

จากความคิดเห็นของประชาชนชาวตลาดสามชุกร้อยปี ที่ตอบแบบสอบถามโดยรวม เห็นว่าชุมชนตลาดสามชุก เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งมาก ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความ เข้มแข็งของชุมชน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 และระดับความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์อยู่ใน ระดับมาก เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ประชาชนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ชุมชนมี อาหารปลอดภัยและสามารถผลิตอาหารได้เอง ประชาชนในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง มีที่อยู่อาศัย ที่มั่นคงถาวรมีสุขภาพที่ดี มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต มีความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน และชุมชนมีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคง ของประเทศ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) ที่กำหนด เป้าหมายเชิงคุณภาพ ให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข มีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการสวัสดิการ ชุมชน มีความมั่นคงด้านอาหาร มีคุณภาพในการดำรงชีวิตภายใต้ ศักยภาพของฐานทรัพยากร และวิถีวัฒนธรรมที่ดีงามในชุมชน มีความสามารถในการพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ในบริบทสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และนำสู่การลดปัญหาความยากจน ซึ่งการพัฒนา ความเข้มแข็งของชุมชนต้องเริ่มจากรากที่ชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดความหมาย (meaning)

ของนิยาม ความเข้มแข็ง เนื่องจากชุมชนต่างๆ อาจมีความเข้มแข็งที่แตกต่างกัน การมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และความเพียงพอที่แตกต่างกัน ฉะนั้นความเข้มแข็งของชุมชน จึงควรให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดเอง จะได้สะท้อนภาพความเข้มแข็งของชุมชนตามความเป็นจริง แต่มีบางเรื่องที่ต้องตอบแบบสอบถามมองว่ายังมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง คือ ความรักใคร่ปรองดอง การมีเงินออม การมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชน และมีเวลาพักผ่อน/ปฏิบัติธรรม อาจเป็นเพราะว่าวิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพค้าขายทำให้ต้องมีการแข่งขันกันในทางการค้า และบางคนมองว่าเป็นการเสียเวลาในการค้าขายหากต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน และไม่อยากสูญเสียรายได้บางส่วนที่ได้จากการค้าขาย โดยเฉพาะในวันหยุดที่จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามา สิ้นค้าก็จะขายได้มากทำให้ไม่อยากหยุดพักผ่อน ส่วนในเรื่องการมีเงินออมนั้นประชาชนโดยส่วนมากมักไม่เปิดเผยข้อมูลและมักจะบอกว่ามีรายได้ไม่พอใช้มีพอกิน ซึ่งถ้าเราสามารถพัฒนาในเรื่องที่มีความเข้มแข็งในระดับปานกลางให้มีความเข้มแข็งในระดับมากก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้นด้วย

ผลการศึกษาวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน 2) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน และ 3) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน

2.2 ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน

ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตามที่ได้ตั้งสมมติฐานไว้ ซึ่งผลการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปแบบมาตรฐานสูงสุด (Beta) เท่ากับ 0.427 และระดับความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์อยู่ในระดับมาก เนื่องจากชุมชนร่วมได้กันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง มีสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น วัด โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีการจัดกิจกรรมฟื้นฟูสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ การเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมที่สนับสนุนภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการที่มีโอกาสทางการตลาดสูง เช่น อาหารเพื่อสุขภาพ หัตถกรรม บริการการท่องเที่ยว โดยรักษาคุณค่าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างเข้มแข็ง เมื่อนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไปต่อยอดขยายผลในเชิงพาณิชย์

ซึ่งยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอีกหลายคน ได้แก่ อำภา จันทราภาส (2543) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ทูทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยศึกษาบ้านโป่งนก ตำบลแม่คะ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงราย ซึ่งพบว่า ทูทางวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มองค์กรในชุมชนเครือข่ายและเครือข่ายที่มีอยู่ในชุมชนส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เพราะชุมชนได้ใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานในการสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับชุมชน วารุณี พงษ์ภิญโญ (2545) ที่ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกรณีศึกษาบ้านอัมพวัน หมู่ที่ 8 ตำบลสำราญ อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น ซึ่งพบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตร ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการสวัสดิการและธุรกิจชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีเศรษฐกิจที่ยั่งยืนสร้างความกินดีอยู่ดีให้กับประชาชน ปริญา ตือแก้ว (2546) ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพในการเป็นชุมชนเข้มแข็งของชุมชนตำบลป่าหุง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย พบว่า ในการเป็นชุมชนเข้มแข็ง การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เกิดจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการพึ่งพาตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ รวมถึงความต้องการเห็นชุมชน ได้รับผลกระทบและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาบริหารจัดการทรัพยากรต่างๆ ภายในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้สมาชิกในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการพึ่งพาตนเองทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง สิ่งแวดล้อม โดยตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นหลักในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และนพดล สุขวรรณ (2547) ที่ศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเทพิลดา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัจจัยภายในชุมชนความกลมเกลียวของกลุ่มลูกแกนแสบและความเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติยาวนาน ตลอดจนคนในชุมชนมีสายสัมพันธ์เป็นแบบเครือญาติ ช่วยสร้างความรักความผูกพันที่มีต่อชุมชน ทำให้ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อม ส่วนเรื่องความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกัน เอื้อเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ผู้ตอบแบบสอบถามมองว่าส่งผลต่อเข้มแข็งปานกลาง อาจเป็นเพราะว่าประชาชนในชุมชนเริ่มเห็นแก่ตัวมากขึ้น มีการแข่งขันกันค้าขาย มีการทะเลาะขัดแย้งกันเอง ต่างคนต่างเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวไม่ยอมเสียสละเพื่อส่วนรวม และจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จากเดิมชุมชนตลาดสามชุกเป็นตลาดเล็กๆ ที่ซบเซาเงียบเหงาผู้คนมาจับจ่ายซื้อของลดลงในบางวันมีรายได้้น้อยมาก แต่ปัจจุบันการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงทำให้ตลาดสามชุกกลายเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวที่มีผู้คนเข้ามาท่องเที่ยวและทำมาค้าขายเพิ่มขึ้นมากมาย ทุกสิ่งทุกอย่างคิมูลค่าเป็นตัวเงิน ส่งผลให้มีความมีน้ำใจ เอื้อเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันลดลง

2.3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน

ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตามที่ได้ตั้งสมมติฐานไว้ ผลการวิเคราะห์มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานสูงสุด (Beta) เท่ากับ 0.233 เป็นปัจจัยตัวที่ 2 ที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและระดับความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์อยู่ในระดับปานกลางใกล้เคียงมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับระดับความคิดเห็นของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมอยู่ในระดับเข้มแข็งปานกลาง เพราะชุมชนมองว่าการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่างๆ ไม่ค่อยต่อเนื่อง และกลุ่มตัวอย่างไม่ค่อยทราบข้อมูลในเรื่องการสนับสนุนงบประมาณในการช่วยเหลือการพัฒนาชุมชน เช่น การปรับปรุงอาคารสถานที่ การอำนวยความสะดวก การรักษาความสะอาด และการรักษาความปลอดภัย แต่ผู้ตอบแบบสอบถามกลับมีความเห็นด้วยมาก ว่าชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากองค์กรเอกชน เช่น สถานีวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ เพราะเห็นได้ชัดเจนจากการที่มีสื่อจากรายการต่างๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร รายการโทรทัศน์ ได้เข้ามาสัมภาษณ์ ถ่ายทำรายการสารคดี และภาพยนตร์ต่างๆ ที่ตลาดสามชุกร้อยปีเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ส่วนการได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากทั้งภาครัฐองค์กรและเอกชน เช่น การได้รับงบประมาณจากเทศบาลตำบลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในการปรับปรุงอาคารสถานที่และภูมิทัศน์หน้าว่าการอำเภอสามชุก เขื่อนริมแม่น้ำท่าจีน ห้องน้ำและบริเวณโดยรอบตลาดสามชุก ผู้ตอบแบบสอบถามมองว่าเป็นการสนับสนุนที่ไม่ต่อเนื่อง การสนับสนุนความรู้ทางวิชาการจากภาครัฐองค์กรและเอกชน เช่น มูลนิธิชุมชนไท สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่สนับสนุนการศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนกระบวนการทำงาน การพัฒนาตลาดเชิงอนุรักษ์ รวมทั้งการจัดเสวนาต่างๆ ตลอดจนการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนในการแก้ไขปัญหาของชุมชน เช่น จังหวัดสุพรรณบุรี ธารรักษ์จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอสามชุก เทศบาลตำบลสามชุก และคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ ได้เข้ามาร่วมกันในการแก้ไขปัญหาเรื่องการพัฒนาที่ดินราชพัสดุบริเวณตลาดสามชุก ซอย 1 และซอย 2 ไม่ให้ถูกรื้อปรับปรุงเป็นอาคารพาณิชย์ และมีส่วนทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บุญอนันต์ พิณภัทรชัย และ พลพวรรณ คำพรรณ (2549) ที่ว่าลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย การพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งพาเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป และมีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่น ท้องถิ่น ภาครัฐ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่นๆ ในลักษณะการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอีกหลายคน ได้แก่ มิ่งขวัญ แสงสุวรรณ (2545) ที่ได้ศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

พบว่า ชุมชนได้รับการสนับสนุนที่สำคัญ คือ โครงการพัฒนาบ้านโป่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ห้วยแม่โจ้ และสนับสนุนการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และได้รับสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการและงบประมาณจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และสำนักงานเกษตรอำเภอสันทรายในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐ จึงทำให้ชุมชนบ้านโป่งเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ตะดียบา กาศสุวรรณ (2546) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคราม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ปัจจัยภายนอกชุมชน ด้านเครือข่ายภายนอกชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์การศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ได้ให้ความรู้ทางวิชาการและข้อมูลข่าวสาร ในการประกอบอาชีพทางด้านเกษตร เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน นพดล สุขวรรณ (2547) ยังพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา โรงเรียนเทพศิลา และคณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ที่ดำเนินโครงการประชาร่วมใจ คำนึงความสดใสให้คลองแสนแสบได้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือทั้งด้านวิทยากรให้ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ นอกจากนี้ยังมีสื่อมวลชนทั้งหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ที่ให้ความสำคัญในการประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้ชุมชนให้ความร่วมมือ ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อม และศุภกิจ วรอุไร (2548) ที่ทำการศึกษารื่อง ปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนหมื่นสาร บ้านบัวลาย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่า การสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐ เช่น การประชาสัมพันธ์ และการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา ด้านต่างๆ ส่งเสริมให้ชุมชนหมื่นสารบ้านบัวลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้อย่างมั่นคง

2.4 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน เป็นปัจจัยอีกตัวหนึ่งที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิเคราะห์มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ 0.228 เป็นปัจจัยตัวที่ 3 ที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง และระดับความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์อยู่ในระดับมาก กลุ่มตัวอย่างมองว่า การบริหารจัดการชุมชนที่ดีมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องดำเนินการในลักษณะที่มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนทราบถึงโครงการและกิจกรรมที่จะดำเนินการในชุมชน มีการจัดตั้งองค์กร คณะทำงานหรือคณะกรรมการที่ชัดเจนเหมาะสม มีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบแก่คณะทำงานหรือคณะกรรมการการดำเนินโครงการและกิจกรรมต้องเปิดเผยโปร่งใส มีการกำหนดกฎ หรือกติกา มีการประสานเครือข่ายจากภาครัฐและองค์กรเอกชน จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ตามแนวความคิดทำให้ชุมชนเข้มแข็งไม่สามารถทำได้โดยการสร้างจากบุคคลภายนอกชุมชน หรือโดยการสอน การฝึกอบรม ชุมชนที่

เข้มแข็งจะมีกระบวนการในการจัดการของชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีกิจกรรมเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชน ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนจนเป็นเครือข่ายชุมชน และมีการขยายเครือข่ายพันธมิตรออกไปนอกชุมชนในลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์ ในการส่งเสริมและพัฒนาระบบบริหารจัดการชุมชนภายใต้แนวคิดที่ว่า ชุมชนที่เข้มแข็งต้องเป็นชุมชนที่มีความสามารถในการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้โดยชุมชนต้องมีกระบวนการในการจัดการ คือ มีระบบข้อมูล มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการจัดการเพื่อสร้างโอกาสให้คนในชุมชนได้ มีการพูดคุยสื่อสารกันเป็นประจำ มีแผนชุมชนมีกิจกรรมที่ดำเนินร่วมกัน มีการจัดการทุนของชุมชน และมีองค์กรที่เข้มแข็งอย่างน้อย 1 องค์กร เพื่อเป็นแกนนำในการพัฒนา ซึ่งการที่จะทำให้ชุมชนดำเนินการดังกล่าวได้ จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ ในการส่งเสริมกระบวนการชุมชน โดยชุมชน ซึ่งถ้าชุมชนสามารถทำได้มีกระบวนการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ และมีความสัมพันธ์กันทุกด้านก็จะมีการบริหารจัดการที่ดี และเกิดความเข้มแข็งได้ในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Noman Uphoff (ประเวศ วะสี: 2542) ที่กล่าวว่า “ความยั่งยืนของสังคมในประเทศโลกที่สามขึ้นกับความยั่งยืนของสังคมชนบท” หากการพัฒนาทำแบบที่ให้สังคมชนบทล่มสลาย ย่อมนำไปสู่ความไม่ยั่งยืนของสังคมทั้งหมด และเป็นการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน แม้การพัฒนาชนบทจะมีหลายองค์ประกอบ แต่องค์ประกอบที่เป็นหัวใจของความยั่งยืนของสังคมชนบทมี 3 ประการ คือ องค์กรชุมชน ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ในการพัฒนาชนบทยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีก แต่ถ้าไม่ทำ 3 องค์ประกอบหลักดังกล่าว ถึงจะพัฒนาข้ออื่นๆ เท่าใด การพัฒนาก็ไม่ประสบความสำเร็จ องค์ประกอบดังกล่าว ประกอบด้วยหลัก ดังนี้

1. องค์กรชุมชน หมายถึง องค์กรที่ชาวบ้านก่อตั้งขึ้นเอง ไม่ใช่องค์กรที่ทางราชการไปจัดตั้งให้ การมีองค์กรชุมชนของชาวบ้าน ทำให้มีการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง โดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน ทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและอื่นๆ รวมทั้งทำให้เผชิญภาวะวิกฤตได้ดีขึ้น การมีองค์กรชุมชน คือ ประชาธิปไตยในระดับ “รากหญ้า” อันเป็นประชาธิปไตยที่ใกล้ชิดตัวชาวบ้านที่สุด

2. ความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับชุมชนชนบท เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ พืชพันธุ์ การอาชีพ วัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยี และการแก้ปัญหา ความรู้จริงคือพลัง การทอ่งเนื้อหาในหนังสือ โดยปราศจากการศึกษาสภาพของจริงไม่ทำให้เกิดความรู้จริง ความรู้เรื่องเกี่ยวกับชนบท จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความยั่งยืนของสังคมชนบท

3. กระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ต้องแยกกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ออกเป็นคนละเรื่องกับความรู้ที่กล่าวถึงในข้อ 2 เพราะถึงแม้มีความรู้เกี่ยวกับชนบท แต่ถ้าปราศจากกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ก็ยังไม่เกิดการพัฒนารุ่งขึ้น กระบวนการเรียนรู้ในที่นี้ ต้องเป็น

การศึกษาที่ทรงพลังมากกว่านั้น อันได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหา การวินิจฉัยปัญหา การวิเคราะห์ทางเลือก และการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ถูกต้อง และยังคงคล้องกับผลงานวิจัยของ ธนโชติ อินทิสาน (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน และเพิ่มวิทยา กันทะทรง (2548) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน กรณีศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ความเพียงพอของทรัพยากรมีอิทธิพลต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ส่วนในเรื่องชุมชนสามารถดำเนินการตรวจสอบและมีการประเมินผลการดำเนินโครงการและกิจกรรม ผู้ตอบแบบสอบถามมองว่าส่งผลต่อเข้มแข็งปานกลาง อาจเป็นเพราะว่าประชาชนยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และมองว่าไม่จำเป็นที่จะต้องเข้าตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการหรือประเมินผลการดำเนินโครงการและกิจกรรม เพราะที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ก็ดี มีรายได้ดีกว่าในช่วงก่อนๆ มาก และกรรมกรก็เข้ามาด้วยความสมัครใจไม่ได้มีค่าตอบแทนแต่อาสาเข้ามาเพื่อพัฒนา ซึ่งสามารถพัฒนาและมีส่วนทำให้ตลาดสามชุกมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ในนาม “สามชุกตลาดร้อยปี” จนได้รับรางวัลด้าน “องค์กรอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรม ดีเด่น” ในปี 2548 ได้รับรางวัล “ชุมชนพัฒนาการท่องเที่ยว ดีเด่น” ในปี 2550 และได้รับการประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ให้เป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้ต้นแบบ” รุ่นที่ 1 เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2551

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษา พบว่าชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในระดับมาก และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมชุมชน ที่ชุมชนได้ร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนการรักษาไว้ซึ่งความเป็นชุมชนตลาดเก่า ตลาดไม้สองชั้น ให้คงอยู่สืบมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน และปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชน ที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.1.1 จากผลการวิจัย พบว่าการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งทางจังหวัดสุพรรณบุรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพิจารณากำหนดเป็นนโยบายที่จะให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ และความรู้ ทางวิชาการในการอนุรักษ์และพัฒนาตลาดสามชุกร้อยปี ให้คงรักษาสภาพความเป็นตลาดเก่า ตลาดไม้สองชั้น และร่วมปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบตลาดและบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอสามชุก ให้สะอาด สวยงามร่มรื่น สอดรับกับความเป็นชุมชนตลาดเก่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป

3.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.2.1 จากข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ ที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วย คนในตลาดสามชุกที่เป็น พ่อค้า นักธุรกิจ และข้าราชการครูในพื้นที่ ที่รวมตัวกันเป็นคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน ที่ปรึกษา และกรรมการฝ่ายต่างๆ ที่แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบรวม 10 ฝ่าย เพื่อร่วมกันหาแนวทาง ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกัน ที่เข้ามาด้วยความสมัครใจ ด้วยความตั้งใจ ความเสียสละ อดทน โดยไม่มีค่าตอบแทน ไม่มีการกำหนดระยะเวลาหรือวาระในการดำรงตำแหน่ง ไม่มีการ เลือกลง และไม่มีตัวแทนจากหน่วยราชการในระดับ จังหวัด อำเภอ และเทศบาล เข้าร่วมเป็นกรรมการ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอสามชุก เทศบาลตำบลสามชุก ควรประสานความร่วมมือในลักษณะของการเจรจา ร่วม และให้มีข้าราชการที่เป็นตัวแทนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ พัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ เพื่อร่วมกันกำหนดนโยบาย และมีแผนพัฒนาร่วมหรือแนวทาง ในการพัฒนาชุมชนตลาดสามชุกร้อยปีอย่างชัดเจน เพื่อแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน และ ควรจัดให้มีการเลือกตั้ง เพื่อจะได้ตัวแทนที่หลากหลายซึ่งอาจจะทำให้ได้บุคคลหลากหลายอาชีพ จากชุมชน รวมทั้งควรมีการกำหนดระยะเวลาหรือวาระในการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการ พัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ด้วย

3.2.2 จากผลการวิจัย พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนเป็นปัจจัยที่ ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและ ประเพณีท้องถิ่น ชุมชนมีสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการจัดกิจกรรมฟื้นฟู สืบสานและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น และชุมชนร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในชุมชนได้ ซึ่งชุมชนควรส่งเสริมการเสริมสร้างความสามัคคี ความรักใคร่ปรองดองกัน ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และควรปลูกฝังจิตสำนึกให้ชุมชนรู้รักษาสิ่งที่ดีงาม อนุรักษ์ และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามให้คงอยู่สืบไป

3.2.3 ด้านการมีส่วนร่วม จากข้อมูลพบว่าประชาชนบางส่วนยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชนและส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนิน โครงการและกิจกรรมของชุมชน จึงควรจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

3.2.4 ด้านอื่นๆ จากข้อมูลพบว่าประชาชนในชุมชนบางส่วนยังคงมีการทิ้งขยะและน้ำเสียลงในแม่น้ำท่าจีน จึงควรปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนรักษาความสะอาดร่วมอนุรักษ์ลุ่มน้ำท่าจีน และสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมทั้งรณรงค์การลดใช้ถุงพลาสติกและกล่องโฟม ซึ่งยังเป็นการลดปริมาณขยะในชุมชนด้วยอีกทางหนึ่ง

3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.3.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น ปัจจัยด้านการเมือง การปกครอง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านการท่องเที่ยว ฯลฯ เพื่อให้ครอบคลุม และเพื่อเป็นประโยชน์ในการสนับสนุนและส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

3.3.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ในชุมชนอื่นๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะความเข้มแข็งของชุมชนที่ศึกษาในครั้งนี้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน (2548) “กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างพลังชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้” วารสารพัฒนาชุมชน 45, 10 กรุงเทพมหานคร วงศ์สว่างการพิมพ์
- กรมเร่งรัดพัฒนาชนบท (2545) “36 ปี รพช.” ม.ป.ท.
- กฤษณพงษ์ จุฑากนก (2541) “ความเป็นเอกภาพและความเข้มแข็งของชุมชนชนบทไทย : กรณีศึกษาหมู่บ้านชนบทที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล เขตเทศบาล ใน 4 ภาค” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยนเรศวร
- กิติ ดยัคคานนท์ (2535) เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์บัตเตอร์ฟลาย
- เขมวัฒน์ มีโม (2548) “บทบาทเครือข่ายการสื่อสารกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน” ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน (2544) “ชุมชนเข้มแข็งฐานราก การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน” วารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 38 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน): 19-20
- จินดา มณีเนตร (2540) “การมีส่วนร่วมของตำรวจป่าไม้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยมหิดล
- เฉลียว บุรีภักดี (2545) ชุดวิชาการวิจัยชุมชน สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ นนทบุรี เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง
- จันรัตน์ สมสืบ (2539) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการระบบสาธารณสุขและการวางแผนกลยุทธ์ในการพัฒนางานสาธารณสุข หน่วยที่ 13 หน้า 19 นนทบุรี สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ชัชฌา ก้อนจันทะ (2537) “การมีส่วนร่วมของสมาชิกนิคมสร้างตนเองในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานด้านที่อยู่อาศัย : กรณีศึกษาเฉพาะกรณีนิคมสร้างตนเองกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จิตยา สุวรรณชญ และกองวิจัยและประเมินผล (2510) กรมการพัฒนาชุมชน พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น

- ดวงเดือน นกทวิ (2548) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลนครภูเก็ต”
 วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
 แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ตะติยา กาฬสุวรรณ (2546) “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้าน
 รอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอนมสารนคร
 จังหวัดฉะเชิงเทรา” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหาร
 และนโยบายสวัสดิการสังคม) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ติน ประยูพฤทธิ์ (2539) เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร นนทบุรี
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
- ชนโชติ อินทิสาน (2548) “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาอำเภอภูเรือ
 จังหวัดเลย” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 วิทยาการจัดการ แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- นภดล สุขวรรณ (2547) “กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม :
 ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเทพลีลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร” ภาคนิพนธ์
 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิต
 พัฒนบริหารศาสตร์
- นภาพรณี หะวานนท์ และคณะ (2550) ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน สำนักงาน
 กองทุนสนับสนุนการวิจัย กรุงเทพมหานคร
- _____ . (2550) ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน ความกลมกลืนระหว่างทฤษฎีฐานรากกับ
 ข้อมูลเชิงประจักษ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กรุงเทพมหานคร
- นเรศ สงเคราะห์สุข (2541) จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ เชียงใหม่ สำนักงานโครงการพัฒนา
 ที่สูง-ไทยเยอรมัน
- บัณฑร อ่อนคำ (2539) รูปแบบการแก้ไขปัญหาหายสาบสูญในระดับพื้นที่โดยเน้นบทบาทชุมชน
 และระบบกลไกของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขปัญหาหาย
 หายในชุมชน : กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการ
 ป้องกันยาเสพติดให้โทษ
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2531) การเขียนรายงานการวิจัยปริญญาโท นครปฐม
 คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

- บุญอนันต์ พินัยทรัพย์ และ พลาพรรณ คำพรรณ (2549) “รายงานการวิจัยเรื่องโครงการศึกษา
ชุมชนเข้มแข็ง กระบวนการสร้างสรรค์ คีนพลังสู่ชุมชน: หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์”
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ประพันธ์ ภักดีกุล และคณะ (2549) *รูปแบบและปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
ด้วยศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน* กรุงเทพมหานคร
ไอเดียสแควร์
- ประเวศ วะสี (2542) *เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม*
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน
- _____ (2541) *ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศีลธรรม*
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน
- ปริญญา ตื้อแก้ว (2546) “การศึกษาศักยภาพในการเป็นชุมชนเข้มแข็งของชุมชนตำบลป่าหุ่ง
อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา
- ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ (2543) *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*
กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง และ เพชรา พิพัฒน์สันติกุล (2545) *การพัฒนาความเข้มแข็งให้ชุมชน
เพิ่มวิทยา กันตะทรง* (2548) “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับ
ชุมชน : กรณีศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน” การค้นคว้าอิสระ
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2532) “การจัดองค์กรประชาชน : เฉพาะกรณีของกรมการพัฒนาชุมชน”
เอกสารประกอบการอภิปรายในการประชุมเรื่อง การพึ่งตนเองในชุมชนชนบท จัดโดย
กรมการพัฒนาชุมชน วันที่ 26-29 เมษายน 2532 สวนสามพราน จังหวัดนครปฐม
- มณีมัย ทองอยู่ และคณะ (2549) *ทุนชุมชน : รากแก้วของการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม*
ศูนย์นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- มิ่งขวัญ แสงสุวรรณ (2545) “กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย
จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
ส่งเสริมสุขภาพ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) *การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท* กรุงเทพมหานคร ไทอนุเคราะห์ไทย
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2550) “ภาวะผู้นำในองค์กร” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหาร*
องค์กร หน่วยที่ 10 หน้า 1-35 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2549) “ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย” ใน *ประมวลสารชุดวิชา
วิทยานิพนธ์ 2* หน่วยที่ 6 หน้า 1-52 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- รัตนะ บัวสนธ์ (2549) “การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์” ใน *ประมวลสาร
ชุดวิชาการเปรียบเทียบวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์* หน่วยที่ 12 หน้า 203-262 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ราณี อธิชัยกุล (2544) “ภาวะผู้นำในองค์กร” ใน *ประมวลสารชุดวิชาการจัดการองค์การและ
ทรัพยากรมนุษย์* หน่วยที่ 4 หน้า 203-269 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- วรพร พรหมใจรักษ์ บรรณาธิการ (2544) *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกถัตถ์
และภูมิปัญญา จังหวัดสุพรรณบุรี* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- วรรณดี แสงประทีปทอง (2549) “เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพ” ใน *ประมวลสารชุดวิชา
วิทยานิพนธ์ 2* หน่วยที่ 8 หน้า 95-163 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- วารุณี พงษ์ภิญโญ (2545) “ภูมิปัญญาชาวบ้านต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษา
บ้านอัมพวัน หมู่ที่ 8 ตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏเลย
- ศุภกิจ วรอุไร (2548) “ปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนหมื่นสาร
บ้านบัวลาย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์
ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและการปกครอง) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สถาบันดำรงราชานุภาพ (2539) *รายงานการวิจัยเรื่องการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน
กรณีโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง
กรุงเทพมหานคร*
- สนธยา พลศรี (2545) *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร
โอเดียนสโตร์*
- _____ (2533) *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526) *การพัฒนาชุมชน* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) “รายงานการศึกษา
วิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง”
(ออนไลน์) ค้นวันที่ 25 กรกฎาคม 2551 จาก <http://www.nesdb.go.th>
- _____ . *สำนักนายกรัฐมนตรี (2549) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10
พ.ศ. 2550-2554* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์สุทรไทย

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2551) *สังคมแห่งการเรียนรู้ต้นแบบ 5 ภูมิภาค รุ่นที่ 1* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539) *การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน* ใน เอกสารสืบเนื่องจากการประชุม เรื่องการศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย กรุงเทพมหานคร สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย
- สุพจน์ แสงเงิน (2544) “กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนแผ่นดินทองคอยรุดตักกวา” ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนคร
- เสนห์ จามริก และคณะ (2523) *นโยบายการพัฒนาชนบทในชนบทไทย สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี
- อคิน รพีพัฒน์ (2527) “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและ วัฒนธรรมไทย” ใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ บรรณาธิการ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนา ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร
- อภิชัย คุณิพงษ์ (2547) “กระบวนการพัฒนาชมรมสร้างสุขภาพของจังหวัดชัยนาท กรณีศึกษา ชมรมสร้างสุขภาพบ้านรากแก้ว และชมรมสร้างสุขภาพบ้านบางท่าช้าง” วิทยานิพนธ์ ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารสาธารณสุข) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- อมรา จันทรมานะ (2548) “กระบวนการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษา ชุมชน ตลาดสามชุก ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี” วิทยานิพนธ์หลักสูตร พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อำภา จันทราภาส (2543) “ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน” วิทยานิพนธ์ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538) *การบริหาร ทักษะและการปฏิบัติ* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์สุขภาพ
- Cohen , John and Norman Uphoff (1980) *Participation in Rural Development Seeking Clarity. Through Specificity : World Development*
- http://www.rakbankerd.com/0_jam/thaiinfor/country_info/index.html : ค้นวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2551

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ประวัติและผลงานผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ

ลำดับที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านวิชาการ

1. ข้อมูลส่วนตัว

- 1.1 ชื่อ/นามสกุล ผศ.ดร.พงษ์ไพบูลย์ ศิวาวราเวทย์
- 1.2 ตำแหน่งทางบริหาร/วิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
- 1.3 อายุ 56 ปี สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

2. วุฒิทางการศึกษา

- 2.1 ชื่อปริญญาโท สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขา สิ่งแวดล้อม ปี พ.ศ. ที่จบ 2528
- 2.2 ชื่อปริญญาเอก Ph.D สาขา Rural Development ปี พ.ศ. ที่จบ 2533

3. ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา

- สอนหนังสือทางด้านสาขาวิชาการพัฒนาชุมชนมากกว่า 25 ปี และทำงานร่วมกับชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลต่างๆ โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

4. ผลงานทางวิชาการ (ชื่อผลงาน/ปี พ.ศ.)

- วิทยากรมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ในการพัฒนาทรัพยากรดิน : ศึกษากรณีอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
- วิทยปัญหาและอุปสรรคของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ในการพัฒนาทรัพยากรดิน : ศึกษากรณีอำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

5. อื่นๆ (ถ้ามี)

1. รวบรวมตำราวิชา กระบวนการพัฒนาชุมชน
2. เอกสารคำสอนวิชาสังคมวิทยาชนบทและเมือง

ลำดับที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการปกครอง

1. ข้อมูลส่วนตัว

- 1.1 ชื่อ/นามสกุล นายเสกสรร ถนอมกิตติ
- 1.2 ตำแหน่งทางบริหาร/วิชาการ ปลัดอำเภอหัวหน้าฝ่ายบริหารงานปกครอง
- 1.3 อายุ 45 ปี สถานที่ทำงาน ที่ว่าการอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

2. วุฒิทางการศึกษา

- 2.1 ชื่อปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ ปี พ.ศ. ที่จบ 2542
- 2.2 ชื่อปริญญาเอก - สาขา - ปี พ.ศ. ที่จบ -

3. ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา

- ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายปกครองในเขตพื้นที่ชุมชน รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ในเขตพื้นที่อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

4. ผลงานทางวิชาการ (ชื่อผลงาน/ปี พ.ศ.)

- สารนิพนธ์เรื่อง การแก้ไขปัญหาเสพติดด้วยชุมชน ปี พ.ศ. 2542

5. อื่นๆ (ถ้ามี)

-

ลำดับที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการปกครอง

1. ข้อมูลส่วนตัว

- 1.1 ชื่อ/นามสกุล นายเครือณรงค์ พงษ์รัตน์
- 1.2 ตำแหน่งทางบริหาร/วิชาการ ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครอง) ระดับชำนาญการ
- 1.3 อายุ 48 ปี สถานที่ทำงาน ที่ว่าการอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

2. วุฒิทางการศึกษา

- 2.1 ชื่อปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ ปี พ.ศ. ที่จบ 2542
- 2.2 ชื่อปริญญาเอก - สาขา - ปี พ.ศ. ที่จบ -

3. ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา

- ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายปกครองในเขตพื้นที่ชุมชน รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ในเขตพื้นที่อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

4. ผลงานทางวิชาการ (ชื่อผลงาน/ปี พ.ศ.)

- รวบรวมเอกสารคำบรรยายวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย Pol 2101
- รวบรวมเอกสารคำบรรยายวิชากฎหมายปกครอง 1 Law 2501

5. อื่นๆ (ถ้ามี)

- อาจารย์พิเศษสอนนักศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ศูนย์การศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

ภาคผนวก ข

- แบบสอบถาม
- ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC)
- ผลการทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม

--	--	--

แบบสอบถามในการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อคำถาม 6 ข้อ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และตำแหน่ง

ตอนที่ 2 ข้อคำถาม 42 ข้อ เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน การบริหารจัดการชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน

ตอนที่ 3 ข้อคำถาม 12 ข้อ เป็นคำถามเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน

ตอนที่ 4 แบบสอบถามปลายเปิด สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ใช้สำหรับผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไปในชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี หมู่ที่ 2 ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
2. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี
3. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนี้ ไม่มีชื่อผู้กักกันใดๆ และไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบคำถามแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และมีประสิทธิภาพต่อไป
4. ข้อมูลที่ได้จากการแบบสอบถามนี้ ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น
5. กรุณากรอกแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริงหรือตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่อง หน้าข้อที่ตรงกับข้อมูลของท่าน

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุปี (ระบุ)
3. วุฒิกการศึกษา

☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	☐ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
☐ ปริญญาตรี	☐ สูงกว่าปริญญาตรี	☐ อื่น ๆ ระบุ
4. อาชีพหลักในปัจจุบัน

☐ เกษตรกร	☐ ค้าขาย	☐ รับจ้าง
☐ ธุรกิจส่วนตัว	☐ ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	☐ อื่น ๆ ระบุ
5. รายได้/เดือน

☐ รายได้ไม่เกิน 5,000 บาท	☐ รายได้ 5,001-10,000 บาท
☐ รายได้ 10,001-15,000 บาท	☐ รายได้ 15,001-20,000 บาท
☐ รายได้ 20,000 บาท ขึ้นไป	
6. ท่านมีตำแหน่งอะไรในชุมชน

☐ กรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์	☐ สมาชิกสภาเทศบาล (สท.)
☐ กรรมการชุมชน	☐ ประชาชนทั่วไป
☐ อื่น ๆ ระบุ	

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

คำชี้แจง ในแต่ละคำถามต่อไปนี้ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง
ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง ของชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. ความรู้ความสามารถของผู้นำชุมชน 1. ผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นที่ยอมรับของชุมชน กล้า ตัดสินใจเพื่อชุมชน และทำงานเพื่อ ชุมชน					
2. ผู้นำมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเป็น นักประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐและองค์กรเอกชน					
3. ผู้นำทำงานตอบสนองต่อความ ต้องการของชุมชน ประชาชน และ ชักชวนให้คนในชุมชนเพิ่มความรู้ ความสามารถเพื่อพัฒนาชุมชน					
4. ผู้นำมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของ ชุมชน และสามารถแก้ไขปัญหาที่ เกิดขึ้นในชุมชนได้					
5. ผู้นำมีความสามารถในการทำงานสูง และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อชุมชน					
6. ผู้นำมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เสียสละและมีความกระตือรือร้นใน การทำงานเพื่อชุมชน					
7. ผู้นำมีประสบการณ์ และมองการณ์ ไกล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และ ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน					

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็ง ของชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน 8. ประชาชนในชุมชนให้ความสนใจ และเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ ชุมชนจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง					
9. ประชาชนมีโอกาสดำเนินกิจกรรม ความคิดเห็น ความต้องการและปัญหาอย่าง เท่าเทียมกัน					
10. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการ วางแผนชุมชน					
11. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการ ดำเนินกิจกรรมของชุมชน					
12. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาชุมชน					
13. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการ แก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งสามารถลด ข้อขัดแย้งในชุมชนได้					
14. ประชาชนมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ในชุมชนร่วมกัน					
15. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมใน การประเมินผลการดำเนินโครงการ และกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน					

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง ของชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
3. การบริหารจัดการชุมชน					
16. ชุมชนมีการจัดตั้งองค์กร คณะทำงาน หรือคณะกรรมการที่ชัดเจนและ เหมาะสม					
17. มีการมอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบ แก่คณะทำงาน หรือคณะกรรมการที่ ชัดเจนเหมาะสม					
18. ชุมชนมีการกำหนดกฎ หรือกติกาใน การดำเนินงานต่างๆ อย่างชัดเจน					
19. ชุมชนมีการประชาสัมพันธ์ให้ ประชาชนในชุมชนทราบถึง โครงการ และกิจกรรมที่จะดำเนินการในชุมชน					
20. ชุมชนสามารถประสานเครือข่ายจาก ภาครัฐและองค์กรเอกชน เพื่อดำเนิน กิจกรรมในชุมชน					
21. การดำเนิน โครงการและกิจกรรมของ คณะกรรมการเปิดเผย โปร่งใส					
22. ชุมชนสามารถดำเนินการตรวจสอบ การดำเนินงานของคณะกรรมการได้					
23. ชุมชนมีการประเมินผลการดำเนิน โครงการและกิจกรรมต่างๆ					

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง ของชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
4. การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน					
24. ประชาชนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นซึ่งกันและกันเสมอ					
25. ชุมชนควรได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ เป็นประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น					
26. ชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และตัดสินใจร่วมกันในการ แก้ไขปัญหา					
27. ประชาชนในชุมชนมีการเรียนรู้ ร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของ ชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง					
28. ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวทาง พัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง					

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็ง ของชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน					
29. ประชาชนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นได้					
30. สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ฉันท์เครือญาติกัน มีการช่วยเหลือ เอื้อเพื่อเกื้อกูลกันฉันท์พี่น้อง					
31. สมาชิกในชุมชนมีความร่วมมือกัน ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมี การจัดตั้งกลุ่มต่างๆ เพื่อร่วมกันหา แนวทางในการแก้ไขปัญหา เช่น กลุ่ม อนุรักษ์ลุ่มน้ำทำจัน คณะกรรมการ พัฒนาตลาด ฯลฯ					
32. ชุมชนมีสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางใน การทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น วัด โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน					
33. ชุมชนมีการจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟู สืบสานและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น					
34. ชุมชนมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ๆ เข้ามารับช่วง ภาระงานของโครงการและกิจกรรม ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง					
35. ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกัน เอื้อเพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน					

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็ง ของชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
6. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน					
36. การดำเนินโครงการและกิจกรรม ต่างๆ ในชุมชนได้รับการสนับสนุน งบประมาณจากภาครัฐอย่างพอเพียง					
37. ชุมชนได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหา ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง					
38. ชุมชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ ทางวิชาการในการพัฒนาชุมชนจาก หน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง					
39. ชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านการ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร จากหน่วยงานภาครัฐ					
40. ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จากองค์กรเอกชน เช่น NGO. มูลนิธิ ชุมชนไท ในการแก้ไขปัญหาของ ชุมชน					
41. ชุมชนได้รับการสนับสนุนความรู้ทาง วิชาการจากองค์กรเอกชน เช่น NGO. มูลนิธิชุมชนไท ในการแก้ไขปัญหา ของชุมชน					
42. ชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านการ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร จากองค์กรเอกชน เช่น สถานีวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์					

หมายเหตุ NGO. คือ องค์กรพัฒนาเอกชน

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน

คำชี้แจง ในแต่ละคำถามต่อไปนี้ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง
ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ความเข้มแข็งของชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. ประชาชนในชุมชนมีความรักใคร่ ปรองดอง อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข					
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ชุมชน					
3. ประชาชนในชุมชนมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ถาวร มีสุขภาวะที่ดี					
4. ชุมชนมีอาหารปลอดภัย และสามารถ ผลิตอาหารได้เอง					
5. ประชาชนในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง					
6. ประชาชนในชุมชนมีรายได้พอเพียง ต่อการดำรงชีวิต					
7. ประชาชนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้					
8. มีการจัดสวัสดิการชุมชน					
9. ประชาชนในชุมชนมีความมั่นคงและ ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน					
10. ชุมชนมีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชน					
11. ประชาชนในชุมชนมีเงินออม					
12. ประชาชนมีเวลาพักผ่อน/ปฏิบัติธรรม					

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี

คำชี้แจง ให้ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาความเข้มแข็ง
ของชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี ตามความคิดเห็นของท่าน

1. ท่านคิดว่า ชุมชนตลาดสามชุกร้อยปีมีปัญหาอะไรบ้าง

ด้านเศรษฐกิจ

.....
.....
.....

ด้านสังคม

.....
.....
.....

ด้านสิ่งแวดล้อม

.....
.....
.....

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมชุมชน

.....
.....
.....

ด้านอื่นๆ

.....
.....
.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะอะไรบ้าง ในการพัฒนาให้ชุมชนตลาดสามชุกร้อยปีมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

1.....
.....
2.....
.....

- 3.....
-
- 4.....
-

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามนี้

ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC)

ที่	ข้อคำถาม ข้อที่ (ตอนที่ 2-3)	ผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3			
1	1	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
2	2	1	1	1	3	1	ใช้ได้
3	3	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4	4	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
5	5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6	6	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7	7	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
8	8	1	1	1	3	1	ใช้ได้
9	9	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
10	10	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
11	11	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
12	12	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
13	13	1	1	1	3	1	ใช้ได้
14	14	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
15	15	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
16	16	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
17	17	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
18	18	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
19	19	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
20	20	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
21	21	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
22	22	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
23	23	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
24	24	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
25	25	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
26	26	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้

ที่	ข้อความ ข้อที่ (ตอนที่ 2-3)	ผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3			
27	27	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
28	28	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
29	29	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
30	30	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
31	31	1	1	1	3	1	ใช้ได้
32	32	1	1	1	3	1	ใช้ได้
33	33	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
34	34	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
35	35	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
36	36	1	1	1	3	1	ใช้ได้
37	37	1	1	1	3	1	ใช้ได้
38	38	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
39	39	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
40	40	1	1	1	3	1	ใช้ได้
41	41	1	1	1	3	1	ใช้ได้
42	42	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
43	43	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
44	44	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
45	45	1	1	1	3	1	ใช้ได้
46	46	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
47	47	1	1	1	3	1	ใช้ได้
48	48	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
49	49	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
50	50	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
51	51	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
52	52	1	1	1	3	1	ใช้ได้
53	53	1	1	1	3	1	ใช้ได้
54	54	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้

ผลการทดสอบความน่าเชื่อถือของข้อคำถาม

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
B1	202.5667	1400.4609	.7347	.9607
B2	202.7000	1411.8724	.5387	.9612
B3	202.7000	1384.7690	.8636	.9602
B4	202.6667	1393.3333	.7525	.9605
B5	202.6000	1402.5241	.5916	.9610
B6	202.4333	1407.3575	.6073	.9610
B7	202.5333	1397.7057	.6950	.9607
B8	202.7000	1390.2862	.7516	.9605
B9	202.8000	1384.7862	.8219	.9603
B10	202.9333	1377.0299	.8629	.9600
B11	202.8333	1374.9713	.8107	.9601
B12	202.7333	1375.0989	.8357	.9601
B13	203.0000	1377.7241	.8709	.9600
B14	202.7333	1389.9954	.6333	.9608
B15	202.8333	1382.1437	.8186	.9602
B16	202.7000	1389.5276	.8282	.9604
B17	202.8000	1386.6483	.8629	.9602
B18	202.8667	1373.9126	.8165	.9601
B19	202.7000	1374.3552	.8561	.9600
B20	202.9000	1391.1966	.7954	.9604
B21	202.6667	1383.2644	.7794	.9603
B22	202.7667	1378.1161	.8651	.9601
B23	202.9667	1370.3782	.9154	.9598
B24	202.9000	1386.4379	.8680	.9602
B25	202.7000	1386.3552	.8074	.9603

B26	202.8667	1380.0506	.8674	.9601
B27	202.8667	1382.3264	.8359	.9602
B28	202.8333	1378.7644	.8361	.9601
B29	202.6333	1389.4816	.7940	.9604
B30	202.7333	1397.0989	.7304	.9606
B31	202.6333	1395.1368	.8189	.9605
B32	202.5667	1392.9437	.8183	.9604
B33	202.5667	1383.3575	.8232	.9602
B34	202.6667	1400.8506	.7034	.9608
B35	202.8333	1391.4540	.7779	.9605
B36	203.7667	1444.4609	-.0047	.9629
B37	203.6667	1445.2644	-.0142	.9629
B38	203.7000	1438.2862	.0693	.9626
B39	203.6667	1446.9195	-.0340	.9631
B40	202.9000	1385.2655	.6761	.9606
B41	202.9333	1385.8575	.7471	.9604
B42	202.9333	1418.8230	.2920	.9619
C1	202.8000	1385.0621	.8180	.9603
C2	203.0333	1381.4816	.8451	.9602
C3	202.7667	1391.6333	.8006	.9604
C4	202.6333	1394.0333	.7955	.9605
C5	201.7333	1449.9954	-.0821	.9826
C6	202.7667	1389.0126	.8053	.9604
C7	202.6667	1388.2299	.8671	.9603
C8	203.0667	1383.8575	.7818	.9603
C9	202.9667	1380.6540	.8368	.9602
C10	203.0000	1383.9310	.8468	.9602
C11	202.9333	1380.2713	.8482	.9601
C12	203.4667	1400.0506	.4935	.9612

Reliability Coefficients N of Cases = 30.0 N of Items = 54 Alpha = .9617

Regression**Variables Entered/Removed(b)**

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Support (X ₆), Reader (X ₁), Learning (X ₄), Participation (X ₂), Wisdom (X ₅), Manage (X ₃)(a)	.	Enter

a All requested variables entered.

b Dependent Variable: Community (Y)

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.837(a)	.700	.695	.45231

a Predictors: (Constant), Support (X₆), Reader (X₁), Learning (X₄), Participation (X₂),
Wisdom (X₅), Manage (X₃)

ANOVA(b)

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	170.950	6	28.492	139.266	.000(a)
	Residual	73.241	358	.205		
	Total	244.191	364			

a Predictors: (Constant), Support (X₆), Reader (X₁), Learning (X₄), Participation (X₂),
Wisdom (X₅), Manage (X₃)

b Dependent Variable: Community (Y)

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	.385	.121		3.178	.002
	Reader (X ₁)	.018	.043	.019	.412	.680
	Participation (X ₂)	.001	.053	.001	.019	.985
	Manage (X ₃)	.213	.064	.228	3.347	.001
	Learning (X ₄)	.025	.053	.028	.474	.636
	Wisdom (X ₅)	.423	.057	.427	7.401	.000
	Support (X ₆)	.211	.035	.233	5.959	.000

a Dependent Variable: Community (Y)

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.799(a)	.639	.638	.49273	.639	642.811	1	363	.000
2	.823(b)	.678	.676	.46625	.039	43.391	1	362	.000
3	.836(c)	.700	.697	.45071	.022	26.405	1	361	.000

a Predictors: (Constant), Wisdom (X_5)

b Predictors: (Constant), Wisdom (X_5), Support (x_6)

c Predictors: (Constant), Wisdom (X_5), Support (x_6), Manage (X_3)

ANOVA(d)

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	156.062	1	156.062	642.811	.000(a)
	Residual	88.129	363	.243		
	Total	244.191	364			
2	Regression	165.495	2	82.747	380.635	.000(b)
	Residual	78.696	362	.217		
	Total	244.191	364			
3	Regression	170.858	3	56.953	280.367	.000(c)
	Residual	73.332	361	.203		
	Total	244.191	364			

a Predictors: (Constant), Wisdom (X_5)

b Predictors: (Constant), Wisdom (X_5), Support (x_6)

c Predictors: (Constant), Wisdom (X_5), Support (x_6), Manage (X_3)

d Dependent Variable: Community (Y)

Correlations

Correlations

		Read (X ₁)	Par (X ₂)	Manage (X ₃)	Learn (X ₄)	Wisdom (X ₅)	Sup (X ₆)	Comm u (Y)
Reader (X ₁)	Pearson Correlation	1	.718*	.744*	.655*	.638*	.422*	.578*
	Sig. (1-tailed)	.	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	365	365	365	365	365	365	365
Participation (X ₂)	Pearson Correlation	.718*	1	.807*	.752*	.732*	.538*	.657*
	Sig. (1-tailed)	.000	.	.000	.000	.000	.000	.000
	N	365	365	365	365	365	365	365
Manage (X ₃)	Pearson Correlation	.744*	.807*	1	.843*	.811*	.591*	.750*
	Sig. (1-tailed)	.000	.000	.	.000	.000	.000	.000
	N	365	365	365	365	365	365	365
Learning (X ₄)	Pearson Correlation	.655*	.752*	.843*	1	.813*	.601*	.720*
	Sig. (1-tailed)	.000	.000	.000	.	.000	.000	.000
	N	365	365	365	365	365	365	365
Wisdom (X ₅)	Pearson Correlation	.638*	.732*	.811*	.813*	1	.655*	.799*
	Sig. (1-tailed)	.000	.000	.000	.000	.	.000	.000
	N	365	365	365	365	365	365	365
Support (X ₆)	Pearson Correlation	.422*	.538*	.591*	.601*	.655*	1	.672*
	Sig. (1-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.	.000
	N	365	365	365	365	365	365	365
Community (Y)	Pearson Correlation	.578*	.657*	.750*	.720*	.799*	.672*	1
	Sig. (1-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.
	N	365	365	365	365	365	365	365

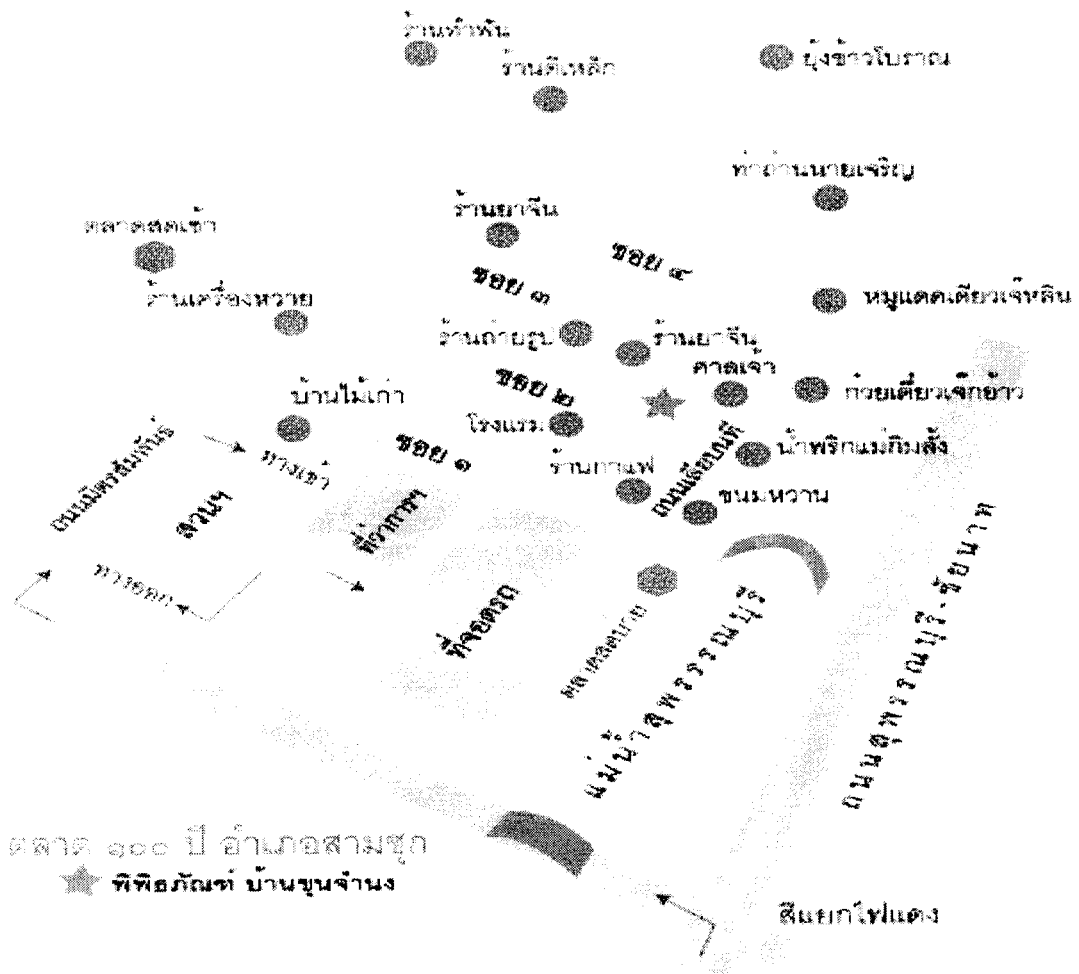
* Correlations is significant at the 0.05 level (1-tailed)

ภาคผนวก ค

- แผนที่ชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

แผนที่ชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

↑
ทิศเหนือ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวอำไพ สว่างศรี
วัน เดือน ปีเกิด	13 กุมภาพันธ์ 2512
สถานที่เกิด	174 หมู่ที่ 5 ตำบลหนองผักนาก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยมอันดับ 2 (ศศ.บ) สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2544 ประกาศนียบัตรบัณฑิต (การจัดการและการประเมินโครงการ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2545
สถานที่ทำงาน	เทศบาลตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 5